

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΤΕΤΟΣ ΙΔ'

ΑΡ. 170

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ "Ύμνος στην 'Αρετή (ποίημα).
Μ. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Μπροστά στον ήρεμο καθρέφτη
της ψυχής (ποίημα).
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ 'Επιστροφή στον αρχαίον κόσμο (άποψεις).
Θ. ΤΑΝΤΑΛΟΥ Χωρισμός (ποίημα).
Π. ΠΑΠΑΔΟΥΚΑ Τά πεθαμένα πλοία (ποίημα).
Α. Ε. CORPARD (Μεταφρ. Ν. Χατζηϊωάννου Κουρρά) 'Η έξομολό-
γηση του Ντίξον (διήγημα).
Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ Πατρίδα μου! (ποίημα).
Κ. ΠΡΟΥΣΗ 'Από την «Πολιτεία» του Πλάτωνος (μελέτη).
Π. ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ Στη Μούσα (ποίημα).
Γ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Το 'Αλφάθητον της Ψυχής και
του Χάρου (μελέτη).
Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ Της 'Ηλιογέννητης (ποίημα).
Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΚΥΠΡΟΛΕΟΝΤΑ "Ενα έρωτευμένο ασκημοκό-
ριτσο (νουβέλλα).

('Η συνέχεια στην επόμενη σελίδα).

ΤΥ ΧΥΠΡΟΣ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1949

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Έτησία συνδρομή: Διά την Κύπρον 15 σελίνια.
Διά την Έλλάδα, Αίγυπτον και Άγγλίαν 1 λίρα.
Διά την Άμερικην και άλλαχου 5 δολλάρια.

Διευθυντής: **ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ**, Όδος Μυκηνών 3, Λευκωσία (Κύπρου).

Ίδρυτές: Κ. ΠΡΟΥΣΗΣ, ΑΝΤ. ΙΝΤΙΑΝΟΣ, Ν. ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ.

Τυπογραφέα: «ΚΟΣΜΟΣ» Ίω. Χ. Κυριακίδη, Λευκωσία.

Συνεργασία, Συνδρομές, Έπιστολές, Έφημερίδες, Περιοδικά και Βιβλία
νά στέλλονται στη διεύθυνση:

Ν. Κρανιδιώτην, Μυκηνών 3, Λευκωσία (Κύπρου).

Τά χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται.

(Συνέχεια περιεχομένων)

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ. **Δίνου Πελίτη**: Τα Κυπριακά έρωτικά τραγούδια.— Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ ΚΥΠΡΟΥ.— ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ. **Θ. Α. Σοφοκλέους**: Ντεκάρτ «Λόγος περί της Μεθόδου» (Γαλλικό κείμενο με εισαγωγή, μετάφραση και σημειώσεις Χρ. Χρηστίδη. Έκδοση Γαλλικού Ίνστιτούτου Άθηνών).— **Κ. Χατζηάλη**: «Δελτίον της Έταιρείας Κυπριακών Σπουδών, τόμος Ι' (1946)».— **Ν. Κρανιδιώτη**: Σ. Χρίστη «Εκκλησία και Κομμουνισμός», Θ. Σοφοκλέους «Ο έθνικός χαρακτήρ της Έλληνικής επανάστασεως», Κ. Σπιριδάκι «Κύπρος και Έλλάς εις την Άρχαιότητα», Σ. Λοιζίδου «Η Κύπρος, Μεγάλη Ίδέα του Έλληνισμού σήμερα», Θ. Σοφοκλέους «Η έθνική συνείδησις των Έλλήνων επί Φραγκοκρατίας» και Ρίτσας Έλευθερίου—Καπετανάκη «Πικραμένα Χαμόγελα».— ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ. **Ν. Κρανιδιώτη**: «Η Έκθεση Ζωγραφικής και Έργοχείρου του Παγκυπρίου Γυμνασίου.— ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. **Τ. Μ. Φ.**: Οί Έκθέσεις, Διάφορα Νέα.— ΕΙΔΗΣΕΙΣ.— ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ.— ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ.

Τά «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ», όπως έχει ήδη καθιερωθή, δέν θά εκδοθούν την 1ην Σεπτεμβρίου, θά κυκλοφορήσουν όμως κανονικώς την 1ην Οκτωβρίου εις διπλούν τεύχος αφιερωμένον εις την Κυπριακήν διηγηματογραφίαν.

Άπό τά περιεχόμενα του τεύχους της 1ης Οκτωβρίου αναφέρουμε:

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ:

Φώτου Χατζησωτηρίου: Το Ξεσήκωμα του Οκτώβρη. **Ίακώβου Κυθρεώτη**: Ο Άκαμάτης. **Ξάνθου Λυσιώτη**: Χρόνια Περρασμένα. **Α. Γεωργιάδη Κυπρελέντα**: Ένα έρωτευμένο άσκημοκόριτσο.

ΑΠΟΨΕΙΣ:

Νίκου Κρανιδιώτη: Το Κυπριακό Διήγημα.

ΜΕΛΕΤΕΣ:

Τ. Παντελίδη: Το Μεθυσμένο Καράβι του **A. Rimbaud**, Άρσεν. **Νικολαΐδη**: Ο Δόν Χοζέ Νάζι και ή άλωσις της Κύπρου (1525—1579). **Ν. Χατζηγιάννου Κευρρά**: Του Νεκρού Άδελφού.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

Arthur Rimbaud: Το Μεθυσμένο Καράβι (άπόδοση Τ. Παντελίδη). **Comtesse de Noailles**: Στη Σκληρή μοναξιά που τώρα ζεις (άπόδοση Ζ. Ζαννετίδη). **Harold Monro**: Της Άγάπης τά Παιδιά (άπόδοση Μ. Φυσετζίδη).

ΛΥΡΙΚΕΣ ΠΡΟΞΕΣ:

Χρυστ. Α. Ίωάννου: Ο Θάνατος της Δάλιας. **Ν. Κάσιου**: Ο Ξυλοκόπος. **Κ. Κασινόπουλου**: Πεζοτραγούδο.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ:

Τών Μ. Α. Μιχαηλίδη, Τ. Πάλμα, Αύγης Ροδίνη, Μιχ. Ίακ. Μιχαηλίδη, Κ. Κύρη, Πάρι Λαγκάδη, Γ. Κωνσάντη, Σάκη Νικολάου, Ν. Μπατάγια κ.τ.λ.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΕΤΟΣ ΙΔ'

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1949

ΑΡ. 170

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΕΤΗ

Θεία Ἀρετή! Ἐγκαλλώπισμα τοῦ ταπεινοῦ τοῦ ἀνθρώπου,
ποῦν' ἢ χλαμύδα σου ὄλο φῶς καὶ λάμψη ὁ στοχασμός σου
καὶ ποῦ ἢ πνοή σου σὲ ἀγαθὲς ἀνακυκλώνεται ἀδρες,
πόσο τιμᾶς ὅσους τιμοῦν τὸ λατρευτὸ ὄνομά σου.

Μὲ φόρμιγγες δοξαστικές, ὦ ἀθάνατη, δὲ θέλεις
ἔσὲ νὰ ὑμνοῦνε οἱ ἄνθρωποι. Μὰ σκύβεις τὸ κεφάλι
γιὰ νὸ δεχτεῖς σεμνόπρεπα στ' ὀλύμπιο μέτωπό σου
τὰ στέφανα ποῦ σοῦ ἐπλεξαν μ' ἔργων ἀμάραντα ἄνθη.

Τὰ χέρια ἄς δώσουμε ἀδερφοί, σάν θεριστῶν δρεπάνια
ποῦ τάχει ἀγιάσει ὁ κάματος στῶν κάμπων τὰ τεμένη.
Καὶ στρώνοντας θριαμβικὰ στὸ ἐπίγειο πέρασμά σου
τις δάφνες, ποῦ ἐμαζέψαμε μέσ' τῶν καιρῶν τὴ δίνη,

Σὲ χαιρετοῦμε, θεία Ἀρετή! Σάν ἡ μολπή ἀντηχήσει,
γλυκὰ ἀπ' τὰ Ἡλύσια δώματα, τῆς Ἀπολλώνειας Λύρας,
εὐτυχισμένοι ὅσοι βρεθοῦν στοῦ θίου τους τὸ κατῶφλι
μέσα στὴ λάμψη ποῦ σκορπᾷ ἡ ἐράσμια σου χλαμύδα.

Κι' ὅταν στὴν Τροία κρημνίζονται τῆς καρτερίας τὰ τεῖχη,
κι' ὅταν τὰ πάθη φλέγουνε τὴν πικραμένη Ἰθάκη,
κάμε στὰ στήθια νὰ σκορπᾷ τοῦ ταπεινοῦ τοῦ ἀνθρώπου
τῆς Πηνελόπης τὸ εὐρημα, ὁ στοχασμός τοῦ Αἰνεΐα.

ΞΑΝΘΟΣ ΛΥΣΙΩΤΗΣ

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟΝ ΗΡΕΜΟ ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

Κάθε δειλινὸ γυρίζουμε ἀπ' τὰ χαράφια τῆς σκέψης
μὲ τὰ κιτριτισμένα θήματα τοῦ φθινοπώρου,
μὲ τὰ συγκρατημένα κλάματα τῶν παιδικῶν ψυχῶν,
μὲ τὴν ἀπάθεια τῶν λουλουδιῶν ποῦ μαδοῦνε
στὸ κάθε φύσημα τ' ἀγέρα,
ἐνῶ τὴ μυρωδιά τους ἀφήνουν
νὰ σκορπιέται ἀδιάφορα.

Τὰ μαλιά μας, λουσμμένα φεγγάρι,
τὰ μάτια μας, κλαμένα δρόσο τῆς αὐγῆς,
βρέχουν τὸν ἐπιούσιο τῶν ἡμερῶν μας·
τὰ χέρια μας ροζιάρικα ἀπ' τὸν πόνο
δὲ χαιδεύουν τὴ σιωπή.

Ἔτσι γυρίζουμε σκυφτοὶ κι' ἤρεμοι.
Σὲ τίποτα δὲν ἀνήκουμε.
Κι' ὅμως τὸ γέλιο τῶν πράσινων κάμπων,
ἢ μυρωδιά τῶν ἀνθῶν,
ὄση χαρὰ στὰ μάγουλα τῆς σκέψης μας
ἀνθεὶ καὶ κοκκινίζει,
τοῦτα ὅλα ποῦ εἶν' γύρω, ἀνήκουνε σὲ μᾶς.

“Όπου χτίζει φωλιά ένα πουλί
μπορεί τὸ δάκρυ μας νὰ τὸ δροσίσει·
ὅπου φωτίζει μιά πυγολαμπίδα
τὴ νύχτα μας μὲ τὸ κερί της
θὰ διαβάσουμε τὸ χτεσινὸ βιβλίο μας·
(κι’ ὅταν τὸ κλείσουμε
θὰ προσέξουμε πάλι ἂν εἶναι μέσα
ἡ ξερὴ παπαρούνα τοῦ πρώτου μας ἔαρος).

“Όταν φυσοῦν τὰ δέντρα, ἐπέλαση ἀνοιξης,
κι’ ἀνάβει ψηλὰ τὸ φεγγάρι τὴ λάμπα του,
γιατὶ φοβάται — παιδάκι κι’ αὐτὸ στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας —
ὅταν φτωχοὶ καὶ πεινασμένοι καθίσουμε
στὸ πεζοδρόμιο τοῦ ἔρωτα μιᾶς ζωῆς
κι’ ὄνειρευτοῦμε ξανά — παληὰ παραμῦθια —
θὰ σοῦ καθαρογράψουμε στὸ γράμμα μας
κεῖνα πού τὰ ἀνέβαλαν οἱ ἄνθρωποι στὸ χρόνο,
θὰ τραγουδήσουμε ἢ θὰ κλάψουμε,
καθὼς κλαίαμε χτὲς στὴν ταφὴ τῆς Γιαγιᾶς καὶ τοῦ Θείου.

Θὰ λησμονήσουμε τὰ παιδικὰ παραμῦθια...
Χθὲς πὺ κηδεύσαμε τὶς πρώτες παπαρούνες
πὺ βλάστησαν στοὺς τάφους τῶν νεκρῶν μας,
θαρρεῖς κι’ ἐνταφιάσαμε τὰ μῦρα μας.

Ποῖος θὰ μᾶς τὸλεγε ;
Στὰ φέρετρα τῶν νεανικῶν μας πόθων
σβάνωσαν τὰ ὄνειρα τῆς αὔριον....
“Όταν ἡ ἀνοιξὴ ἔφτασε στὴν κηδεία
νὰ ράνη λουλούδια τὰ λείψανα
ἀπορώντας ρωτοῦσε ;
Γιατὶ τόσο νωρὶς νὰ πεθάνουν ;
Γιατὶ τόσο νωρὶς ;

Κι’ ἐμεῖς πὺ πιστέψαμε
πὺς οἱ ψυχὲς τῶν ὄνειρων ποτές δὲν πεθαίνουν
δὲ θὰ ξεχάσουμε.
Κι’ ἀφοῦ δὲν ἔχουμε δάκρυα νὰ κλάψουμε
ἀποφασιστικοὶ καὶ σοβαροὶ
θὰ ντυθοῦμε τὸ ρόδινο θάρρος
καὶ θὰ πάρουμε τὴ γραμμὴ τῆς πορείας τοῦ ἡλίου,
γιὰ νὰ ξανάβρουμε τ’ ἀθάνατο νερὸ
νὰ δροσίσει τοὺς διψασμένους πόθους.

Δὲ μπορούμε ν’ ἀφήσουμε
τὰ παληὰ παραμῦθια,
τὰ βασιλόπουλα καὶ τὶς βασιλοπούλες τους,
τὶς πολιτεῖες καὶ τοὺς κήπους,
τὰ γέλοια μας καὶ τὰ τραγούδια,
ὅ,τι ἀγαπήσαμε, ὅ,τι ἀποχτήσαμε μὲς στὰ παιγνίδια μας,
μὲς στὰ χαμόγελα τῶν πόθων.

Θὰ ψάχνουμε τὰ δειλινὰ
νὰ τὰ ξανάβρουμε,
ὡσπου νὰ μᾶς προφτάνει ἡ νύχτα
καὶ νὰ μᾶς ξεκλειδώνει τὴν πόρτα τῆς ἀστροφεγγιάς,
νὰ τὰ ξαναδιαβάζουμε προσεχτικὰ
μπροστὰ στὸν ἥρεμο καθρέφτη τῆς ψυχῆς μας
καὶ κάτω ἀπ’ τὴ συγχώρεση τῶν ἀστρῶν.

Α Π Ο Ψ Ε Ι Σ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟΝ ΚΟΣΜΟ

Οι πρόσφατες παραστάσεις αρχαίου δράματος (έχουμε υπ' όψη μας τις παραστάσεις του Παγκυπρίου Γυμνασίου, του Διδασκαλικού Κολλεγίου Μορφου και του Γυμνασίου Κυρηνείας) πρέπει να ερμηνευθούν όχι μονάχα σὰ μιά προσπάθεια αξιοποίησης τῶν στοιχείων τοῦ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ— που ἀποτελοῦν σήμερα τὴ βάση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας συστήματος — ἀλλὰ καὶ σὰ μιά λανθάνουσα ἀνάγκη φυγῆς ἀπὸ τὸ ἐφιαλτικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας κ' ἐπιστροφῆς στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ — γενικώτερα — περιοχὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ ἀνάγκη αὐτὴ εἶναι σήμερα ἐκδηλῆ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ. Τὸ τίμημα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου, ποῦ ἐπιτελέσθηκε στὰ τελευταία χρόνια, ὑπῆρξε πολὺ βαρῦ, ἰδιαίτερα γιὰ τὴ γενεὰ μας. Ἡ δυσανάλογη ἀνάπτυξη τῶν ὑλικῶν μέσων τῆς ζωῆς εἰς βάρος τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐφοδίων τοῦ ἀτόμου, ἡ ἐμμονὴ προσήλωσθαι τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου στὰ ἐξωτερικὰ ὑλικά ἀγαθὰ κ' ἡ παραμέληση τῆς παράλληλης πρὸς αὐτὰ προαγωγῆς τῶν ἐσωτερικῶν, πνευματικῶν στοιχείων τῆς ζωῆς καταστρεψαν τὴν ἰσορροπία τοῦ πολιτισμοῦ μας καὶ δημιούργησαν τὴ σύγχυση καὶ τὸ ἀδιέξοδο, μέσα στὸ ὅποιον κινεῖται σημεῖα ολόκληρὴ ἡ ἀνθρωπότης. Ἡ ἀνισσοσκελεία αὐτὴ ἀνάμεσα στὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνικὴν ἀφ' ἑνὸς πρόοδο, καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀφ' ἑτέρου καλλιέργειαν τοῦ ἀτόμου, καταστρεχῆ — συνειδητὰ ἢ υποσυνειδητὰ — σὰν Ἐρινύα τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς μας καὶ γεμίζει τὶς ψυχές τους μὲ ἀγωνίες κ' ἐρωτήματα, ποῦ μένουν τὶς πιὸ πολλές φορές ἀναπάντητα. Ἔτσι ἐξηγεῖται κ' ἡ τῆσιν πρὸς ἐπίστροφὴν στὸν ἀρχαῖον κόσμον (ἓνα κοσμον, ποῦ — ἀντίθετα πρὸς τὸν ἰδὸν μας — εἶχε γιὰ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ γνῶρισμα τὸ μέτρο, τὴν ἰσορροπία καὶ τὴν ἀρμονία ἀνάμεσα στὶς ποικίλες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς) κ' ἡ προσπάθεια ἀναβίωσης τοῦ ἀρχαίου δράματος, ποῦ ἀποτελεῖ τὸν φορεὰ ἰδεῶν καὶ τὴν ἔκφραση τοῦ κόσμου τούτου.

Ἄς δοῦμε ὅμως ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα τοῦ ἀρχαίου δράματος μέσα στὰ ὅποια ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος ἀρεσκεται νὰ ἐπιστρέφει καὶ νὰ ἀναζητᾷ τὴ λύση τῶν προβλημάτων ποῦ τὸν ἀπασχολοῦν, τὴ λύτρωση καὶ τὴν ἠθικὴν του κάθαρση.

Πρὶν ὅμως προχωρήσουμε θάπρεπε ἴσως νὰ προβοῦμε σὲ μιά διαπίστωση, ποῦ θὰ μας βοηθῆσει πολὺ στὴν κατανόησιν τοῦ θεματοῦ μας : Ἡ ἐποχὴ μας εἶναι μιά ἐποχὴ ἀντιπονητικῆ. Ὅχι γιὰτὶ δὲν αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκη τῆς ποιήσεως, ἀλλὰ γιὰτὶ, — ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀσχολίες μας κ' ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὸ γενικὸ πνεῦμα — εἴτε θεωροῦμε ὑποτιμητικῶς, εἴτε δὲν ἔχουμε τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸ νὰ ἀναζητήσουμε τὸ ποιητικὸ στοιχεῖο τῆς ζωῆς καὶ νὰ τὸ ἐκτιμήσουμε μὲ τὸ ἠθικὸ, κ' ὄχι μὲ τὸ ὑλικὸ μέτρο τῆς ἀξίας του. Αὐτὸ τὸ ποιητικὸ στοιχεῖο, ποῦ τόσο λείπει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν μας, μᾶς τὸ προσφέρει ἀγνὸ, συγκεντρωμένον καὶ πληθωρικὸν τὸ ἀρχαῖον δράμα, χωρὶς μάλιστα νὰ παρίσταται ἀνάγκη νὰ κοπιᾶσουμε γιὰ νὰ τὸ δεχτοῦμε, γιὰτὶ ὑπάρχει διάχυτον μέσα του σὰν καθολικὴ σύνθεσις αἰστοιχείου ζωῆς, σὰν βίωμα ἠθικὸ καὶ πνευματικὴ ἀσκήσις. Κ' ὄχι μονάχα στὶς ἰδέες καὶ στὸ περιεχόμενον, μὰ καὶ σ' αὐτὸν τὸ θεατρικὸν λόγον. Σ' αὐτὸν περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο. Γιὰτὶ ὁ ποιητικὸς λόγος ἀποτελεῖ πραγματικὰ τὸν πυρῆνα τοῦ ἀρχαίου δράματος, τὴ βαθύτερη δύναμη καὶ τὴν ὑπέρτατη καλλιτεχνικὴν του ἀξία. Μέσα ἀπὸ τὰ βαθῆ τῶν αἰῶνων — καὶ πίσω ἀπὸ τὸ προσωπεῖο τῆς μεταγλώττισής του — ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερα νὰ φθάνει ἀπαλὸς εἰς τὰ ἄτα μας, νὰ γεμίζει συγκίνηση τὴν καρδίαν μας καὶ θείαν ἀρμονίαν τὸ πνεῦμα μας. Γι' αὐτὸ κάθε προσπάθεια ἐρμηνείας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου πρέπει νὰ γίνεται μὲ γνώμονα τὴν προβολὴν τοῦ ποιητικοῦ λόγου, ἔστω κ' ἂν αὐτὴ πρόκειται νὰ πραγματοποιηθῆ εἰς βάρος τῶν ἄλλων στοιχείων τοῦ ἀρχαίου δράματος : τοῦ καθαρῶς δραματικοῦ, τοῦ μουσικοῦ, τοῦ ὀρχηστικοῦ κ.τ.λ.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν ποιητικὴν οὐσίαν, ὁ ἀνθρώπος τῆς ἐποχῆς μας (ποῦ συνήθισεν νὰ σχηματοποιεῖ ὅλες τὶς μορφὰς καὶ τὶς ἀξίες τῆς ζωῆς καὶ νὰ τὶς ἀνάγει σὲ γενικότητες) ἀναζητᾷ στὸ ἀρχαῖον δράμα καὶ

κάτι άλλο στερεώτερο και πιό χεροπιαστό : 'Εκεί υπάρχουν, διαγραμμαμένα μ' απλότητα και σοφία, αιώνια τα σύμβολα τών βασικών ήθικων προβλημάτων και αξιών. Απαλλαγμένα από τόν περισσό φόρτο και τὰ φτιασιδία τού μεταγενέστερου διανοητισμού, έμειναν τὰ σύμβολα αυτά καθαροί φορείς τών ανησυχιών και τών συγκρούσεων πού ό άνθρωπος αντιμετώπιζει στο ήθικό και πνευματικό πεδίο από τὰ πανάρχαια χρόνια μέχρι σήμερα. Γιατί κι' αν στο άναμεταξύ ή ανθρωπότης έπίτελεσε τεραστίες προόδους στο έπιστημονικό και τεχνικό μέρος τής ζωής, όμως όσον άφορά τὰ ήθικά και τὰ πνευματικά ζητήματα εξακολουθεί να βρίσκεται στην ίδιαν άδημονία πού βρίσκονταν κι' οι δημιουργοί τής αρχαίας τραγωδίας. Με τή διαφορά ότι εκείνοι είχαν τήν τόλμη ν' ανασύρουν τόν πέπλο και να φέρουν τόν άνθρωπο πρόσωπο με πρόσωπο αντιμετώπο προς τή μοίρα του, κι' από τή συγκρούση αυτή ν' άντλήσουν τó πάθος — τó υπέρτατο δραματικό στοιχείο τής ζωής — τó θείο δέος και τήν ήθική κάθαρση. Με τὰ άγνά εκείνα σύμβολα, πού δεν υπάρχει στή φύση τους ή άγνη σοφιστεία κ' ή δοκησισοφία τής έποχής μας, άρέσκεται εύκολώτερα ά άπλως άνθρωπος να ταυτίζει τόν έαυτό του. Μεταφέρει τó δράμα τους στήν ψυχή του, αντιμετώπιζει και μάχεται μαζί τους τις άγνωστες δυνάμεις, πού τόν περιστοιχίζουν και τόν πολεμούν. Έτσι άπλοποιεί τὰ προβλήματα άυτου κι' άντλεί από τή βασική πηγή τής άγωνίας του τήν τραγική συγκίνηση και τó έξιλαστήριο πάθος.

Είναι όμως κι' ένα άλλο έξ ίσου σημαντικό στοιχείο, πού όδηγεί τó σύγχρονο άνθρωπο στο άρχαίο θέατρο : Τό θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ό και τó τ ε λ ε τ ο υ ρ γ ι κ ό στοιχείο.

Όσο κι' αν τó δράμα άπομακρύνθηκε από τή θρησκευτικήν άφετηρία του, διατήρησε μέσα του τó θρησκευτικόν και τελετουργικόν του πυρήνα και τόν πρωταρχικόν ήρωικό χαρακτήρα του. Τά πρόσωπά του αντιμετώπιζουν τή ζωή και τὰ προβλήματα τής με τήν ήρωικήν εκείνην αντίληψη, πού άποτελεί τó χαρακτηριστικό γνώρισμα και τήν άρετήν όλων τών άγνων ανθρώπων. Όσονδήποτε κι' αν άλλαξαν από τότε οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και αντίληψεις, όμως στή βάση τής ή ήθική έννοια τού θείου εξακολουθεί να μένει ή ίδια. Κι' αυτή ή «έννοια τού θείου», συνυφασμένη με τήν έννοια τού ήρωικού και τού δικαίου — πού υπάρχει κυρίαρχη στήν αρχαία τραγωδία — εξακολουθεί να συναρπάζει τόν άπλο άνθρωπο. Τó ήρωικό στοιχείο τής ζωής είναι ίσως μαζί με τήν ποίηση από τὰ ώραιότερα στοιχεία, πού μάς διάδωσσε ή αρχαία τραγωδία.

Τó θέμα μας δεν έξαντλείται. Πριν όμως κλείσουμε τó σημερινό σημείωμα θάπρεπε ίσως — κοντά στους άλλους λόγους τής αναδρομής στο άρχαίο δράμα — να προσθέσουμε και τή βασική ανάγκη πού αισθάνεται ό άνθρωπος τής έποχής μας να ξαναγυρίσει στήν καθαρή πηγή τής Ποίησης και τής Τέχνης, στήν άφετηρία τής φιλοσοφικής και ποιητικής συγκίνησης, στήν Έλληνική πνευματική περιοχή. Εκεί είναι όλα άκόμη άγνά, χωρίς τὰ ψιμύθια, τόν τεχνικό φόρτο και τις μικρότητες πού έκκληροδότησαν στή σημερινή διάνοηση άλλεπάλληλοι αιώνες παρακμής. Τήν έποχήν εκείνη ή Τέχνη ύπηρετούσε άκόμη τους ανθρώπους σαν έκφραση τών αναγκών τους, σαν έρμηνεία τών πραγματικών αισθημάτων τους. Γιαυτό και τó περιεχόμενό τής εξακολουθεί να μένει τόσο άγνό και καθαρό μέχρι σήμερα.

Είναι λοιπόν ή έπιστροφή στήν αρχαία Τέχνη κι' ένα αναβάπτισμα στήν καθαρή πηγή τής ποιητικής σκέψης και συγκίνησης. Κι' αυτό είναι κάτι πού χρειάζεται τόσο πολύ ή έποχή μας...

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Τῆς Λ. Μ.

Ξερίζωμα καὶ σπαραγμὸς καρδιάς ὁ χωρισμὸς σου
 τώρα ποὺ τῆς ζωῆς μας σθῆνει τὸ καντόλι,
 κι' ὄλο τὸ νοῦ μου φέρνω στὸ χαμόγελό σου
 ποὺ σὰν Τζοκόντας ἀνθίζει στὰ χεῖλη.

Βουθὸ τώρα τὸ σπίτι σου ἀπομένει
 κι' ὄλα τριγύρω σκύθουνε θλιμμένα
 μοιάζει τὸ κάθε τι σὰν κάτι νὰ προσμένει....
 Καὶ τὰ παιδάκια, τὰ δεντρά, τὰ γιασεμιά, γερμένα

σὲ συλλογιῶνται μὲ καημό, καὶ μοιάζουν ξεχασμένα
 ἀναπολώντας τὴ μορφή σου τὴν ἀγαπημένη
 καὶ τὴ γλυκεῖα θωριά, ποὺ τὰ καλοῦσε

μὲ τοῦ παιδιοῦ τὸ χᾶδι, καὶ ποὺ ζοῦσε
 στὸν ἥσκιο καὶ στὸ φῶς τους βυθισμένη
 κι' ὄλα νὰ τ' ἀγκαλιάσει καρτεροῦσε.

22.6.49.

Θ. ΤΑΝΤΑΛΟΣ

ΤΑ ΠΕΘΑΜΕΝΑ ΠΛΟΙΑ

Μ' ἀρέσει κάποια δειλινὰ τῆς Κυριακῆς θλιμμένα
 νὰ κατεβαῖνω μοναχὸς στοῦ λιμανιοῦ τὴν ἄκρη
 καὶ νὰ κοιτάζω τὰ παλιὰ τὰ πλοῖα τὰ πεθαμένα,
 ποὺ ἀπ' τὰ ταξίδια ἀπόστασαν στοῦ ὠκεανοῦ τὰ μάκρη·

καὶ τώρα ξεκουράζονται τὸν ὕπνο τὸ στερνὸ τους
 σὰ ἡρεμα κείνα τὰ νερά, τ' ἀνήξερα ἀπὸ κύμα,
 δοσμένα σ' ἓνα ἀπέραντο βαθύτατο δνειρὸ τους.
 Στὰ ἡρεμα κείνα τὰ νερά, ποῦναι, θαρρεῖς, σὰ μνήμα.

Κι' ὅπως εἶν' ἔτσι θλιβερά εἶν' ὡς ν' ἀναθυμοῦνται
 μὲ μανιασμένες θάλασσες θανατεροὺς ἀγῶνες
 καὶ σάμπως νὰ κρυφομιλοῦν καὶ σάμπως νὰ διηγοῦνται
 γιὰ τρικυμίες καὶ θύελλες καὶ γιὰ τρελλοὺς τυφῶνες,

γιὰ ἄγριες νύχτες φοβερές, φουρτουνιασμένες νύχτες,
 ποὺ ἡ θάλασσα τοὺς ἀνοίγε τὰ σκοτεινὰ τῆς βάθεια
 κι' ὡς κατεβαῖναν σκυθρωποὶ τοῦ βαρομέτρου οἱ δειχτές
 ἐμούγκριζαν οἱ μηχανές στὴν ὕστατη προσπάθεια.

Κι' ὅπως τῆς νύχτας πέφτουνε ἀργὰ οἱ πέπλοι οἱ μπλάβοι
 καὶ πάει ἡ ζωὴ στὸν ὕπνο τῆς κι' αὐτὴ γλυκὰ νὰ γύρει,
 μέσα στὰ πλοῖα τὰ παλιὰ τὰ πεθαμένα ἀνάβει
 κάποιο δειλὸ κι' ἄρωστο φῶς, σὰν φῶς σὲ κοιμητήρι.

Γιατὶ κι' ἂν ἴσως τ' ἄφησαν ναῦτες καὶ κυβερνήτες
 τὰ πλοῖα ἐκεῖ τ' ἀπόμαχα στὰ ἐρείπια τὰ μουράγια,
 τὰ κατοικοῦν κάτι γλωμοὶ σιωπηλοὶ ἀλήτες,
 δαρμένοι ἀπὸ τὶς θύελλες, καὶ τῆς ζωῆς ναυάγια.

Κι' ἀπ' τὰ πλατεῖα τῆς θάλασσας τῆς τρισφουρτουνιασμένης,
 μακρόσυρτη φτάνει ἡ βουὴ ὀρητικῶν κυμάτων,
 σὰ μακρινὸς ἀντίλαλος μιᾶς δόξας περασμένης,
 σὰ μοιρολόι μωρμουριστὸ τῶν ἀδοξῶν θανάτων.

Π. ΠΑΠΑΔΟΥΚΑΣ

A. E. COPPARD

Η ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΝΤΙΞΟΝ

Τελευταία, η ζωή μου φαίνεται ανυπόφορη, οί ὤρες κι' οί μέρες μακραινουν ἀτέλειωτα. Δέ φελά νά πνίξουμε τὸ στεναγμὸ γιὰ τὰ γεράματα πού μᾶς παίρνουν κάθε μέρα, μὸλο πού πιὸ ἀληθινὸ θάταν νά λέγαμε κάθε νύχτα, γιὰτὶ τότε εἶναι φαίνεται πού συντελεῖται ἡ ἡλικίωση. Κάθε πρῶτ' ξυπνῶ δὲν εἶμαι ὅπως θάθελα νάμουν, οὔτε ὅπως ἤμουν· στ' ἀλήθεια, δέ μ' ἀρέσει καθόλου ὅ,τι ἐλέπω στὸν καθρέφτη. Οὔτε πού νοιώθω σάν καὶ πρὶν καὶ πού θάθελα νά νοιώθω καὶ πάλι. Τὸ ξύρισμα, νά ποῦμε· νά πάρ' ἡ εὐχή, γιὰτὶ νά γνοιάζομαι γιὰ ξύρισμα στὰ χρόνια τὰ δικά μου — γέρασα, ἐξήντα πέντε χρονῶνε, δὲν ἔχω πιά φαντασιοπληξίες κι' ὅμως ἐξακολουθῶ νά ξεῶ τὸ αἰώνιο τρίχωμα πού ἡ φύση μου φύτρωσε στὰ μάγουλα, ἐδῶ καὶ μισὸ αἰῶνα. Καὶ γιὰτὶ ; Δέ θέλω ν' ἀσχολοῦμαι μὲ τέτοια πράματα, μ' ἐκνευρίζουν. Θέλω νά διατηρήσω τὴ γαλήνη καὶ ν' ἀπολάψω τὴν ἀμέριμνη ἐκείνη ζωὴ πού οἱ ποιητὲς κι' οἱ μυθογράφοι τραγούδησαν τόσο μεγαλόφωνα· τὸ ἀργὸ καὶ πλούσιο θερινὸ ἀποκάρωμα μὲ τὲς νύχτες τῆς μουσικῆς καὶ τῆς φεγγαροχυσίας, πού ἡ φτώχεια θουλιάζει στοῦ Χρόνου τὴ Λίμνη, θάλασμο τοῦ πόνου, κοντολογίς τὸν ἴδιο τὸν Παράδεισο — ποῦναι ὁ παράδεισος τῶν ὀνείρων, χωρίς διαστάσεις, ἀξίες ἢ ἄλλο παρὰ θητὲς ἰδιότητες — τὸν ἴδιο τὸν παράδεισο. Μὰ καὶ πάλι αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Σᾶς λέω, δὲν εἶναι τόσο ὅσο θὰ μᾶς ἱκανοποιούσε, μὸλο πού τὸ ὀσοδήποτε περισσότερο θὰ μᾶς ἐρχόταν πολὺ, τοῦλάχιστο σὲ μένα. Τὸ πιὸ παράδοξο εἶναι : γιὰτὶ νά καταφρονῶ τὴ μοιραία ἀλλαγὴ μπροστά στὴν ἐρχόμενη μονοτονία; Οὔτ' ἐγὼ δὲν ξέρω· δὲν ἔχω τὴν ἀπόκριση, μὸλο πού δέ θέλω καμμιά ἀλλαγὴ, ὑποχώρηση σ' αὐτὸ δέ χωρεῖ. Κι' ὅμως ξέρω πῶς ἡ ἀλλαγὴ συντελεῖται αὐτομάτως, εἶναι κι' ὅλας κοντά, κι' ἡ ὅποια «κίνηση τῆς στιγμῆς» εἶναι ἀρκετὴ νά κάμη καὶ μιὰ γάτα νά γελᾶση, καθὼς λέν, μὸλο πού ὁ γάτος ὁ δικός μου, ἕνα πυρρότριχο γεμάτο περιφρόνηση ζῶο, δὲν ἔχει γελᾶσει ποτὲ ἀκόμα. Ἴσως καὶ νά σχετίζεται — μὸλο πού δὲν ξέρω τὸ πῶς — μὲ τὴ γάτα κανεὸς ἐπισκόπου· εἶναι πολὺ «τῆς ἐκκλησίας» καὶ ἀπὸς ἀκοινωνήτος, μὰ πάλι ἴσως καὶ νά περιμένῃ τὴν ὥρα τοῦ ἀπλῶς. Αὐτὴν τὴ στιγμὴ, εἶμαι θέβαιος, εἶναι εὐχαριστημένος. Τὸ βῦθισμα στὸ ρευθασμὸ δὲν εἶναι εὐτυχία, κι' ἡ γαλήνη δὲν εἶναι καὶ τόσο καλὸ ἀπόκτημα σάν ἐρχεται μὲ χέρια ἀδειανά. Σκέψου ἕνα ἄνθρωπο, ἐμέ, ἕνα πρόσωπο ἀπλόικο σάν καὶ μένα, νά μπαίνω, νά ποῦμε, σ' ἕνα εὐωδιασμένο δάσος ὅταν οἱ θερινὲς μέρες πᾶνε νά τελέψουν καὶ νά θρίσκω τὰ φύλλα νά πέφτουν ὀλόγυρα πού ἴσαμε πού τὰ κλαδιά ἀπογυμνώνονται ὀλότελα κι' ἡ εὐωδιά πάει κι' αὐτὴ.

Ἄπ' ὅλα τὰ δημιουργήματα ὁ γάτος εἶναι ὁ πιὸ ἀξιοζήλευτος, σίγουρα ὁ δικός μου πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα. Τεμπελιάζει τώρα στὴ λίγη λακκάδα ξαπλωμένος στὴν πιὸ ἀναπαυτικὴ μου καρέκλα, τὰ πόδια του διπλωμένα, ἡ οὐρὰ του μπλεγμένη ἀνάμεσά τους, ἕνα θέαμα γελιοῦ. Ὅμως μιὰ ματιὰ ἀρκεῖ νά τὸ διαψεύση, δὲν εἶναι κανένας ἀνόητος, μὸλο πού δὲν εἶναι θεβαία κι' Ἐχτορας. Στὰ μικρά του, ἀντὶ νά τραβήξῃ τὸ δρόμο πού θὰ τὸν ἔφερνε στὰ ἐλευθέρα βασίλεια τῆς ἐρημίας, σὰ ληστὴς ὄλο φωτιά, προσκολλήθηκε σὲ μένα ἀπλῶς γιὰ νά τοῦ γίνω ἡ Θεῖα Πρόνοια κι' ἀπὸ τότε, χωρίς νά πάρω ἔστω κι' ἕνα νιαούρισμα εὐχαριστήριον γιὰ τὴ φιλοξενία ἢ ἄλλο σημάδι εὐγνωμοσύνης, τὸν φρόντισα μὲ προθυμία καὶ μ' ἀκρίβεια. Τώρα ἀπολαμβάνει ἀπόλυτη ἐλευθερία. Τὰ ζωντανὰ τῆς ἐρημίας, πουλιὰ καὶ ζῶα καὶ ψάρια, ὅ,τι καὶ νῆναι, ἀπειλοῦνται διαρκῶς τόσο ἀπὸ τὰ πρόστυχα τεχνάσματα κι' ἐπινοήματα τοῦ Ἀνθρώπου, ὅπλα, παγίδες κι' ἀγκίστρια, ὅσο κι' ἀπὸ τὲς πιὸ μεγάλες τραγωδίες ἀπὸ δρολάφι καὶ φουρτούνα· τὰ διάφορα κατοικίδια, ὁ χοῖρος, τὸ πρόβατο, ἡ ἀγελάδα, φυλάγονται μ' ἐπιμέλεια γιὰ τὸ ἀνθρώπινο μακελιό. Στὴ γάτα δὲ φύλαξε τίποτε τέτοιο ἢ μοῖρα· κανένα ἄλλο ζωντανὸ δὲν ἀπολαμβάνει τέτοια διακριτικὴ ἐξάιρεση, ἀσφάλεια, ἀδιαφιλονίκητη βασίλεια σάν κι' αὐτὸ τὸ ἀθλιο πυρρότριχο ζωντανό. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ νόμος. Τίποτε δὲ μπορεῖ νά τὸν κρατήσῃ κλειστὸ σάν ἐπιθυμῆση νά βγῇ ἔξω, ἢ ἔξω σὰ θελήσῃ νά μείνῃ μέσα. Δὲν ἀναλαμβάνει καμμιά ὑποχρέωση γιὰ τὴ συντήρηση του, παρὰ μόνον τ' ἀφήνει ὅλα σὲ μένα—γιὰ τὴ διατροφή του καὶ τὰ ἰδιώματα γιὰ τὸ κομφορ του.

Τὰ μόνα πλεονεκτήματά μου, σὰ συγκρίνουμεν μὲ δαυτὸν, εἶναι πού τὸν δεκαπλασίαζω στὰ χρόνια ἢ πού ξέρω κάτι γιὰ τὸ νόμο τῆς Βαρύτητος ἢ γιὰ τὸν Γλάδστονα ἢ γιὰ τὴ χειραφέτηση τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ μόνο πλεονέκτημα! Μὰ κι' αὐτὸ ἀχρηστο. Κατὰ τὰ ἄλλα, στὴ σφαῖρα, νὰ ποῦμε, τοῦ γατίου πάθους — ἐκεῖ (βάζω τὸν Οὐρανὸ Κριτῆ) ἔχει πλήρη ἐλευθερία συνειδήσεως, κι' ὅμως ποῖος ποτέ παρατήρησε λεπτότητα στὴν πορεία ἢ τρυφερότητα πειθοῦς στὶς προσεγγίσεις του ; Κι' εἶναι ὁ ἴδιος ὑπεύθυνος γιὰ τὰ τόσα γατάκια πού πλημμυρίζουν τὰ γύρω, διανέμοντας τὲς προτιμήσεις του χωρὶς κανένα σεβασμὸ στὴν ἀρχὴ τῆς Μετριοφροσύνης καὶ χωρὶς κανένα συναίσθημα εὐθύνης.

Μὰ γιατί τόση φλυαρία γι' αὐτὸν τὸ γάτο ; Στ' ἀλήθεια, εἶμαι τόσο κουρασμένος ἀπὸ τὴ ζωῆ ; Ὅχι, σίγουρα δὲν εἶμαι ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴ ζωῆ. Ποτέ, ποτέ, ποτέ! Αὐτὸ εἶναι καθαρὰ ἀνοησία. Ἰσως ἡ ζωῆ νὰ κουράστηκε ἀπὸ μένα. Ἡ τάχα νὰ θαριέστησα ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου ; Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ μόνο νοητὸ, γιατί δὲν τυραγνίεμαι πιά ἀπὸ ἀγωνίες. Κι' ἦταν αὐτές—μπορῶ νὰ θεβαιώσω—πλήθος, δὲν εἶναι δὰ καὶ τόσο πολὺς καιρὸς. Ἀπὸ μιὰ ἄποψη ἦταν γιὰ μένα τονωτικές, ἦταν, νὰ ξέρετε, πηγὴ ἐνέργειας. Μ' ἄρεσε, ναι, κυριολεκτικὰ μ' ἄρεσε, τὸ βλέπω τώρα, νὰ τρομάζω, νὰ περιμένω μὲ δέος κάποια μελλούμενα φοβερὰ ἔπρεπε νὰ πάρω τὶς ἀποφάσεις μου, νὰ ἐτοιμασθῶ, νὰ ὀχυρωθῶ, κι' εἶχα κάτι νὰ παλαίσω γιὰ ν' ἀνοίξω τὸ δρόμο μου. Ἦταν αὐτὸ ἀληθινὴ ἀποκάλυψη τοῦ ἑαυτοῦ μου.

«Μιὰ καὶ παρθὴ ἢ ἀπόφαση τίποτε δὲν πρέπει νὰ τὴν κλονίζη», εἶπε ὁ Ἴλι Πόρτερ. «Τίποτε. Δὲ θὰ μ' ἐνοίαζε, εἶπε, ἔστω κι' ἂν εἴκοσι χιλιάδες διαβόλοι μ' ἄκουαν νὰ τὸ λέω ἢ μ' ἔβλεπαν νὰ τὸ κάνω, ὅτι καὶ νάταν. Κι' ἂν δέκα χιλιάδες μοῦ φώναζαν «Ὅχι!» προσπαθώντας νὰ μ' ἐμποδίσουν—ὅ,τι καὶ νάταν — θὰ ἐπέμενα στὸ δικαίωμα μου ν' ἀποτελειώσω ὅ,τι ἀρχίσα» ἔτσι εἶπε ὁ Ἴλι Πόρτερ. «Δὲ θὰ λογάριζα τὶς δέκα χιλιάδες, καὶ δὲ θ' ἀνεχόμουν νὰ μὲ ποδίσουν».

Κι' ἦταν τόσο τοιγκούνης ὅσο ἦταν κεφάλι ἀγύριστο. Μποροῦσε νὰ ξεσηκώσῃ τὸ κόπρι ἀπὸ τὸ λειβάδι τοῦ γείτονα του γιὰ νὰ θρέψῃ τὸ δικό του κῆπο. Ἰσως καὶ νὰ μὴ εἶναι καθαυτὸ κλοπῆ, μὰ ἄλλος χαρακτηρισμὸς ἀπὸ «συνταγματικὴ μικροπρέπεια» δὲν εἶν' εὐκόλο νὰ βρεθῆ. Ἀργότερα θὰ σὰς πῶ περισσότερα γι' αὐτόν, γιὰ τὴν ὥρα θὰ στεκόταν στὸ δρόμο μας σὰν πελώριο κούτσουρο σὰν κι' αὐτὸς ὁ γάτος καὶ θὰ μὰς χαλοῦσε τὴν ἱστορία. Ὅσο γιὰ τὴν ἀναγνώριση τοῦ ἑαυτοῦ μου τὸ βλέπω τώρα πῶς δὲν εἶναι πιά καμμιὰ ἐλπίδα· τὸ μόνο πού ἀπομένει εἶναι τοῦτο : σταμάτησε ἡ ἐξελικτικὴ πορεία, τὸ παρελθὸν πάει κι' ἡ Ἐδέμ εἶναι μιὰ ἔρημος. Κι' ἔτσι γυρνῶ κι' ἐγὼ στὸ μικρὸ μου κόσμον δέρνοντας τὸ νοῦ μου τί νὰ κάνω, ἐνῶ δὲν εἶναι τίποτα πού νὰ μπορεῖ νὰ γινή, ὅσο πού στὸ τέλος φτάνω νὰ πιστέψω πῶς τὸ καλύτερο θάταν νὰ πάω ἴσα σ' ἓνα κουρεῖο νὰ μοῦ κόψουν τὸ λαρύγγι.

Ἄντι γιὰ τοῦτο, θὰ φέρω μιὰ βόλτα στὸ χωριό, χωρὶς κανένα ἀπώτερο σκοπὸ, ἀπλῶς γιὰ ἄσκηση ἢ γιὰ ἀνακούφιση ἀπὸ τὸ θέαμα τῆς γάτας. Εἶναι κάποιο ἐρημικὸν στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου ἐνῶ στὴν ἄλλῃ ἄκρη εἶναι ἓνα ἐτοιμόρροπο γεφύρι πάνω ἀπὸ ἓνα ποταμάκι πού κυλᾷ χωρὶς περηφάνεια τὰ λιγοστὰ νερά του. Τὸ δειλινὸ ἀλλάζει στὸ μολυβένιο καὶ τὸ γκριζό, τὰ χελιδόνια σπαθίζουν ἐιστὰ τὸν ἀέρα πάνω ἀπὸ τὴ λίμνη, κομματάκια ἀπὸ χαρτὶ τρεμποπαίζουν κι' ὕστερα στροβιλίζονται στὸ δρόμο, σημάδια μιᾶς θύελλας ὥρα τὴν ὥρα νὰ ξεσπάσῃ. Βαρύθυμα μιὰ γυναικὰ δουλεύει τὸ χεροῦλι ἐνὸς κορυφολόγου σ' ἓνα ἀρχοντικὸ ἀγρόκτημα, ἓνα παιδάκι κάτι ψιθυρίζει σὲ κάποιο πίσω ἀπὸ μιὰ πόρτα καλυβδόσπιτου, δυὸ γατάκια παιγνιδίζουν μπροστὰ στὸ ταχυδρομεῖο καὶ στὸ χαλκάδικο πεταλώνουν τὸ ἄλογο τοῦ δασκάλου. Περνῶ ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας καὶ πέφτω ἀπάνω στὸν ἐφημέριο πού ἀνασκουμπωμένος ξερρίζωνε μὲ τὴ «χτενιά» κάτι χορτάρια πού φύτρωσαν πλάι στὴν πόρτα τοῦ καμπαναριοῦ. Μὲ σταματᾷ κι' ἀρχίζει μὲ μυστηριώδη εὐχαρίστηση νὰ μοῦ ἐξηγᾷ γιὰ τὴν ἁμαρτία καὶ τὴ ντροπὴ πού κλείνει ἓνας ἀπὸ τοὺς τάφους, ἴσασε πού ἀρχισε νὰ ψιχαλιζέει καὶ τότε καταφεύγει κάτω ἀπὸ τὴ στοὰ τῆς ἐκκλησίας μὲ τὴ «χτενιά» του. Τὸν ἀκολουθῶ.

«Πέστε μου», κάνει μὲ τὴ θροντώδη του φωνή — γιατί ἔχει στόμα μεγάλο διαμετρήματος κι' εἶναι ἀφοσιωμένος στὸ καθῆκο του — «πέστε μου, πέστε μου, πέστε μου» ἔχετε τὴν κλωσμένη νὰ μοῦ πῆτε ἀμέσως πού μπορῶ νὰ βρῶ πεν-

τακόσιες λίρες;» Μὲ κοιτάζει κατάματα. «Ἄμεσως!» Ξαναλέει.

Δὲ μπορῶ νὰ τοῦ δώσω αὐτὴ τὴν πληροφορία μὰ ὅπως καὶ νᾶναι, τί τοῦ χρειάζεται; Ποιὸς ὁ τωρινὸς σκοπός; Γιατί ὅλο καὶ ζητᾷ χρήματα καὶ δὸς τοῦ χρήματα, κάτι νὰ καλυτέρευη τὴ μιά φορά, κί ὕστερα, σάν τὸ πετύχη, νὰ τον καὶ πάλι — ἀνικανοποίητος ἄνθρωπος.

«Δὲ μὲ βλέπετε, παραπονήθηκε, δὲ μὲ βλέπετε τί κάνω; Ξεχορτίζω τὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησιάς. Εἶναι αὐτὸ πρέπον; Αὐτὸ εἶναι τὸ καθήκο μου πρὸς τὸ ποίμνιό μου; Μοιάζει αἰῶνιο μαρτύριο, παντοῦ ἀκαταστασία, χαλάσματα κί ἑρείπια.»

«Τί χρειάζεται τώρα;» ρώτησα.

«Μὰ δὲν τὸ εἶδατε τὸ καμπαναριό; Θὰ γκρεμίση ὦρα τὴν ὦρα, θὰ χιλάση, πού σᾶς τὸ λέω, στὴ δική μου ἐποχή. Κί ἡ στέγη, μου φέρνει ἀπελπισία, ντρέπομαι γιὰ τὴ στέγη ἄσε τὸ ζήτημα τοῦ φωτισμοῦ, τοῦ Ὀργάνου, τῆς θέρμανσης.»

«Χά! πολὺ ἄσχημα!» κάνω ἐγώ.

«Ἀπελπισία, σᾶς διαβεβαίω. Τί πρέπει νὰ γίνη; Ρωτῶ: Ποῦ εἶναι ἡ εὐγένεια, ἡ ἀδελφωσύνη, ἡ γενναιοδωρία; Ξέρετε, «φωνὴ βοᾶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ.» Θεέμου, κοντεύω νὰ χάσω τὴν ὑπομονή μου, στ' ἀλήθεια. Νὰ πάρῃ ἡ ὀργή, κοντεύει νὰ μοῦ στρίψη καμμιὰ θίδα.»

Παίρνω τὸ θάρρος νὰ τοῦ πῶ: «Κί ὅμως, κύριε, ὁ Θεὸς ἔστειλε κάποια εὐτυχία γιὰ ὄλους μας.» Κί ἀφήκα τὸν ξεναμμένο ἐφημέριο κί ἐσυνέχισα τὸ δρόμο μου ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ βροχή.

Καὶ πάλιν προβάλλει ὁ Ἕλι Πόρτερ, γιὰ τὰ θεῖα — ἓνα ἀπὸ τὰ ζητήματα πού ἀρέσκειται νὰ σχολιάζη. Τὸν γνωρίζω ἀφ' ὅπου θυμοῦμαι, κί ὅμως καμμιὰ συμπάθεια δὲν νοιάθω γι' αὐτόν. Γιὰ τίποτε δὲν τοῦ εἶμαι ὑπόχρεος, οὔτε καὶ κείνος σὲ μένα, κί ὅμως μοῦ κολλᾷ πιότερο κί ἀπὸ ἀδελφό. Σ' ὅλη μου τὴ ζωὴ. Μοιάζει σάν αἰῶνιο μαρτύριο. Καὶ μόλο πού εἶμαστε στὰ ἴδια χρόνια ποτέ, οὔτε καὶ σάν παιδιά, δὲν κάναμε παρέα, κί εἶναι φορὲς πού δὲν εἰδωθήκαμε γιὰ χρόνια ὀλάκερα, κί ὅμως πάντα ἀναθυμούμαστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο κί ἀνταλλάζομε γράμματα. «Γείτονα» μὲ φωνάζει τώρα, κί εἶναι ἀπὸ τοὺς τύπους ἐκείνους πού οἱ τρόποι καὶ τὰ συνήθεια τους σὲ φέρνουν σ' ἀμηχανία — τοῦλάχιστο αὐτὸ συμβαίνει σὲ μένα. «Γείτονα αὐτό, γείτονα ἐκεῖνο.» Δὲν κατάφερα νὰ συμπαθῶ τὸν ἄνθρωπο αὐτό· μὰ τὸν βασάταξα τόσο πού εἰλικρινὰ πιστεύω πὼς σὲ τίποτα δὲν εἶμαι καλύτερος τοῦ τώρα, ὄχι πάλι τὸ ἴδιο σάν κί αὐτόν — μὴ τὸ δείξης, Θεέ μου! — μόνο τὸ ἴδιο ἀξιολύπητος. Γιατί ἦταν ὀλότελα ἀναίτητος στὴν καλὴ του τύχη νάχη τὴ Λεῖα γυαίκα του, τόσο χαριτωμένη, τόσο εὐγενική πού κί ἓνας βασιλιάς μπορούσε νὰ τὸν ζηλέψη, καλὴ ὦρα ὅπως τὸν ζηλεύω κί ἐγώ. Πέθανε πολὺ νέα, ἀφήνοντας του νὰ φροντίση τρεῖς κόρες, τὴ Λουκία, τὴ Φυλλίδα καὶ τὴ Φράνσις. Δὲ μπορούσε νὰ γίνη κί ἄλλοιῶς, ἄλλος τρόπος εἰρηνικῆς διευθέτησης δὲν ἦταν, κί ὅμως πὼς μάριζα γιὰ τὸ ζηλευτό του θησαυρὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖο δὲ μπορούσα ν' ἀπαιτήσω κανένα μυστικό. Τῶξερε πολὺ καλὰ — ἦταν πρὶν τὸ θάνατο της — πὼς ἀγαποῦσα τὴ Λεῖα μὰ δὲν τὸν ἐγνοίαζε καθόλου, δὲν ἀνησύχησε — ὁ παλαβός! — κί ὅταν κάποτε τοῦ ὁμολόγησα πόσο τρελλαμένα τὸν ζήλευα περιορίστηκε νὰ πῇ. «Μὰ καλὰ, γείτονα, ὁ Θεὸς σοῦχει δώσει ἀφθονία καὶ μιά ἀνώτερη, εὐγενική ψυχή».

Ἔτριξα τὰ δόντια στὴν τὸση του παλάθρα. «Χαρὰ στὸ καλὸ πού εἶδα ἀπ' αὐτὴ», εἶπα.

«Ἄνθρωπε! Ἄνθρωπε! Σὲ τί σοῦφταιξε ἡ ψυχὴ;» ρώτησε.

«Σὲ καί ποῦ ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῆς δικῆς σου ἀντίληψης», ἀπάντησα. Νόμισα πὼς ἦταν κί ἡ πραγματικὴ μου ἐνδόμυχη σκέψη μόλο βέβαια πού θὰ μπορούσε νὰ καταλάβῃ ἂν ἔκανα καὶ τὸν ἐλάχιστο ὑπαινιγμό. Ὅμως καμμιὰ ὑποψία δὲν τοῦ περνούσε κί ἦταν ἀκριβῶς αὐτὴ ἡ ἀνωτερότης τῆς δικῆς μου ψυχῆς πού ἦταν τόσο σατανική. Ἀναρωτήθηκα: «Ποῖο εἶναι τὸ ὄργανο τῆς ἀγάπης;» Κί ὁ ἴδιος ἀποκρίθηκα: «Ἀπλούστατα ἡ ἀγάπη. Ὅμως γιὰτί νὰ θέλεις νὰ γιατρευτῆς;» Αὐτὸ ἦταν πρὶν πεθάνῃ ἐκεῖνη.

Καμμιὰ ὑποψία δὲν τοῦ πέρασε τότε, οὔτε καὶ τώρα, ὅμως τί δὲ θᾶδινα νὰ μάθω τί πραγματικὰ σκεφτόταν γιὰ μένα στὲς μακρινὲς ἐκεῖνες μέρες· δὲ δίνω πεντάρια γιὰ τὸ τί σκέφτεται τώρα, πού ἡ Λεῖα εἶναι νεκρὴ καὶ τὸ παιδί... μὰ θὰ τὸ πῶ ὕστερότερα. Ἦμουν τύπος ἀνθρώπου θετικοῦ ἀπὸ τότε, πάντα

μέ το αίσθημα τής σιγουράδας — ο Θεός ξέρει γιατί — γιατί τότε άγνοούσα τέσ ιδιότητες του 'Απειρου και, Θεέ μου!, το ίδιο συμβάινει και τώρα, μόλο που ποτέ δε θα τ' όμολογούσα μπροστά στον "Ελι Πόρτερ. Μόλη τή φλυαρία του γιά τή άνωτερότητα τής ψυχής μου δέν τό θεωρούσε άσυνέπεια νά πη: «Βέβαια, δέν τό λέω γιά νά σέ κακοφανήσω, Ντίξον, μά είσαι σωστό θόδι». 'Εννοούσε τίς σχέσεις μου μέ τή Γυναίκα. Καμμιά άμφίβολία γι' αυτό, ή 'Αλήθεια γιά τή Γυναίκα είναι Θησαυρός' όμως ή άνεύρεσή του είναι δύσκολη κι' όταν σου λάχη δε-φέρνει και μεγάλη εύτυχία. "Ίσως πάλι νά μη είναι και τόσο μεγάλος θησαυρός μία κι' είναι τόσο κοινό πράμα όσο και τό κερύ τής μέλισσας.

Ο Πόρτερ δέν ένοιωθε τή μοναδική στή γυναίκα του ιδιότητα πού λαμπύριζε τόσο φανταχτερή γιά μένα. "Ετσι τουλάχιστο νόμιζα, μόλο πού σίγουρα θα τήν είχε νοιώσει στά πρώτα τους. Ποιά πικρή πείρα τόν άπομάκρυνε και τόν έκανε άσυγκίνητο μπροστά στην ιδιότητα αυτή; "Όσο πού ζούσε ή Λεία τόν άκούσα νά λή — τότε και σέ μένα — «Είναι κάτι μέσα μου πού μέ σπρώχνει νά δώσω μία κατακέφαλα στή γυναίκα μου σά μ' ένοχλεί — σά στην περίπτωση πού καθυστερεί τήν έφημερίδα πού άνυπομονώ νά πάρω, γιά νά κοιτάξη τάχατες τίς διαφημίσεις. Μέ συγκρατεί όμως ή κοινή Χριστιανική φιλανθρωπία, δέν είναι; Και τήν άρπάζω μέσ' από τά χέρια τής».

Κι' ή άπλή ιδέα μόνο πώς μπορούσε νά τή χτυπήση, μόλο πού σάν ειρωνεία μπορούσε νά ειπωθή, μ' έκανε νά τόν μισώ, όμως ή Λεία φαινόταν νά έρθεκε σ' αυτό μία παράξενη άπόλαυση γιατί γελούσε μέ τή άνησυχία μου βεβαιώνοντας με πώς δέν τάλεγε μέ τά σωστά του. 'Αλήθεια, ποτέ δέν παραπονέθηκε γι' αυτόν, δέν ξεστομίσε καμμιά μομφή, ούτε κι' ένα στεναγμό, μόλο πού ή συνηθισμένη του έπιπόλαιη μεταχείριση τής δέν ήταν ή πρέπουσα σά τόσα τής χαρίσματα.

«'Αν καμμιά φορά μου έρθη κανένas άγγελος από τό Θεό, συνήθιζε νά λέει, έλπίζω νάναι θηλυκός», κι' είχε ή παρατήρηση του τό χαρακτηριστικό του σαρκαστικό ύπαινωμό κι' όμως πρέπει νά όμολογήσω πώς δέν έδειξε κανένα άλλο σημάδι άνάρμοστης διαγωγής. Πάντα ή Λεία επέμενε πώς είχα λάθος όσο γι' αυτόν και πώς «δέν καταλάβαινα.» Τό σημείο πού δέν καταλάβαινα, καθώς και τό μέτρο του, ήταν σέ βάθη πού τό μέγεθος τους ποτέ δε μπόρεσα νά έχτιμήσω.

Δέν πέρασε χρόνος από τό θάνατο τής φτωχής μου Λείας και ξαναπαντρεύτηκε μία χοντρή γυναίκα από τήν Ουαλία μέ τήν όποία έζησε εύτυχισμένα γιά δέκα περίπου χρόνια, όποτε βρέθηκε και πάλι μόνος στή ζωή. Παίρνω όρκο πώς από τίς δυό, οι περισσότερες του προτιμήσεις ήταν γιά τή δεύτερη.

Βιάζομαι όμως και μένονω χάσματα στή διήγηση, γιά τή Λεία, τόν έαυτό μου και τήν τρίτη κόρη, τή Φράνσις. Μέ τόν ένα ή τόν άλλο τρόπο ό "Ελι Πόρτερ δέν ξεκολλά από τήν εικόνα πού έχω στό νού. Τότε δε νοιαζόμουσ γι' αυτόν, ούτε πού τόν λογάριάζα, μόνο τή Λεία αγαπούσα. "Όσο πού χαίρονταν τό φώς τήν αγαπούσα μέ ζέση, τή λάτρευα, μόλο πού εκείνη, τόσο χαριτωμένη και μεγαλόπρεπη και συνετή, μ' ένα τής φευγάτο, αδιόρατο χαμόγελο ειρωνευόταν τή φορτική μου λατρεία — τήν τόσο γελοία όπως τή βλέπω τώρα. 'Εξακολούθησα ν' αγαπάω μία πολύ, και μετά τό θάνατο τής, τό Κάτι εκείνο τό ιδιαίτερο πούχε, φανερό όμως πώς δέν ήταν πιά 'Εκείνη. Τί νάταν τότε αυτό πού επέζησε τόσο εγωϊστικά; 'Αλήθεια, χάθη κε; Δέ μπορεί νά τό τρύγησαν μέλισσες μεταφυσικές και νά τό άποθήκεψαν σέ καμμιά αιώνια κυψέλη; Νεκρό ό,τι αγαπήσα' τό είδωλο πού εξακολουθούσε νά ζή μέσα μου δέν ήταν παρά ρομαντική αυταπάτη και τίποτε άλλο. Δέ μπορούσε νάναι Αυτή πού πέθανε. 'Αν όμως όλα δέν ήταν παρά ό,τι είναι τώρα, μπορούσε άρα γε νάταν κάτι περισσότερο; Κι' όλο τό όργιαστικό εκείνο φούντωμα τής αγάπης δέν ήταν παρά μία φάση αυταπάτης; Κι' ή αγάπη μου, αυτό ήταν όλο;

"Ίσως 'ίσως τόσο μονάχα, κι' όμως... ήταν κάτι πού γιά χάρη του πέθαινα. "Η μήπως μπορούσε νά πεθάνω; 'Εκείνο πού ξέρω σίγουρα είναι πώς ή Φράνσις είναι παιδί μου, παιδί μας, όχι του "Ελι, κι' είναι αυτό κάτι πού ποτέ δέν υποψιάστηκε και πού ποτέ δε θα μάθη μόλο πού τώρα δέν έχει καμμιά σημασία. Είναι πολύ άργά νά μετανοιώσω γιά ό,τι έγινε έδω και ένα τέταρτο του αιώνας' δέν έχω καμμιά έπιθυμία γιά "τρίχιο ένδυμα» και γιά τή

στάχτη τής μετάνοιας· ποτέ δὲ μὲ βασάνισε. Δὲν εἶναι κανένας πού νά εἶδε τὸ φάντασμα του, μόλο πού πάντα θάναί κάποια σκοτεινὴ σκιά, μυστικὴ κι' ἴσως πού νά μὴ κἀνὴ νά τὸ λέμε, πού μᾶς ἀκολουθεῖ ὅσο πού ζοῦμε, ναι, σίγουρα — καὶ ξέρω τὸ δικό μου! Κι' ὅμως σὰ συμβουλευόμαστε τὸν καθρέφτη μου βλέπω μονάχα ἕνα πονεμένο, ἠλικιωμένο ἄνθρωπο πού δὲ μπορεῖ νά δῆ τὸ φάντασμα του. Ἴσως ἀργότερα, ἂν εἶμαι σὲ θέση νά κοιτάζω, δὲ θά δῶ παρά τὸ Αἰώνιο Σκοτάδι. Στὸ μεταξύ δὲ λυποῦμαι γιὰ τίποτε, δὲν ἔχω καθόλου τύψεις, μόνο μιὰ ὀδυνηρὴ ἀπογοήτευση ἔχω νά διηγηθῶ — μὲ τὴ γέννα τοῦ παιδιοῦ ἔχασα τὴν ἀγάπη τῆς. Δὲ μπορῶ νά πῶ πῶς μ' ἀπόδιωξε ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς, ὄχι, ὄχι, ὅμως παραγκωνίστηκε, γιατί ἡ στοργὴ τῆς μεταφέρθηκε ὅλη στὸ παιδί. Ἡ Λεῖα ἦταν ξετρελλαμένη μ' αὐτό, ὁ Ἐλι τὸ δέχτηκε μ' ἀυποκρίτη χαρὰ, τόσο νοστιμούλικο ἦταν, κι' ἐμένα μ' ἐγέμιζε κρυφὴ περηφάνεια. Ἦταν ἕνα παιδί τρέλλα, καὶ πιότερο ἀπὸ ἕνα χρόνο καρακολουθοῦσα τὸ πούλακι μου πού παιγνίδιζε, σέρνονταν, φερεούγιζε, τὸ εἶδα νά χαμογελά, ἄκουσα τίς πρώτες του λεξοῦλες. Τοῦ ἀγόραξα δῶρα· ἡ προθυμία μου θά τοῦ σώρευε θουνὸ δῶρα, μόνο πού ἡ Λεῖα μὲ προειδοποίησε γιὰ τὴν ἀπρέπεια. Μόλο τοῦτο τὸ παιδί ποτέ δὲ μὲ συμπάθησε, ἐ μὲ, δὲ μοῦ χαμογέλασε, σκυθρῶπαζε κι' ἀποτραβιόταν ἀπ' ὅλες μου τίς στοργικὲς προσεγγίσεις καί, φανερό, ἔδινε τίς προτιμήσεις του στὸν Ἐλι. Μοῦ δαγκωνόταν ἡ καρδιά γιατί εἶχα τὴν ἀφελὴ ἀντίληψη πῶς ἕνα παιδί, ὅποιοδήποτε παιδί, ἀπαρεγκλίτως ἀπὸ ἔνστιχτο, στρέφει στὸν ἀληθινὸ του πατέρα, σὰν κι' ἕνα ἀνάκι ἀνάμεσα σ' ἕνα κοπάδι ἀπὸ ἑκατὸ προβατίνες. Δὲν ἔγινε τὸ ἴδιο μὲ τὸ δικό μου, καὶ δὲ μοῦ ἦταν μπορετὸ ν' ἀποστρέψω τὴν προτίμηση του γιὰ κείνο τὸν ἀγροϊκό ἄνθρωπο. Γιατὶ ὁ Ἐλι Πόρτερ δὲν ἦταν μορφομένος, τουλάχιστο μὲ τὴν ἔννοια πού κάθε μορφομένος ἀποδίδει σὴν λέξη, καὶ τότε ἦσαν θεβῆσιος πῶς ἦταν κατὰ πολὺ κατώτερος μου. Καὶ τὸ πιστεύω ἀκόμα καὶ τώρα· ὅμως σπάνια μπόρεσα νά διαπιστώσω τὴν ἀνωτερότητά μου. Σὲ ζητήματα πού τὰ θεωροῦσα τῆς δικαιοδοσίας μου κι' ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν δυνατοτήτων του, κάποτε διατύπωνε καταπληχτικὲς γνώμες κι' ἔδινε ἀποστοματικὲς ἀπαντήσεις. Χῶρια ἀπὸ ἕνα ὀξύ πνεῦμα, πλούσιο λεξιλόγιο καὶ μιὰ γενικὴ ἰδέα γιὰ πολλὰ πράματα, τάβγαξε πέρα μὲ κάθε λογῆς μηχανήματα, γιὰ τρεῖς ἀρρώστειες τῶν ζώων, ἔκανε κάδρα, ἔλυε κηπουρικὰ προβλήματα ἡ διέθυσε ἕνα κονσέρτο, ζητήματα στὰ ὁποῖα ἐγὼ ἔκανα μεσάνυχτα. Κάποτε σὲ μιὰ συζήτηση δοκίμασα νά τὸν ἀποστομῶσω ἀναφέροντας τὸν Ἡρακλῆ καὶ τοὺς δώδεκα του ἄθλους.

«Ὅσο γι' αὐτὸν, κάνει ὁ Ἐλι, δὲν ἔχω καὶ μεγάλη ἰδέα γιὰ μερικά ἀπὸ τὰ καμώματα του, γιὰ παράδειγμα σχετικὰ μὲ τὸ ἐλάφι μὲ τὰ χάλκινα πόδια, ἢ τὸν κάπρο μέσα στὸ χιόνι ἢ τὸ φῶθισμα τῶν πουλιῶν μὲ τὰ κράταλα. Κανένα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἦταν ἔργο ἄξιο παληκαριοῦ σὰν κι' αὐτὸν ποῦταν γυιὸς τοῦ τότε παντοδύναμου».

Μὰ νᾶμαι πάλι πού ἄρχισα τίς ἴδιες φλυαρίες. Γιατὶ νά μὴ μπορῶ νά τὸν ξεχάσω; Εἶναι ἐκνευριστικό, ἀνόητο καὶ κάπως μυστήριο. Ἄν ἕνας πιστεῦσε σὲ μαγικὲς λύσεις θά μποροῦσε νά τὸ ἀποδώσει, νά ποῦμε, σὴν εἰρωνεῖα κάποιου. Κάτι πού δὲν τοῦ δόθηκε, νά ποῦμε, ἢ πρέπουσα προσοχὴ καὶ πού τώρα γυρίζει ν' ἀπαιτήσῃ τὰ δικαιώματα του σὰ μικρὴ ἐκδίκηση. Ἄν πιστεῦσε! Ὅσο γιὰ μένα, δὲ νομίζω νά πιστεύω σὲ τέτοια. Μὰ βέβαια, αὐτὸ ὀφείλεται σὴν σχέση του μὲ τὴ Λεῖα. Ἄσε πού τὸν ξέρω ἀπὸ τόσο καιρὸ, πιότερο κι' ἀπὸ πενήντα χρόνια, τώρα εἶναι ὁ γείτονας μου καὶ τὸν βλέπω κάθε μέρα.

Τριῶ χρονῶνε ἦταν τὸ παιδί ὅταν πέθανε ἡ Λεῖα ἀπὸ κάποιο ἀσήμαντο παραμελημένο πόνο, κι' ἡ ἀπάθεια αὐτὴ ἡ τόσο ἀναπάντεχη μὲ συντρίψε. Εἶναι ἀδύνατο νά ἐκφραστῆ μὲ λέξεις λύπη πού ἀνήκει πιά στὸ παρελθὸ καὶ μᾶς ἔρχεται μόνο σὰν ἀνάμνηση—κι' εἶναι τώρα τόσοσ καιρὸς—ξέρω ὅμως πῶς στὴ δικὴ μου περίπτωσι τὸ ἔνοιωσα σὰν ἀγκάλιασμα φιδιοῦ. Δὲν ἀποτόλμησα νά παραυρεθῶ στὴν ταφὴ ἀπὸ φόβο μὴ γελοιοποιηθῶ μπροστὰ στὸν ἀπαρηγόρητο σύζυγο. Ἀνάκατος μὲ τὸν καθαυτὸ πόνο ἦταν κι' ὁ πόνος τοῦ ἀνικανοποίητου αἰσθήματος γιατί εἶχα κάποια σχέδια γιὰ κάποιο καιρὸ νά διεκδικήσω τὸ παιδί κι' ἡ Λεῖα θά μὲ βοηθοῦσε. Ἦταν ἕνα εἶδος σιωπηρῆς σύμβασης, χωρὶς ὑπογραφὰς καὶ σφραγίδες, οὔτε πού συζητήθηκε, γιατί ἡ Λεῖα δὲν ἤθελε νά ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ κατὰ συνθήκη πλάσιο τῆς ἔνωσης τῆς μὲ τὸν Ἐλι. Ἡ δυνατότης γιὰ τὴν πραγματοποίησι τῆς σύμβασης ἐξαρτῶταν ἀπὸ τὸ θάνατο του

—πράμα έξω από κάθε πρόβλεψη. Οί άλλες κόρες, ή Λουκία κι' ή Φυλλίδα, πήγαιναν ακόμα σχολείο κι' έτσι ό "Ελι δημοσίευε μιά άγγελία ζητώντας μιά οικονομό για τό σπίτι πού νά φροντίζη και τά παιδιά, και θρέθηκε αυτή ή Ουαλίδα, "Ολθεν—ξεχνώ τό επώνυμό της. Δέν τή συμπαθούσα, ήταν ταιγκάνα, ή πειθαρχία της δέ γνώριζε τί θά πη έλαστικότητα κι' ό άγροίκος μεταχειρισμός τής άγαπημένης μου Φράνσις μ' άνασάτλωνε κι' όμως δέν ήταν τρόπος νά έκφράσω τή δυσάρεσκέα μου. Μόλο πού έδειχνε άνάληγη όμως ένεργούσε μ' άγαθή προαίρεση και δέ μπορώ ν' άρνηθώ πώς τά κορίτσια ήταν λιγώτερο ένοχλητικά, ήταν καθαρά, σιγυρισμένα και καλοθρεμμένα—και μιά μέρα ό "Ελι τήν πήρε γυναίκα του. Τότε, ώ ! τότε, ξαφνικά ή Δωρική αύστηρότητα τής νέας Κυρίας Πόρτερ χαλαρώθηκε και τά παιδιά—ή Φράνσις πότερο—παραμελήθηκαν. Με τόν ευγενέστερο δυνατό τρόπο, με τό επιχείρημα πώς ή Φράνσις ήταν βαφτιστικά μου και πώς έπιθυμιά μου ήταν νά έξαλαφρώσω τήν "Ολθεν από τό θάρρος τής φροντίδας της παρακάλεσα νά μου έπιτραπή νά στείλω τή Φράνσις σ' ένα ίδρυμα για τά παιδιά ευγενικών οικογενειών, όμως τόσο ή "Ολθεν όσο κι' ό "Ελι ούτε πού ν' άκούσουν τέτοια πράμα. Άάτρευαν τή Φράνσις κι' αυτή εκείνους. (Τό δικό μου τό παιδί, πού δέ μπορούσε νά μου άνήκει χωρίς άπρεπο πλήγωμα.) Ξετρελλαμένος από πατρική άδημονία, ίσως και νάταν ζήλεια, σκέφτηκα νά τήν κλέψω, μιά δέν έβρισκα τρόπο νά τά βολέψω' άσε πού ή Φράνσις δέν ένοιωθε καμμιά συμπάθεια για μένα. Μή μπορώντας νά κρύψω τήν άπελπισία μου έφυγα μακριά, νοίκιασα τό σπίτι μου, κ' άφήκα όλα με τήν άπόφαση νά μη ξαναγυρίσω, "Ελειψα για λίγα χρόνια, έφτά ή όχτώ, δέ θυμάμαι, και σ' όλο αυτό τό διάστημα δέν άντάλλαξα με τόν "Ελι παρά δυό-τρία γράμματα για τό τί γινόταν. Καμμία φορά δέν άνάφερε τά παιδιά κι' έτσι σαν έλαχε νά τούς έπισκεφτώ, μόλο πού και τής Λουκίας και τής Φυλλίδας τό μεγάλωμα ήταν για μένα μιά έκπληξη, όμως σαν είδα πώς τό δικό μου μπουμπούκι είχε γίνει ένα άγγελικό πλάσμα, θαμπώθηκα. Λιγερόκορμη, άστραπομάτα μιά και ντροπαλή, σεμνή, ευχάριστη στην όμιλία, ή Φράνσις στά δέκα της. Μόνο με τόν ποιητικό χαρακτηρισμό «άνθρώπινο λούλουδο» μπορώ νά τή δικαιώσω. Τί σημαίνει τούτο ; "Η τί ήθελα αν πώ τότε ; Ξέρω πώς τότε ήταν τόσο ταριαστό. "Όμως τώρα ; Τί νά πώ ; "Η χαρά μου γι' αυτήν ήταν τόσο πού πήρα τήν άπόφαση και γύρισα άμέσως, και πάλι κοντά στους Πόρτερ, κοντά στην κόρη μου για νά τή φυλάω, τή νεράϊδα μου, τό γλυκό μυστικό καρπό μου, κι' άς μήν ήταν βολετό παρά νά τήν έχω κρυφά καμάρι. "Ετσι πού τό σχεδίασα έτσι κι' έγινε. Πάνε τώρα είκοσι χρόνια από τότε πού πέθανε ή Λεία. Πίκρες και χαρές είχε πολλές ό χρόνος στο διάβα του' σέ διάστημα είκοσι χρόνων γίνονται πολλά πού περνούν άπαρηγήρα. Είκοσι χρόνια και νά θρισκομαι άκόμα έδω. Πάει ή Φράνσις, κι' όλα τά κορίτσια πάνε, τό καθένα τό δρόμο του' άπομείναμε ό "Ελι κι' έγώ.

Είχα γυρίσει με μιά έπιθυμία—νά κερδίσω τή συμπάθεια της. Τ' όρκίζουμαι μόνο αυτό. Δέν είχα καμμία πρόθεση ν' άποκαλύψω τό μυστικό μου ή ν' άγκιστρωθώ μ' όποιοδήποτε τρόπο στην κοινωνική σύνθεση τής οικογένειας Πόρτερ' τό θαυότερο μου αίσθημα είχε σκλαβωθεί από τή Φράνσις και γύρισα μόνο γι' αυτή. Κι' όμως, Θεέ μου, εκείνο τό πράμα, πώς μ' άποστρεφόντα ! Τρόμαζε στη θέα μου σάμψως στην παιδική της φαντασία νά μη ήμουνα παρά ένας παράδοξος πίθηκος. Μ' άπέφευγε χωρίς νά μπορώ νά δώσω καμμία εξήγηση, κι' όπως τότε, κι' ύστερα, και τώρα. Και νά σκέφτομαι πώς τήν αντιπάθειαν αυτήν εκδήλωνε μόνο για μένα ! Δέν κατάφερα ποτέ νά κατανικήσω τήν αντίπαθειά της αυτή, μόλο πού στην κοριτσιάστικη της ήλικία τής φαινόμουν σαν μιά παραδοξότης άξια μόνο για τίς περιγέλασμα. Σά γυναίκα κατανίκησε αυτή τήν άδυναμία, μιά τότε, τότε έμαθα πώς τήν έκανα νά πλήττη. Αυτή είναι ή μοίρα μου. Είναι πόνοι πού ξεπερνούν κάθε περιγραφή, ξεσχίζουσι τόσο όδυνηρά. Τί γίνεται στην ψυχή σου σά σου πονά τό δόντι ; Τό μιλημα γίνεται όκληρό κι' ή σκέψη δέ φελά σέ τίποτε. Πόση άθλιότης ! Νά τής είμαι πληχτικός Αυτής !

Τά δυό μεγαλύτερα κορίτσια, ή Λουκία κι' ή Φυλλίδα, ήταν εύκολοσχέτισες' κι' ό ίδιος ό "Ελι πάντα ευχάριστος κι' ή "Ολθεν δέν ήταν κακότροπη. Δυό ή τρία χρόνια μετά πού γύρισα πέθανε ή "Ολθεν ή Λουκία κι' ή Φυλλίδα

δὲν εἶχαν ἀνάγκη τῶν φροντίδων οἰκονόμου κι' ἔτσι ὁ πατέρας τους δὲν τὴν ἀναπλήρωσε. Ἡ Φράνσις ἔμεινε γιὰ ἓνα ἀκόμα χρόνο στὸ σχολεῖο κι' ὅταν ἀπεφοίτησε, οἱ δυὸ της ἀδελφές ἦταν ἤδη ὠριμες γιὰ γάμο. Ἡ ἴδια, ἀλλοίμονο, ἔχασε τὸ ἐρασινοῦ της παιδικὸ λουλούδιμα καὶ τὴ μαγευτικὴ ἀθωότητά τῶν λουλουδιῶν. Ἦταν φορές πού θάθελα νὰ τὴ διαφωτίσω γιὰ τὸν ἀληθινὸ της πατέρα, μὰ δὲν ἔβρισκα τὸ κουράγιο γιὰτὶ ἔχει ἓνα γελοῖο θαυμασμὸ γιὰ τὸν "Ἐλι ἐνῶ καμμιά ἐχτίμηση γιὰ μένα καὶ καμμιά ἀνάμνηση τῆς μανούλος της πού πέθανε τόσο νωρίς.

Πρῶτὴ παντρεύτηκε ἡ Φυλλίδα κι' ὕστερα ἡ Λουκία· βγήκαν στὸν κόσμο μ' ἀντράδες, ἀφίνοντας τὴ Φράνσις νὰ φροντίζει τὸν πατέρα τους. Ἡ Φυλλίδα πῆρε ἓνα γεωργὸ καί, ὅπως λέει κι' ὁ λόγος, ζούσε εὐτυχισμένη, ἐνῶ τὴ Λουκία, ὄχι λιγώτερο εὐτυχισμένη, τὴν πῆρε ἓνας σιτέμπορος. Μποροῦσε νὰ εἰπωθῆ πῶς κι' οἱ δυὸ βρῆκαν καλές τύχες, καλύτερες ἀπ' ὅ,τι μποροῦσε νὰ περιμένῃ ἡ δικὴ τους τάξη, μ' ἀλήθεια ἦταν κορίτσια πού ἀξίζαν τὴν καλύτερη τύχη πού μποροῦσε νὰ τοὺς δώσῃ ἡ ζωὴ. Ἡ Φράνσις δὲν ἀντέξε γιὰ πολὺ στὴ φωνὴ τῆς ζωῆς καὶ πῆγε σὰν παλαθὴ καὶ βρῆκε ἓνα κουρέα, Λοῦντο τὸ λέγανε, πρόσωπο χωρὶς τίποτε τὸ εὐγενικὸ ἢ λίγη μυαλωσύνη, γιὰτὶ ἀντὶ νὰ ἐπίδοθοῦν στὴ δουλειὰ πού τοὺς ἔταξε ἡ φύση, τὴ δημιουργία οἰκογένειας, σ' ἓνα χρόνο ἡ ἴδια ἡ Φράνσις δούλευε σὲ στούντιο καλλονῆς πού ἄνοιξε ὁ ἀντρας της. Ποτὲ δὲ θὰ πάσω νὰ θλασθῶ μὲς Μοῖρες ἢ τὴν Κατάρρα ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ δύναμη πού τὲς ὀρίζει. Σὰν τὸ σκεφτῶ χάνω κάθε ὑπομονή. Κι' ὁ "Ἐλι ἐπίσης μ' ἐρεθίζει καὶ θὰ τὸν στείλω κι' αὐτὸν στὴν ὄργη καμμιά φορά, μὲ τὸ μεγαλοποῖημα τῶν ἰδιωτικῶν του στενωχωριῶν, γιὰτὶ, λέει, τὸν ἐγκατέλειψαν τόσο ἄσπλαχνα οἱ κόρες του. «Τῆς Εὐας ὁ ὄμορφος λόχος» τὸν ἐγκατέλειψε, τοῦ πέθαναν δυὸ γυναῖκες, πᾶνε καὶ τὰ κορίτσια. Τὸν παίρνουν τὰ γεράματα, ἀλήθεια, μὰ καὶ ποῖον δὲν τὸν παίρνουν; Εἶναι νεώτερος μου, κι' ὅμως πῆρε τὸν κατήφορο, καμμιά ἀμφιβολία, κι' ὅσο γερνάει ὅλο γρινιέει. Νὰ ἓνα δεῖγμα :

Πηγαίναμε κάποτε στὸ Τρούκομπ. Τὸ Τρούκομπ εἶναι τὸ μεγάλο δάσος ὅπου πάει ὁ "Ἐλι νὰ μαζέψῃ ξηρὰ κλαδιὰ γιὰ ν' ἀνάψῃ τὴ φωτιά. Εἶναι δυὸ μίλια δρόμος, καμμιά ἀνάγκη δὲν τὸν βιάζει, κι' ἡ οἰκονομία δὲν εἶναι οὔτε μισὸ σελίνι τὸν μῆνα, μὰ εἶναι ἀπὸ κείνους πού δὲν ἀφήνουν εὐκαιρία ν' ἀποκτήσουν ὅ,τιδήποτε γιὰ τὸ ὅποιο δὲν πρόκειται νὰ πληρώσουν, σὰ μανιτάρια, θατόμουρα, ξερόκλαδα καὶ τέτοια. Καὶ γιὰ τὴν εὐκαιρία τῆς λαθροθηρίας—μ' ἀλήθεια δὲν κάνει νὰ λέω γι' αὐτά. Σταματοῦμε κάπου στὸ μισὸ δρόμο, ἓνα μίλι, ὄχι μακρότερα.

—«Δὲν ἔχουμε τίποτε πού νὰ μᾶς θιάζῃ, Ντίξον», λέει μὲ βαρειά ἀνάσα.

—«Πῶς—κουράστηκες!» κάνω ἐγώ.

—«Ὅχι, ὄχι! μόνο πού δὲν εἶμαι πιὰ νέος».

—«Θέλεις νὰ πῆς σὲ πῆραν τὰ γεράματα», λέω. «Κι' ὅμως εἶσαι μικρότερος μου κατὰ δυὸ, ἂν ὄχι καὶ περισσότερα, χρόνια, νομίζω;»

—«Δὲν ἔχω πιὰ τὸ νεανικὸ σφρίγος, Ντίξον. Ἐσεῖς οἱ ἐλευθεροὶ γλυτώνετε ἀπ' ὅλα τὰ θάσανα, τὲς ἀπογοητέψεις καὶ τὰ ἄχαρα μικροζητήματα πού κρατοῦν τὰ νεῦρα σὲ διαρκῆ ἔνταση». Καὶ μ' αὐτὸ ἀρχίζει νὰ θρηνηλογῆ τὴν ἀπώλεια τῆς Λουκίας καὶ τῆς Φυλλίδας καὶ τῆς Φράνσις πού τὲς παρασταίνει σὰν τρεῖς ἄκαρδες, ἀχάριστες σκύλλες, ἰδιαιτέρα τὴ Φράνσις πού ἦταν δὲν ἦταν δέκα ὀχτῶ χρονῶνε καὶ ζήτησε γάμο. Ὁ "Ἐλι οὔτε πού ν' ἀκούσῃ τέτοιο πρᾶμα. «Ὅχι, μούγκριζε καὶ βρυχόταν, δὲ θὰ τὸ ἐπιτρέψω, δὲ θὰ συγκατατεθῶ, δὲ θ' ἀφήσω νὰ γίνῃ, νὰ ἔτσι, πᾶει τελείως!» Κι' ἔτσι ἡ καυμένη ἡ Φράνσις ἀναγκάστηκε νὰ τὸ σκάσῃ καὶ νὰ τὸ κάνῃ.

Ἡ μέρα ἦταν ἀπὸ κείνες πού δὲν ἔρχονται συχνὰ τὸ Μάρτη, τόσο ζεστὴ πού μόλις ἦταν ἀνεκτὸ ἓνα σακκάκι. Κάθε τόσο φυσοῦσε ἐλαφρὰ μιὰ ἀκαθόριστη αὔρα, ἓνα δροσερὸ ἀγέρι, πού σὰ νὰ θρηνηλοῦσε στὸ φράχτη κι' ἓνα λουλουδο ξεμοναχιασμένο ἀναρρίγησε σάμπως νὰ τρόμαξε μὲ τὴν ἀπομόνωση του.

Ἐπειδὴ τὰ τρία κορίτσια, στήριγμα ὅπως λογάριζε γιὰ τὰ γερατειὰ του, τοῦ ἔφυγαν ὅλα, ὁ "Ἐλι τὰ παρομοίαζε σὰν τὲς τρεῖς κόρες τοῦ τρελλοῦ Βασιλιᾶ Λήρ, χωρὶς οὔτε μιὰ ὑπόσχεση σὰν καὶ τῆς Γορδίλιας. Ὅμως δὲν εἶναι αὐτὸ μονάχα· στὴν πραγματικότητα ἔπλαθε ὄνειρα γιὰ ἓνα τσοῦρμο Μικρῶν Νέλλ κι' ἀκόμα ὑπομονητικῶν Γκριζέλτας. Σὲ καμμιά τους δὲν

πραγματοποιήθηκαν οί παράλογες αὐτές ἐλπίδες του καί γι' αὐτό—τί ἄλλο ; —ἦταν προδοσία.

—«Εἰς ὅρος ποιανοῦ ;» ἔκανα ἐγώ. «Ἀκολούθησαν τὸ δρόμο πού τοὺς ἀνοίξε ἡ φύση· δικό σου εἶναι τὸ λάθος καὶ δὲν κάνει νὰ τὲς κατηγορᾶς».

—«Τότε ποῖο στὴν ὀργή νὰ κατηγορήσω ;» γκρίνιασε.

—«Τὸν ἑαυτὸ σου καὶ μόνο», ἀπάντησα. Καὶ τοῦ ἐξήγησα πὼς δὲν ἦταν τίποτε τὸ ἐπιλήψιμο μὲ τὲς κόρες οὔτε καὶ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση, μὰ οὔτε καὶ μπορούσε νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀπλή κακοτυχία· ὀφειλόταν ἀπλούστατα στὴν ἐπίδραση ἀνόητων ἀντιλήψεων πού πήρε ὁ Πόρτερ ἀπὸ βιβλία. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴ ζωὴ: στὴν πραγματικότητα εἶναι πολὺπλευρὴ καὶ παραπλανητικὴ καὶ τὸ μυθιστόρημα ὑποβοήθησε αὐτὴ του τὴ γελοιοποίηση—μὲ λύπη μου χρησιμοποίησα τὴ λέξη αὐτή—κι' ἡ ποίηση τὸν χαντάκωσε ἀξιοθρήνητα.

—«Μὲ χαντάκωσε ;» ἀναφώνησε. «Πῆς καλύτερα μ' ἀπάτησε, Ντίξον».

—«Μπορεῖ κι' αὐτό, δὲν ξέρω» ἀπάντησα. «Ὅπως καὶ νᾶναι, εἶναι τὸ τίμημα πού ὀφείλεις».

—«Τὸ τίμημα πού ὀφείλω ;» διαμαρτύρεται.

—«Ναί, γιὰ ὅ,τι πίστεψες πὼς εἶναι τὰ γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ. Αὐτὸ εἶναι τιμὴ, ὁμορφιά, καθῆκο, θυσία καὶ τὰ ὅμοια. Ἴσως κάποτε νᾶναι κάποιο κέρδος, πάντως ἡ Τύχη εἶναι ὁ παντοδύναμος παράγων».

—«Κι' ὄλο ἐκείνο τὸ γλυκὸ ἀσθημα δὲν εἶναι παρά ψέμα, Ντίξον ;»

—«Μπορεῖ κι' αὐτό», εἶπα, κι' εἶναι πολὺ λυπηρό».

Περάσαμε τὸ πράσινο λιβάδι μὲ τὸ πελώριο ἐκείνο ἔλατο κοντὰ στὸ παλαιῶ καὶ ξύλινο γεφύρι πάνω ἀπὸ ἕνα ποταμάκι. Ὑστερὰ εἶναι ἕνας μοναξιάσμενος κάμπος ὅπου τίποτε δὲν προκόβει καὶ μετὰ ἀρχίζει τὸ δάσος τοῦ Τρούκομπ. Σταματήσαμε πάλι σὰ φτάσαμε τὸ γεφύρι.

—«Ὅμως ἐσύ, Ντίξον», εἶπε σὰ νὰ συνέχιζε, «εἶσαι ἀπὸ τοὺς τυχεροῦς· πάντα σου εἶχες τύχη, χωρὶς οἰκογένεια, χωρὶς φροντίδες, χωρὶς ἀγωνίες. Ὁ Παντοδύναμος σὲ φύλαξε, νὰ ξέρης, ἀπ' ὄλα αὐτὰ».

—«Μὰ κι' ἐσύ, Ἐλι, δὲν ἔχεις οἰκογένεια τώρα, ὥστε ποιά ἡ διαφορὰ ;»

—«Πῶς, ἄνθρωπε», λέει, «ἀκριβῶς αὐτὴ εἶναι ἡ δυστυχία μου, δὲ θλίψεις ; Ἐπρεπε νάχω, δικαιωματικὰ ἔπρεπε κάτι νάχω τώρα, δὲν εἶν' ἔτσι ; Τὲς ἀνάθρεψα. Ἡ ζωὴ μου εἶναι ἔρημη. Φορτώθηκα τὴν εὐθύνη τους ἀπὸ τότε πού ἦταν μικρές, δὲν εἶν' ἔτσι ; Κι' ἦταν αὐτὸ εὐτυχία γιὰ μένα, μὴ τὸ ξεχνᾶς, κι' ὅμως τώρα μὲ πρόδωσαν, δὲν εἶν' ἔτσι ; Ποῖο τὸ ὄφελος νᾶσαι ἄντρας καὶ πατέρας ; Εἶμαι ἄρρωστος, Ντίξον, θέλω νὰ πῶ ἄρρωστος ψυχικὰ».

Ἦταν ἡ χορδὴ στὴν ὁποία πάντα τόνιζε τὸ παράπονο του· μὰ μὲ τόση μικροπρέπεια πού παρ' ὄλο τὸν πονετικὸ χτύπο τῆς καρδιάς δὲν κατάφερα νὰ τὸν συμπονέσω.

—Εἶπα : «Πόρτερ, εἶπα, εἶμαι τόσο ἔρημος ὅσο δὲν ὑπῆρξες ποτέ σου»· ἔκανα ὑπαινιγμὸ γιὰ λύπες ἀγνωστες σ' αὐτόν. «Καὶ ποτέ, εἶπα, δὲ γνώρισα τὴ χαρὰ τῆς οἰκογένειας».

—«Τὴ χαρὰ !» γρύλλισε. Τὸ ἀστεῖο τοῦ κάθισε στὸ στομάχι. «Μὴ μοῦ τὸ ξαναπῆς, Ντίξον, ὄχι μὴ μοῦ τὸ ξαναπῆς. Εἶσαι πλούσιος, δὲν εἶσαι ; Τόσοι σ' ἀποζητοῦν, χωρὶς φροντίδες, χωρὶς ἀπώλειες, χωρὶς φόβους.....».

—«Χωρὶς ἀγάπη», συμπλήρωσα.

—«Μὰ ποτέ δὲν εἶχες τὸ ἀτύχημα νὰ ὑποφέρης ἀπὸ τὸ σκληρὸ χτύπημα, Ντίξον» μοῦ κάνει, «τῆς ἐγκατάλειψης ἀπὸ ὅλους τοὺς δικούς σου, χωρὶς ἕνας νὰ μείνῃ κοντὰ σου γιὰ συντροφιά, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἢ ὅ,τι ἄλλο. Τί λὲν γι' αὐτό ; Μὰ τί μπορεῖς ἐσύ νὰ ξέρης ἀπὸ ὄλα αὐτὰ, ἕνας ἄγαμος ; Κάτι πού δὲν τῶχεις ζήσει δὲ μπορεῖς νὰ τὸ νοιώσης, καὶ δὲ μπορεῖ νὰ χάσης ὅ,τι δὲν εἶχες».

Ὅλο ἄεφανα γίνηκε στὴν καρδιά μου ἀναθρασμός, μ' ἀνέβηκε τὸ αἷμα. Μποροῦσα νὰ τὸν σκοτώσω γιὰ τὸ δηκτικὸ του πείραγμα, ὀλότελα ἄδικο, μὲλο βέβαια πού δὲν ἤξερε πόσο ἦταν ἄδικο γιὰ μένα. Τί μπορούσε αὐτὸς νὰ νοιώσῃ ἀπὸ τὴν τρυφερότητα καὶ τὸν πόθο τῆς καρδιάς μου γιὰ τὴν ἀγάπη πού δὲ μπορούσα νὰ διεκδικήσω καὶ γιὰ τὴν ὁποία τώρα δὲν εἶχα καμμιά ἐλπίδα ; Μοῦρθε νὰ τὸν κατακυληθῶ στὸ ρέμα κάτω μὰ δὲ θὰ πετύχαινα τὸ σκοπὸ σὲ τέτοιο μικρὸ ρέμα, τόσο στενὸ, ξέβαθο, μὲ λασπερὴ κοίτη. Καὶ ὄπλα ; Βλέπετε δὲν εἶμαι χεροδύναμος καὶ δὲν εἶχα ὄπλα νὰ τὸν σκοτώσω. Ὡ ! εἶναι

πολλή, άπαισία ειρωνεία σέ τέτοια άδυναμία, περιγέλιοι τών δασύτριχων μελών, μά κανένα όφελος. Ήταν άλλος άπ' αυτόν πού μου στέρησε τό παιδί μου ; Πού χώρησε τό παιδί από τόν άληθινό του πατέρα ; 'Απέφυγα νά τή διεκδικήσω σά θρέφος, ή παιδί ή γυναίκα και ξέρω, ξέρω' μά δέν ήταν από φόβο. Δέν είμαι κι' ήρωας, όμως ό φόβος δέ μ' έξώθησε. Ήταν ή άποδοχή μου τής άπαγόρευσης τής Λείας—ή έπιθανάτια της θέληση τήν είχε επικυρώσει κι' έγώ ήμουν ό θεματοφύλακας. Τι τόφελος ν' άποκαλύψω τό μυστικό τώρα ; Ή τρέλλα μου πέρασε μέ τή γρηγοράδα τής άστραπής κι' ή μανία ύποχώρησε στή συνηθισμένη άπάθεια. Ύποκρίθηκα κάποτε τόν τρελλό, ήμουν ακόμα ένας άνόητος, όμως όχι τόσο μεγαλοπρεπής άνόητος νά βγάλω τά μάτια μου στή μανία μου έξ αιτίας τής δικής μου μωρίας. Κι' έτσι δέν έκανα τίποτε. Δέν τοϋ είπα τίποτε. Προχώρησαμε στό δάσος όπου μαζέψαμε ξερόκλαδα. Ό "Ελι τάδεσε σέ δεμάτι μ' ένα γερό σκοινί και τά φορτώθηκε στόν ώμο. Και γυρίσαμε μαζί.

'Υποθέτω πως έτσι θα έξακολουθήση αυτό, για πάντα, για πάντα.....

Μεταφρ. Ν. ΧΑΤΖΗ'ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΟΥΡΡΑΣ

ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ!

Πατρίδα μου αγαπημένη !

Τό φως σου λάμπει

Στά γαλανά μάτια τών παιδιών,

Τ' άγέρι σου άνεμίζει φλογερές λαχτάρες

Σέ κόκκινα μαντήλια κοριτσιών.

Οί γενεές τών προγόνων μου

"Εκλεισαν τ' όραμά σου στήν ψυχή τους

Και κοιμήθηκαν, μέ τά μάτια

Γιομάτα γαλήνη, στό χώμα σου.

Τίποτε δέν ταραίζει τόν ύπνο τους·

Μόνο τό φεγγάρι κατεβαίνει

Στους έρημους δρόμους

Και ψηλαφά τήν καρδιά τους

Στ' άνήσυχα σπλάχνα μου.

Πατρίδα μου αγαπημένη,

Τά δέντρα σου σκύψανε

Πάνω άπ' τόν πόνο τών πατέρων μου.

Τό χώμα σου εύλόγησε τό μόχτο τους

Κ' οί νύχτες σκόρπισαν άσπρα γιασεμιά

Στους έρωτές τους.

Θεέ!

Καλέ Θεέ, π' αναπαύεσαι

Στους ίσκιους και στή χλόη,

Στά ξεχασμένα έρημικά άκρογιαλία,

Στά λευκά χέρια τών παιδιών πού κοιμούνται!

'Αγρύπνα πάνω άπ' τούς κάμπους,

Τις θάλασσες και τά σπίτια τής πατρίδας μου!

'Αγρύπνα,

Και διώχνε τή θύελλα

Και διώχνε τόν άνεμο και τήν καταιγίδα.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

(5,469b - 471b)

Ὁ φοβερὸς σπαραγμὸς, ποὺ συνεχίζεται τόσο καταστρεπτικὸς ἀκόμη στὴν Ἑλλάδα, κάνει πολὺ ἐπίκαιρο τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Πολιτεία» τοῦ Πλάτωνα, στὸ ὁποῖο μιλά γιὰ τὶς ἑλληνικὲς ἐμφύλιες ἐρίδες γενικά. Τὸ μεταφράζω μὲ τὴν ἐλπίδα πὼς θὰ μᾶς κάνει νὰ σκεφτοῦμε τὸ βασικὸ τουλάχιστο πρόβλημα ποὺ ἐδῶ θέτει ὁ μεγάλος φιλόσοφος: πὼς πρέπει νὰ συμπεριφέρονται οἱ Ἕλληνες πρὸς τοὺς Ἕλληνες, ὅταν τύχει νὰ ρθῶνε σὲ ρήξη ἀναμεταξύ τους. Ἄν ἐξολοθρεύουν τὸν ἀμαχο πληθυσμὸ, ἂν ἐνεργοῦν σκληρὰ καὶ ἀγρία, ἀπάνθρωπα καὶ ἀνόσια κατὰ τῶν ἀντιπάλων τους, ἂν καταστρέφουν καὶ ἐρημώνουν τὴ γῆς καὶ γκρεμίζουν τὰ σπιτία, σίγουρα οἱ ἀντίπαλοι δὲν εἶναι πιά Ἕλληνες, λέγει, δὲ σκέφτονται, δὲν αἰσθάνονται, δὲν ποιοῦν σὰν Ἕλληνες, ἀλλὰ εἶναι δάρβαροι καὶ ξένοι πρὸς κάθε τι ἑλληνικὸ.

Κι αὐτὸ ποὺ δυστυχῶς γίνεται σήμερα στὴν Ἑλλάδα, ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς βαρβαρότητας, τῆς ἀνυπαρξίας ἑλληνικοῦ αἰσθήματος. Ὁ συστηματικὸς ἀφανισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὶς περιοχὲς ποὺ ἔπεσε ἡ θεομηνία αὐτή, τὸ ξερίζωμά του, οἱ ἀφάνταστες καταστροφὲς σὲ ἔμφυχο καὶ ἄφυχο ὕλικό, ἀπειλοῦν τὴν Ἑλληνικὴ Φυλὴ στὶς ρίζες της, κ' ἐπιβάλλουν ἕνα γενικὸ καὶ ἄμεσο συναγεμῶ γιὰ τὴ σωτηρία της. Προπάντων ὅμως ἐπιβάλλεται σὲ κείνους ποὺ ἐγκληματικὰ ξεχάσανε πὼς εἶναι Ἕλληνες, ἀμέσως τώρα νὰ κοιτάξουν βαθιὰ μὲς στὴ συνείδησή τους, νὰ δοῦνε καθαρὰ καὶ νὰ ποῦνε ἀπερίφραστα ποῦ στέκονται: μὲ τὴν Ἑλλάδα ἢ μὲ τοὺς ἐχθροὺς της. Κι ἂν ἔχουνε ἔστω καὶ «κόκκον σινάπεως» συνείδηση ἑλληνικὴ ἀκόμη, ν' ἀνανήψουν καὶ νὰ ξαναγυρίσουν στοὺς κόλπους τῆς Ἑλλάδας, δουλεύοντας γιὰ τὸ μεγαλεῖο της σ' ἔργα εἰρηνικά, σ' ἔργα πολιτισμοῦ. Ἄν εἶναι τίμιοι καὶ γνήσιοι Ἕλληνες, ὑπάρχουν ἄλλα μέσα κι ἄλλοι τρόποι γιὰ νὰ κανονίσουν τὶς διαφορὲς των παρὰ μὲ ἀγριεὲς σφαγῆς, μὲ βάρβαρους ἐξανδραποδισμοὺς, μὲ δηλώσεις καὶ καταστροφὲς καὶ βανδαλισμοὺς ἐνὸς ἐξοντωτικοῦ πολέμου.

Ἄς ἀκούσουμε ὅμως τὴ φωνὴ τοῦ Πλάτωνα, ποὺ χτίζοντας τὴν ἰδανικὴ πολιτεία του νομοθέτησε τὰ ἐπόμενα γιὰ τὴ συμπεριφορὰ τῶν ἐμπολέμων γενικά, τῶν Ἑλλήνων ἰδιαίτερα στοὺς ἐσωτερικοὺς σπαραγμοὺς των.

Στὴν «Πολιτεία» τοῦ Πλάτωνα ὁ Σωκράτης διηγείται τὴ συζήτηση ποὺ εἶχε μὲ διάφορους φίλους του γιὰ τὴ δικαιοσύνη γενικά—συζήτηση ποὺ τοὺς ἔφερε σὲ ποικίλα σπουδαῖα προβλήματα καὶ στὴν ἴδρυση μιᾶς τέλειαις, δίκαιης πολιτείας ἰδιαίτερα. Στὸ ἐπόμενο ἀπόσπασμα (Βιβλ. 5, 465b-471b) ὁ Σωκράτης συζητεῖ μὲ τὸ Γλαῦκωνα τὴ συμπεριφορὰ τῶν στρατιωτῶν καὶ «φυλάκων» τῆς ἰδανικῆς πολιτείας πρὸς τοὺς ἐχθροὺς της.

Κ. Π.

«Πὼς θὰ συμπεριφέρονται, Γλαῦκωνα, οἱ στρατιῶτες μας πρὸς τοὺς ἐχθροὺς;»

«Σχετικὰ μὲ τί, Σωκράτη», εἶπε αὐτός.

«Πρῶτα, σχετικὰ μὲ τὸν ἐξανδραποδισμό, νομίζεις πὼς εἶναι σωστὸ οἱ Ἕλληνες νὰ ἐξανδραποδίζουν πόλεις Ἑλληνικές; ἢ καλύτερα, οὔτε σ' ἄλλη πόλιν νὰ τὸ ἐπιτρέπουν κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ νὰ συνηθίσουν τοὺς Ἕλληνες νὰ σπλαχνίζονται τὸ Ἑλληνικὸ Γένος, ἀπὸ φόβο μήπως ὑποδουλωθοῦν στοὺς βαρβάρους;»

«Νὰ τοὺς σπλαχνίζονται εἶναι ἀπὸ κάθε ἄποψη γενικά πολὺ καλύτερο», εἶπε.

«Κι' οὔτε, λοιπόν, νᾶχουν Ἕλληνες δούλους αὐτοί, καὶ νὰ συμβουλεύουν τὰ ἴδια καὶ στοὺς ἄλλους Ἕλληνες;»

«Βεβαίωτατα», εἶπε. «Κ' ἔτσι θὰ μποροῦν νὰ στραφοῦν ἐναντία στοὺς βαρβάρους, καὶ νὰ μὴ μαλώνουν ἀναμεταξύ τους.»

«Καὶ τί λὲς γι αὐτό; ὅταν νικήσουν, εἶναι καλὸ νὰ γυμνώνουν τοὺς νεκροὺς ἐκτός ἀπὸ τὰ ὄπλα; δὲν εἶν' αὐτὸ μιὰ πρόφαση γιὰ τοὺς δειλοὺς νὰ μὴ προχωρήσουν πρὸς τὸ ζωντανὸ ἐχθρὸ, σὰ νᾶκαναν κατὶ ἀναγκαῖο ὅταν ψάχνουν τοὺς νεκροὺς; καὶ δὲ χάθηκαν κιόλας πολλοὶ στρατοὶ ἀπὸ τὴν ἀρπαγὴ αὐτῆ τῶν λαφύρων;»

«Βέβαια», εἶπε ὁ Γλαῦκωνας.

«Καὶ δὲ νομίζεις πῶς εἶναι ἀνελευθερία καὶ φιλοχρηματία νὰ λαφυραγωγεῖς ἓνα νεκρό, καὶ δεῖγμα γυναικείου καὶ μικροῦ νοῦ νὰ θεωρεῖς τὸ σῶμα τοῦ νεκροῦ γιὰ ἐχθρὸ σου ὅταν ὁ πραγματικὸς ἐχθρὸς πέταξε κι ἄφησε πίσω του μόνο τὸ ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο πολεμοῦσε; ἢ νομίζεις πῶς αὐτοὶ ποὺ κάνουν αὐτὸ κάνουν τίποτε διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ σκυλιά, ποὺ γαυγίζουν στὶς πέτρες ποὺ τὰ χτύπησαν, ἀλλὰ ὄν τολμοῦν ν' ἀγγίξουν ἐκεῖνον ποὺ τὶς ἔριξε;»

«Δὲ διαφέρουν σὲ τίποτε», εἶπε.

«Πρέπει λοιπὸν νὰ σταματήσουμε τὶς λαφυραγωγίες τῶν νεκρῶν καὶ τὴν ἄρνηση γιὰ τὴν ταφή τους;»

«Μὰ τὸ Δία, πρέπει βέβαια νὰ τὶς σταματήσουμε», εἶπε.

«Καὶ βέβαια δὲ θὰ πάρουμε, νομίζω, τὰ ὄπλα στοὺς ναοὺς γιὰ ἀναθήματα, προπάντων τὰ ὄπλα τῶν Ἑλλήνων, ἂν κάπως λογαριάζουμε νὰ διατηρήσουμε φιλικὲς σχέσεις μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνες ἢ ἄλλων καὶ θὰ φοβηθοῦμε μήπως εἶναι μίαισμα νὰ φέρομε στοὺς ναοὺς τέτοια ἀναθήματα ἀπὸ φίλους καὶ συγγενεῖς μας, — ἔχτὸς ἂν ὁ θεὸς διατάξει διαφορετικὰ σὲ κάποια περίπτωσιν».

«Ποῦ σωστά», εἶπε.

«Καὶ τί θὰ κάνουν οἱ στρατιῶτες μας στοὺς ἐχθροὺς τῶν σχετικὰ μὲ τὴν ἐρήμωση τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ μὲ τὸ κάψιμο τῶν σπιτιῶν;»

«Μ' εὐχαρίστηση θ' ἄκουα τὴ γνώμη σου νι αὐτὸ, Σωκράτη», εἶπε ὁ Γλαῦκωνας.

«Μοῦ φαίνεται», εἶπα, «πῶς δὲν πρέπει νὰ κάνουν οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο, μὰ νὰ παίρνουν μόνο τὴν ἐσοδεία τῆς χρονιάς. Θέλεις νὰ σοῦ πῶ καὶ τὸ γιὰτί;»

«Ναί».

«Μοῦ φαίνεται, ὅπως ἀκριβῶς ὑπάρχουν δυὸ ὅροι, π ὀ λ ε μ ο ς καὶ σ τ ἄ σ η, ἔτσι εἶναι καὶ δυὸ πράγματα, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν δυὸ ξεχωριστὲς διαφορές. Δηλαδή, τὰ δυὸ αὐτὰ εἶναι, τὸ ἓνα ἐσωτερικὸ καὶ συγγενικὸ, τὸ ἄλλο ξένο καὶ ἐξωτερικὸ. Γιὰ τὴν ἔχθρα ἀνάμεσα σὲ συγγενεῖς ὁ ὅρος εἶναι σ τ ἄ σ η, καὶ γιὰ τὴν ἔχθρα ἀνάμεσα σὲ ξένους ὁ ὅρος εἶναι π ὀ λ ε μ ο ς».

«Ποῦ ὠραία τὰ ξεχώρισε», εἶπε.

«Κοίταξε τώρα ἂν κι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ: Πιστεύω, δηλαδή, πῶς ἡ Ἑλληνικὴ Φυλὴ εἶναι συγγενικὴ καὶ φιλικὴ ἀναμεταξύ της, μὰ εἶναι ξένη κι ἀλλότρια πρὸς τοὺς θαρβάρους».

«Ποῦ σωστά», εἶπε.

«Θὰ ποῦμε, λοιπὸν, πῶς οἱ Ἕλληνες μάχονται καὶ πολεμοῦν ἐναντὶα στοὺς θαρβάρους κ' οἱ θάρθαροι ἐναντὶα στοὺς Ἕλληνες καὶ ὅτι ἐκ φύσεως εἶναι ἐχθροί, καὶ τὴν ἔχθρα αὐτὴ πρέπει νὰ τὴν ποῦμε π ὀ λ ε μ ο ς. Ἀλλὰ, ὅταν οἱ Ἕλληνες πολεμοῦν ἀνάμεσόν τους, θὰ ποῦμε πῶς ἐκ φύσεως εἶναι φίλοι, μὰ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ Ἑλλάδα νοσεῖ καὶ στασιάζει, καὶ σ τ ἄ σ η πρέπει νὰ ποῦμε τὴν ἔχθρα αὐτὴ».

«Ἀναγνωρίζω τὴν ἄποψή σου αὐτὴ», εἶπε.

«Κοίταξε, λοιπὸν», συνέχισα, «στὴ στάση ποὺ τώρα δὲ ὀρίσαμε, ὅπου παρῴσιαστέϊ κ' ἓνα κράτος χωριστεῖ σὲ δυὸ ἀντίθετες παρατάξεις, ἂν εἴτε ἡ μιά εἴτε ἡ ἄλλη παρατάξη ἐρημώσουν τοὺς ἀγρούς καὶ καίνε τὰ σπῖτια, πόσο καταραμένη φαίνεται νὰ εἶναι ἡ στάση αὐτὴ, κι οὔτε ἡ μιά οὔτε ἡ ἄλλη παρατάξη εἶναι πατριώτες. Γιατὶ ἀλύτικα δὲ θὰ τολμοῦσαν ποτέ νὰ ἐρημώσουν τὴ μητέρα ποὺ τοὺς ἀνάθρεψε. Εἶναι ὅμως λογικὸ οἱ νικητὲς νὰ παίρνουν τὴν ἐσοδεία τῶν νικημένων, καὶ νὰ σκέφτουνται σὰν ἄνθρωποι ποὺ θὰ συμφιλιωθοῦν κι ὄχι πῶς θὰ πολεμοῦν πάντα».

«Ἡ συμπεριφορὰ αὐτὴ εἶναι πολὺ πιὸ ἡμερῆ ἀπὸ τὴν ἄλλη», εἶπε.

«Καὶ τί, λοιπὸν;» συνέχισα, «ἢ πολιτεία ποὺ ἰδρύεις δὲ θὰ εἶναι Ἑλληνικὴ;»

«Πρέπει βέβαια νὰ εἶναι», εἶπε.

«Θὰ εἶναι, λοιπὸν, καλοὶ καὶ ἡμεροὶ οἱ πολῖτες της;»

«Βεβαιότατα».

«Καὶ δὲ θὰ εἶναι φιλέλληνες, οὔτε θὰ νομίζουν δική τους τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲ θὰ παίρνουν μέρος στὰ ἴδια ἱερὰ ὄλων τῶν Ἑλλήνων;»

«Καὶ βέβαια».

«Θά νομίζουν λοιπόν κάθε διαφορά τους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, πού εἶναι συγγενεῖς των, σά στάση καὶ δὲ θά τὴν ὀνομάζουν πόλεμο;»
«Βέβαια».

«Καὶ θά μαλώνουν σάν ἄνθρωποι πού πρόκειται πάλι νά συμφιλιωθοῦν;»
«Βεβαίωτατα».

«Θά προσπαθοῦν λοιπόν νά τοὺς σωφρονίσουν μὲ καλὸ τρόπο, καὶ δὲ θά τοὺς τιμωροῦν γιὰ νά τοὺς ὑποδουλώσουν ἢ νά τοὺς καταστρέψουν, γιὰτὶ εἶναι σωφρονιστὲς κι ὄχι ἐχθροί».

«Ἔτσι εἶναι», εἶπε.

«Λοιπόν, οὔτε θά ἐρημώσουν, Ἕλληνες αὐτοί, τὴν Ἑλλάδα, οὔτε θά καίνε τὰ σπίτια, οὔτε θά θεωροῦν ὄλους τοὺς κατοίκους σὲ κάθε πόλη γιὰ ἐχθροὺς των, ἄντρες, καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά, μὰ κάθε φορὰ θά λένε πὼς λίγοι εἶναι οἱ ἐχθροὶ τοὺς : οἱ αἰτίοι τῆς διαφορᾶς. Καὶ γι αὐτό, οὔτε τὴ γῆ τοὺς θά θελήσουν νά ἐρημώσουν, γιὰτὶ οἱ περισσότεροὶ εἶναι φίλοι τοὺς, οὔτε τὰ σπίτια τοὺς νά ξεθεμελιώσουν, ἀλλὰ θά τοὺς εἶναι ἐχθροὶ μονάχα ὡς τὸ σημεῖο πού ἐκεῖνοι πού δὲν εἶναι αἰτίοι καὶ πάσχουν θά ἀναγκάσουν τοὺς ὑπεύθυνους νά πληρώσουν γιὰ τὶς ἀδικίες των».

Κι ὁ Γλαύκωνας εἶπε : «Ἐγὼ τουλάχιστο συμφωνῶ, Σωκράτη, πὼς οἱ πολῖτες μας ἔτσι πρέπει νά συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς ἀντίθετους των' καὶ μονάχα πρὸς τοὺς θαρβάρους ὅπως συμπεριφέρονται τῶρα ἀναμεταξύ τους οἱ Ἕλληνες».

«Νὰ θάλουμε, λοιπόν, κι αὐτὸ τὸ νόμο γιὰ τοὺς φύλακές μας, πὼς δὲν πρέπει οὔτε νά ἐρημώσουν τὴ γῆς οὔτε νά καίνε τὰ σπίτια;»

«Νὰ τόνε θάλουμε», εἶπε, «καὶ νά συμφωνήσουμε πὼς κι αὐτὸ ὅπως κι ὅσα νομοθετήσαμε πρωτότερα εἶναι σωστά».

Μεταφρ. ΚΩ ΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΣΤΗ ΜΟΥΣΑ

Σήμερα μέσ' τ' ὀλόγλυκο τῆς ἀνοιξης μεθῶσι,
πού ὁ ἥλιος φέγγει ὀλόχαρος στὸν οὐρανὸ ψηλά,
σήμερα πού τ' ὀλόγλυκο τραγοῦδι ψάλλει ἡ φύση
ἔσέν' ἀδιάκοπα ζητῶ, Νεράϊδα μου γλυκειά.

Ἀπόκοσμη νεράϊδα, ἐσύ πού νᾶσαι τώρα ;
Σὲ ποιούς ἀπόμερους γιαιλούς, σὲ ποιά γλυκὰ περγιάλια,
σὲ ποιὲς ἀπόκρημνες κορφές, αὐτὴ τάχα τὴν ὥρα
θὲ νά πλανιέσαι χαρωπὴ ; Σὲ ποιά τάχ' ἀκρογιάλια ;

Πόσες φορὲς, νεράϊδα γλυκειά τοῦ Παραδείσου,
δὲ μοῦδινες τὸ ἀπαλό, τ' ἀνάλαφρό σου χέρι
καὶ μ' ἔπαιρνες στὴ μαγικὴ φωληὰ τῆ ζωτικῆ σου,
ὅπου ἐξοῦσες ξέγνοιαστη κι' ἀγνή σάν περιστέρι!

Πόσες φορὲς δὲν μ' ἔκαμες τὸ πᾶν νά λησμονήσω
μ' ἕνα σου χᾶδι ἀνάλαφρο, μὲ μιά γλυκεῖα πνοή σου
καὶ μ' ἔβαζες μονάχο μου κάτι νά τραγουδήσω
ἀπ' τὰ τραγοῦδια πούμαθα ἀπ' τὴν τρελλὴ φωνὴ σου!

ᾠδ., Μούσα θεία ἰδανικὴ, ἔλα ξανά κοντά μου
μὲ τ' Ἀπριλιοῦ τὸν ἐρχομό, τοῦ Μᾶη τῆ φρεσκάδα·
ἔλα καὶ στόλισε ξανά τὴν ἄδολη καρδιά μου
μὲ τ' Ἀπριλιοῦ καὶ τοῦ Μαγιοῦ τῆ δροσερὴ λαμπράδα.

ΠΑΝΟΣ ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ

ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Τὸ ποίημα τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν θρησκευτικῶν ποιημάτων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὀλίγα ἔχει ν' ἀναφέρῃ ἡ Χριστιανικὴ ποίησις, διότι ὁ Ὀρθόδοξος Ἕλλην ὅλα τὰ θρησκευτικὰ διδάγματα μποροῦσε νὰ τ' ἀντλήσῃ ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς του τελετὰς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, τοὺς ὁποίους κατὰ μέγα μέρος μποροῦσε νὰ κατανοήσῃ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Λατίνους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάρχει πλῆθος τοιούτων θρησκευτικῶν ποιημάτων, διὰ τὴν εὐχεσεστέραν κατανόησιν τῶν θρησκευτικῶν διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας δὲν ἠδύνατο εὐκόλως ν' ἀντλήσῃ ἐκ τῶν Λατινιστῶν γινομένων λειτουργιῶν καὶ λοιπῶν θρησκευτικῶν τελετῶν.

Ἀκολουθεῖ τὴν τακτικὴν τῆς ὅλης θρησκευτικῆς ποιήσεως· χωρὶς δηλ. νὰ εἰσέρχεται εἰς φιλοσοφικὴν ἐξέτασιν θρησκευτικῶν ζητημάτων, προσπαθεῖ ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλᾶ καὶ μὲ εἰκόνας παραστατικὰς νὰ διδάξῃ τὸν ἀπλοῖκόν Χριστιανὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἡ ὅλη θρησκεία ἐπιδιώκει, νὰ στρέψῃ δηλ. τὴν προσοχὴν του εἰς πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν ψυχικὴν σωτηρίαν. Ἰδιαιτέρως τὸ ἀλφάβητον τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ χάρου, περιστρεφόμενον γύρω ἀπὸ τὰς ἐπιθανατίους στιγμὰς, εὐρίσκει τὴν μοναδικὴν ψυχολογικὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακινήσῃ τὸν Χριστιανὸν πρὸς ἕνα ἠθικὸν καὶ Χριστιανοπρεπὲθ βίον. Περιγράφει μὲ ζωντανὰ χρώματα τὰς ἐπιθανατίους στιγμὰς, μὲ διάλογον μεταξύ τοῦ ἐτοιμοθανάτου καὶ τοῦ Χάρου, εἰς τὸν ὁποῖον καταδεικνύεται ἡ ματαιότης τῶν ἐπιγειῶν, τὰ ὁποῖα εἰς οὐδὲν ἰσχύουσι κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν μόνον βίος Χριστιανικός, ἐν ἀγαθοεργίαις διανυθεῖς, δύναται νὰ ἰσχύῃ ὥστε νὰ μᾶς παραστέκῃ ἡ Παναγία, ἡ ὁποία παρίσταται δεομένη πρὸς τὸν Υἱὸν της καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν.

Ὁ Χάρων, ἀντίθετα πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Λουκιανοῦ, ὁ ὁποῖος τὸν παρουσιάζει ὡς ἀπλοῦν πορθμέα μὲ τὸ ὑπόσθρον σκαφίδιον, παρίσταται ὡς ἄγγελος μὲ τὸν ὁποῖον πολλαχοῦ ταύτιζεται (πρβλ. στ. 102), καὶ κρατεῖ ρομφαίαν εἰς τὸ δεξιόν, διὰ τὰς δγαλλῆ τὲς ψυχῆς ποῦ μέσα στοῦ κουφάριν (πρβλ. στ. 124), καὶ στοῦ ἀριστερὸν τὴν θεότην

«Θεότην εἶδα καὶ βαστᾶς κι' ἀρπάχθην ἡ καρδιά μου
καὶ τρέμει ἡ ψυχούλλα μου κι' ὅλα τὰ σωτικά μου...» στ. 91—92.

Μὲ αὐτὴν προκαλεῖ τὸ «ἀντζελόσσιασμαν», φόβον δηλ. μέχρι θανάτου, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν, εἶναι τὸ προσιμίον τῆς ἐπιθανατίου ἀγωνίας. Ἴσως κατὰ τοῦτο προσεγγίζει τὸν ψυχοπομπὸν Ἑρμῆν, τὸν «Ἀργεῖφόντην», ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς διὰ τοῦ «ἄργου», τῆς ἑκθαμβωτικῆς του δηλ. φωτοβολίας, φονεύει καὶ παίρνει τὲς ψυχῆς. Κρατεῖ «ζύγιν», διὰ νὰ ζυγίσῃ τὰς ἐλεημοσύνας, καὶ καταγράφει τὰς ἀμαρτίας, διὰ νὰ τὰς παρουσιάσῃ εἰς τὸν Κριτὴν—Θεόν, ὁ ὁποῖος διατάσσει τὴν προσωρινὴν θέσιν τῶν ψυχῶν μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας.

Τὸ ποίημα εἶναι δημοσιευμένον ὑπὸ τοῦ Σακελλαρίου εἰς τὰ Κυπριακὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Λουκά εἰς τὰς Φιλολογικὰς Ἐπισκέψεις. Καὶ αἱ δύο ὁμοῦς αὐταὶ παραλλαγαὶ εἶναι ἐλλιπεῖς καὶ μὲ τὴν παρούσαν συμπληροῦσιν ἀλλήλας.

Γ. Χ. Π.

- 1 Ἀρχοντες ἀδροικήσατε τ' ἀλφάβητον τοῦ Χάρου
τὸ πῶς ὁ Χάρος κι' ἄθρωπος στέκουν καὶ δισπουτάρουν.
Τὸν Μιχαὴλ Ἀρχάγγελον ἔχει τὸν στὲς δουλιές μας
καὶ τὴν θεότην τοῦδωκεν νὰ παίρῃ τὲς ψυχῆς μας.
- 5 Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ θεοῦ εἶναι κτιστοπλασμένος
ἔδωσέντου καὶ ἄγγελον νᾶναι συντροφιασμένος.
Ἄθνατον τὸν ἔκαμεν ἄμ' ἦταν ποῦ τὸν νοῦν του
πολὺν κακὸν τοῦ ἔκαμεν κι' αὐτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του.
- 10 Ἄθνατον τὸν ἔκαμεν μὰ τώρα πεθανίσκει
ψυχὴ του πᾶ στούς οὐρανοὺς τὸ σῶμα του μεινίσκει.
Θεὸς ἀνθρώπου χάρισην ψυχὴν καὶ τὸ κουφάριν
δικόν του πράγμαν ἦτανε κι' ἔστειλεν νὰ τὸ πάρῃ.
Ἄταν νὰ ἔλθῃ ἄγγελος νὰ φέρῃ τὸ χαπάριν
πῶς ὁ θεὸς τὸν ἔστειλεν γρήγορα νὰ τὸν πάρῃ,
15 Τότες αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποῦ τὸν πολὺν του φόβον
γίνεται κίτρινος χλωμὸς κι' ἔχει μεγάλον τρόμον.

- Φόβος και τρόμος περισσός είναι αυτήν την ώρα
 όταν αποχωρίζεται ψυχή από το σώμα.
 Αυτήν την ώρα δεν έχει φίλον ούτε κουμπάρον
 20 ούτε κανένα βοηθόν να φύγη πού τον Χάρον.
 Χάνουν μανάδες τὰ παιδιά και τὰ παιδιά τὲς μάνες
 πεθαίνουν οἱ ἀνδράδες τους και μένουσιν χηράτες.
 "Ας ἔλθωμεν στὸ προκείμενον και στὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου
 ν' ἀκούσετε νὰ κλαύσετε γιατί 'ναι και τοῦ φόβου.
 25 Σταυρέ μου ξύλον ἅγιον, ξύλον εὐλογημένον
 ξύλον ζωῆς πανάριστον, ξύλον χαριτωμένον,
 Σταυρέ μου, πού σταυρώθηκαν ὁ Πλάστης και θεός μου
 τὴν ώρα τοῦ θανάτου μου νὰ σ' ἔχω βοηθόν μου.
 Σταυρόν ὁ Χάρος ἔφερεν και βάσαν τον ὁμάδιν
 30 και τὴν θεότην μουδειχεν, τέλος ζωῆς σημάδιν.
 Σταυρὲ τὸ τέλος ἔφθασεν και πάγω στὴν δουλειάν μου
 και κράζω σε ἀπὸ καρδιάς, νὰ σ' ἔχω συντροφίαν μου.
 —"Ἀνθρωπος εἶμαι Χάροντα γεμάτος πάσης χάρης
 κι' ἀκόμα νέος θρίσκομαι πὼς ἦλθες νὰ με πάρης ;
 35 —"Ἀνθρωπος εἶσαι ἀληθινὰ ἀπὸ Θεοῦ πλασμένον
 μὰ γὼ εἶμαι πεμπάμενος ἔτζ' εἶμαι προσταγμένον.
 —"Ἀνθὸς τοῦ κόσμου θρίσκομαι, λάμπω και λουλουπίζω
 θεός ψυχῆν μου χάρισεν, μὰ γὼ δὲν τὴν ὀρίζω.
 —"Ἀνθὸς τοῦ κόσμου θρίσκεσαι, λάμπεις και λουλουπίζεις
 40 σάν τὸ βασιλικὸν ἀνθεῖς, ἀλήθεια δὲν μυρίζεις.
 —"Ἀνθρωπος εἶμαι Χάροντα, νέος τὴν ἡλικίαν
 λυπήθου με, ἀφέντη μου, κάμε μου εὐσπλαχνίαν.
 —"Ἀνθρωπε, νὰ σε σπλαχνισθῶ σε λόγου μου δὲν εἶναι
 στόν Παντοκράτορα θεόν ὡς ἤθελε νὰ εἶναι.
 45 —Βάρος σέ τοῦτον δὲν ἔχω, Χάρε, κι' ὁμολογῶ το
 και κείνον ὅπου σ' ἐπέμψε τιμῶ και προσκυνῶ τον.
 Βάρος πολὺ με φόρτωσες, Χάρε, εἰς τὸ κεφάλιν
 και τὴν καρδιάν μου κέντησεν κι' ἔχω μεγάλην ζάλην.
 —Βάρος πολὺ σοῦ φαίνεται, ἄνθρωπε, γιὰ τὴν ώρα
 50 γιατί θε νὰ ξεχωριστῆ ψυχή ἀπὸ τὸ σῶμα.
 —Γέλασε, Χάρε, με χαράν, μὴν ἦλθες θυμωμένος
 και τί κακὸν σοῦ ἔκαμα κι' ἦλθες ἀγριωμένος.
 —Γελῶ, θωρῶ σε, χαίρομαι ἐπέστη ἡ ζωὴ σου
 ἐγὼ εἶμαι πεμπάμενος νὰ πάρω τὴν ψυχῆν σου.
 55 —"Ἐχω γονέους, Χάροντα, και παιδιὰ λυπούμαι νὰ τ' ἀφήσω
 νὰ φήσω τὰ παιδάκια μου και σένα νὰ κλουθήσω.
 —"Ἐχεις γονιούς και παιδιὰ, ἄνθρωπε, τί νὰ πάρης
 ὁ κύριος σέ καρτερεῖ γρήγορα γιὰ (νὰ) κάρης.
 —Δύναμιν ἔχεις περισσὴν και δὲν μπορῶ νὰ φύγω
 60 ἀμὴ ζητῶ σου θέλημα, νὰ μοῦ πομείνης λίγον.
 —Δύναμιν ἔχω περισσὴν ἔτσι τ' ὀρίζ' ὁ νόμος
 διὰ νὰ δώσης τὴν ψυχῆν νὰ γίνω κληρονόμος.
 —Δὲν τὸ 'ξευρα, δὲν τόλπιζα πὼς γλήγορα ποθαίνω
 τώρα μου παίρνεις τὴν ψυχῆν και τί μπορῶ νὰ γένω.
 65 —Δόξαν και πλοῦτον περισσὸν ἔχεις εἰς τὴν ζωὴν σου
 ὅ,τι κι' ἂν ἔχης ἄνθρωπε, δός τα γιὰ τὴν ψυχὴ σου.
 —"Ἐχω παιδιὰ λυπούμαι τα δικούς τὸ καμμένον
 και ποῦ τὰ φήκω νάρχωμαι μιτὰ σου σάν τὸν ξένον.....
 —"Ἐχεις παιδιὰ λυπᾶσαι τα, ἀμὰ θεός τὰ θρέφει
 70 ἔσένα εἶναι βαρετόν, μὰ πίσω δὲν σέ στρέφει.
 —"Ἐχω ἀνάγκην περισσὴν κι' ἡ ώρα μ' ἀναγκάζει
 νὰ παρπατῶ στοὺς (οὐρανοὺς) κι' ὁ Χάρος με θιάζει.
 —"Ἐρχομαι και θιάζω σε, ἄνθρωπε, τί νὰ κάμω
 ὁ κύριος με καρτερεῖ γλήγορα νὰ σέ πάρω.
 75 —Ζύγιασε, Χάρε, κι' ἔπαρε ἀσήμιν και λουγάριν
 και πλοῦτον ἀναρίθμητον και μένα μὴ με πάρης.
 —Ζύγιν βαστῶ στὸ χέριν μου τῆς ἐλεημοσύνης

- γιά νά ζυγιάσω τά 'καμες κι' ἐσύ νά μὴν πομείνης.
 80 — Ζύγιασε, Χάρε, τὴν ψυχὴν, τὴν πολλ' ἀμαρτημένην.
 ἀμμ' ἔχω θάρρος περισσὸν εἰς τὴν Χαριτωμένην.
 — Ζυγιάζω τὴν καὶ παίρνω τὴν στοὺς οὐρανοὺς ἀπάνω
 κι' ὅπου προστάξ' ὁ Κύριος, ἐκεῖ θεὸς νὰ τὴν θάλω.
 — Ἦταν πουλλὴν εὐρίσκουμον κι' ἦλθες νὰ με τοξεύσης
 ἦλθες μὲ τόσῃν δύναμιν, γιὰ νὰ ἐξολοθρεύσης.
 85 — Ἦσουν πουλλὴν καὶ πέταες σὲ ξένον περιθόλιν
 κι' ἦλθα νὰ πάρω τὴν ψυχὴν ἐκεῖ ποὺ πᾶσιν ὄλοι.
 — Εἰς ἐξορίαν ἄνθρωπε εἶσαι καὶ κινδυνεύεις
 ποὺ τοῦν' τὸν κόσμον θεὸς νὰ θγῆς κι' ἄλλοῦ θεὸς νὰ πηγαίνης.
 90 — Ἦν τα θωρεῖς λυπητικά, ἄνθρωπε, τοὺς γονιοὺς σου
 παρπάτε νὰ πηγαίνωμεν ἀμμ' ἂν καὶ βοηθοῦν σου.
 — Θεότην εἶδα καὶ θαστᾶς κι' ἀρπάχθην ἢ καρδιά μου
 καὶ τρέμει ἢ ψυχούλλα μου κι' ὅλα τὰ σωτικά μου.
 — Θεὸς θεότην μοῦδωκεν, ἄνθρωπε, εἰς τὸ χέριν
 διὰ νὰ θγάλλω τέες ψυχές γλήγορα σάν ξιφτέριν.
 95 — Θεὲ καὶ κτίστη τ' οὐρανοῦ καὶ δικαιοκριτῆ μου,
 φώναξε τοῦ κύρ Χάροντα ν' ἀφήκῃ τὴν ψυχὴν μου.
 — Θεὸς θέλημαν μοῦδωκεν γλήγορα νὰ σπουντάρω
 διὰ νὰ θγάλλω τὴν ψυχὴν, γλήγορα νὰ τὴν πάρω.
 — Ἦταν καλὰ κύρ Χάροντα νὰ μὴν εἶχα παιδιὰ
 100 ἦθελα ἔλθει μὲ χαράν, μὲ πόθον εὐλαβίας.
 Ἦθελά το, κύρ Χάροντα, ναὶ καὶ παρακαλῶ σε
 καὶ τοῦ θεοῦ Ἀρχάγγελε, τιμῶ καὶ προσκυνῶ σε.
 — Πλάσε καλὰ καὶ θλιθερά νὰ τάχης στὴν ζωὴν σου
 ὅ,τι κι' ἂν ἔχης, ἄνθρωπε, δὸς τα γιὰ τὴν ψυχῆν σου
 105 — Κλαίω πολλὰ κι' ὀδύρομαι καὶ σφάγην ἢ καρδιά μου
 καὶ θγαίνω ποὺ τὰ σπίτια μου καὶ χάννω τὰ παιδιὰ μου.
 — Καλὰ εἶναι στὸν ἄνθρωπον νὰ κάμη ἐλεημοσύνης
 ἀμὰ ὁ κόσμος τὸν τραβᾷ πάντα στὸς κακωσύνες.
 — Καλὰ εἶναι στὸν ἄνθρωπον, μὰ ὁ κόσμος εἶναι πλάνος
 110 καὶ τώρα ποὺ μὲ λάκκωσεν ὁ θάνατος κι' ὁ Χάρος.
 — Κλαῦσε καὶ μετανόησε, κλαῦσε διὰ τὴν ψυχὴν σου
 καὶ πάγεις εἰς τὴν κόλασιν, δὲν φθάνει τὸ παιδίον σου.
 — Λύπησιν ἔχεις περισσὴν τὸ πῶς μὲ παίρνεις πρῶμα
 καὶ ξεχωρίζεις τὴν ψυχὴν γλήγορα ποὺ τὸ σῶμα.
 115 — Λύπησιν ἔχεις περισσὴν ἔτσι τ' ὀρίζ' ὁ νόμος
 ἐσύ νὰ δώσης τὴν ψυχὴν, νὰ γένω κληρονόμος.
 — Περικαλῶ σε, Χάροντα, ἐτούτον νὰ τὸ ποίσης
 Νὰ πάρης ἄλλον γέρονταν καὶ μέναν νὰ μ' ἀφήσης.
 — Μακάρι νάταν βολετόν ἐτούτο νὰ ποιήσω
 120 ὁ Κύριος μὲ πρόσταξεν πίσω νὰ μὲν σ' ἀφήσω.
 — Μαντάτον μου ἴναι φοβερόν, μαῦρα μου τὰ χαπάρια
 ὅταν δὲς δοῦν οἱ ἄνθρωποι, δέρνουνται σάν ψυχάρια.
 — Μίαν ρομφαίαν μοῦδωκεν κι' ἔχω μεγάλην χάριν
 διὰ νὰ θγάλλω τέες ψυχές ποὺ μέσα στὸ κουφάριν.
 125 — Νάταν (νὰ) πῆγες στὸν θεὸν Χάροντα νὰ τὸ πῆκες
 πῶς κόμα νέος θρίσκομαι ἴσως καὶ νὰ μὲ φῆκες.
 — Νὰ θγῶ πάλα στοὺς οὐρανοὺς τὸν λόγον σου δὲν κάμνω
 μόνον σοῦ σφίγγω τὴν καρδιάν καὶ τὴν ψυχὴν σου θγάλλω.
 — Ρεμέδιον δὲν εὐρίσκεται καλύτερον νὰ ποίσης
 130 νὰ πάρης ἄλλον γέρονταν καὶ μένα νὰ μ' ἀφήσης.
 — Ρομφαίαν ἔχεις Χάροντα καὶ δυνατὰ θαστᾶς τὴν
 καὶ τὴν καρδιάν μου κέντησες καὶ ἡ ψυχὴ σπαράχθην.
 — Ρομφαίαν ἔχω στὸ δεξιόν, στ' ἀριστερόν θεότην
 Θωρῶ τὴν καὶ λυποῦμαι τὴν, τὴν ἐδικὴν σου νιότην.
 135 — Σαράντ' ἀγίοι βοηθᾶτε μου, νὰ φύγω ποὺ τὸν Χάρον
 καὶ νὰ σᾶς κάμω λουτουργιαῖς καὶ νάμαν νὰ σᾶς πάρω.
 — Σαράντ' ἀγίους κι' ἂν τάσσεσαι καὶ πόθον τοὺς γυρεῖς
 τέες λειτουρκές σου χάννεις τεες κι' ἐμένα δὲν μοῦ φεύγεις.

- Σάν αποθάνει άνθρωπος καί πάγει σ' άλλους τόπους
140 ἦντα τούς θέλει τούς καμούς καί τούς πολλούς τούς κόπους.
—Σ' ὄλον τόν κόσμον πανταχοῦ τοῦτον διαδοσμένον
ὅ,τι κι' ἄν ἔχης, ἄνθρωπε, στόν κόσμον, εἰν' χαμένον.
—Ὡσάν ἐμάχουμου ἐδῶ στόν κόσμον τόν χαμένον
ὄλα ἐδῶ πομένουσιν κι' ἐγώ νά ποῦ πεθαίνω.
- 145 —Τήν δύναμίν μου πήρες την, Χάρε, κι' ὁμολογῶ το
καί κείνον ὅπου σ' ἔπεμψεν τιμῶ καί προσκυνῶ τον.
—Νύκτα μου τώρα φοθερή, μαύρη σκοτεινιασμένη
ψυχή μου ἢ ἁμαρτωλή, πολλά κριματισμένη.
—Νύκτα σοῦ φαίνεται τωρᾶ καί κλαίεις καί δακρυώνεις
150 ἀπόψε ἕως τὸ πορνὸν στοὺς οὐρανοὺς πηγαίνεις.
—Ξεῦρεῖς καλά, κύρ Χάροντα, σὺ ποῦ θε νά με πάρης
καί τί δρόμον πηγαίνομεν καί ποῦ θε νά (μέ) θγάλλεις.
—Ξεῦρω το καί γνωρίζω το σέ ποῦ θε νά σέ πάρω
στόν Παντοκράτορα θεόν ἐκεῖ θε νά σέ θγάλω
- 155 —Ξένον με κάμνεις, Χάροντα, καί χάνω τὰ παιδιά μου
θγάλλεις με ποῦ τὰ σπίτια μου καί ποῦ τὴν γενεάν μου.
—Ξεῦρω το καί γνωρίζω το πῶς εἶναι βαρετόν σου
γιατί ἀποχωρίζεσαι ἀπὸ τὸν σύντροφόν σου.
—^Ω Μιχαήλ Ἀρχάγγελε, πρόφθασε εἰς ἐμένα
καί παραστάθου στήν ψυχήν γλυκά ταπεινωμένα.
160 —Ὁ Μιχαήλ Ἀρχάγγελος γράφει τὰ κρίματά σου
κι' ὅταν σέ πάρη στόν Κριτήν, φέρνει τὰ ἔμπροστά σου.
—^Ω Μιχαήλ Ἀρχάγγελε καί πρώτε τῶν ἀγγέλων
πού χαίρεσαι κι' ἀγάλλεσαι μετὰ τῶν Ἀρχαγγέλων.
- 165 —Ὁ Μιχαήλ Ἀρχάγγελος εἶναι συντροφιασμένος
κοντά σου πάντα θρίσκειται, ἔτσ' εἶναι προσταγμένος.
—Πανάχρατε τοῦ οὐρανοῦ, χაίρε Χαριτωμένη
ψυχή μου ἢ ἁμαρτωλή στὰ χέρια σου δοσμένη.
170 —Πάλαι νά πήγες, Χάροντα, νάβρες τὴν Παναγίαν
ἴσως καί (νά) με γλύτωσεν ποῦ τούτη τὴν αἰτίαν.
—Πάλαι νά θγῶ στοὺς οὐρανοὺς, τὸν λόγον σου δέν κάμνω
μόνον σοῦ σφίγγω τὴν καρδιάν καί τὴν ψυχήν σου θγάλλω.
- 175 —Τὴν δύναμίν μου πήρες την, Χάρε, κι' ὁμολογῶ το
καί κείνον ποῦ σέ ἔπεμψεν τιμῶ καί προσκυνῶ τον.
—Τάφος εὑρίσκειτ' ἀνοικτός, τὸ σῶμαν σου νά θάψω
καί τὴν ψυχήν στοὺς οὐρανοὺς νά πάρω νά φυλάξω.
“Ὑμνεῖ καί δόξαζε θεόν, Τριάδα ἐν μονάδι
180 τὴν θεοτόκον Μαριάμ, τῆς πίστεως σημάδι.
“Ὑμνῶ δοξάζω τὸν Θεόν, τὴν Δέσποιναν Μαρίαν
βασιλίτισσαν τοῦ οὐρανοῦ, “Αχραντον Παναγίαν.
^Ω Ἦνταν δεινρὸν εὑρίσκουμου κι' ἦλθες νά με δοξεύσης
κι' ἦλθες με τόσην δύναμιν, διὰ νά με ἔξολοθρεύσης.
- 185 —“Ἦσούν δειντρὸν με τὸν καρπὸν, κι' ἦλθα νά σέ τρυγῆσω
διὰ νά πάρω τὴν ψυχήν, τὸ σῶμαν νά τ' ἀφήσω.
—Φῶς ἔρχεται ἀπὸ Θεόν κι' εἶναι ἢ Παναγία
καί Μυροφόρες ψάλλουσιν μ' ὄλην τὴν συνοδείαν.
Φανάρια ἐν οἱ ἄνθρωποι, ἐκείνοι π' ἀγρυπνοῦσιν
190 καί ἑορτάδες κάμνουσι καί τὸν θεόν ὕμνουσι.
Φαίνεται μου, κύρ Χάροντα, νά μὴν ἀλησιμονήσω
τόν τόπον ποῦ γεννήθηκα, νά πάγω νά τὸν φήσω.
—Φαίνεται σου, ὦ ἄνθρωπε, νά μὴν ἀλησιμονήσης
μὰ τώρα θγάλλω τὴν ψυχήν κι' ὄλα θε νά τὰ φήσης.
- 195 —Χριστέ μου, καί νά πόμεινες τρεῖς ὄρες γιὰ νά ζήσω
νά φέρω τούς γονέους μου, νά τούς ποχαιρετήσω.
—Χρεία καί χρειάζομενον ἦταν διὰ νά δράμης
νά φέρης τὸν πνευματικόν, εὐθύς νά μεταλάβης.
—Χρεία καί χρειάζομενον ἦταν διὰ νά δράμω

- 200 μὰ δὲν τῶξευρα ὁ πτωχός, πῶς ἔθεν νὰ πεθάνω.
 —Χάνεις τὰ λόγια σ' ἄνθρωπε, ὅτι καὶ ἂν συντυχῆς
 καὶ ἡ ψυχὴ σωρευτήκεν καὶ σὺ θὲ νὰ πηγαίνης.
 —Ψεμαϊνὰ παράδερνα στὸν κόσμον τὸν καμένον
 καὶ ὅσα κι' ἂν ἐμάχουμουν, ὅλα ἐδῶ ποιμένουν.
- 205 ^Ω Παναγία Δέσποινα, ποῦσαι τὸ φῶς τοῦ κόσμου
 ποῦ γέννησες ἕναν Υἱόν, ὁποῦ θαστᾶ τὸν κόσμον.
 ^Ω Παναγία Δέσποινα, πάντα δοξολογῶ σε
 καὶ (ὡς) μητέρα τοῦ Θεοῦ τιμῶ καὶ προσκυνῶ σε.
 ^Ω Παναγία Δέσποινα, βασίλισσα ἁγίων
- 210 θείων τε καὶ προφητῶν, ὀσίων καὶ μαρτύρων.
 ^Ω Παναγία Δέσποινα, πάντα δοξολογῶ σε
 καὶ ὡς μεσίτριαν ἡμῶν τιμῶ καὶ προσκυνῶ σε.
 Πάσης ἀνάγκης λύτρωσε τοὺς πόθῳ σε ὑμνοῦντας
 καὶ θεοτόκον ἀληθῶς τοὺς σὲ ὁμολογοῦντας
- 215 Ἐν τῇ παρούσῃ τῇ ζωῇ εἰρηνικῶς βιώσαι
 καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἅπαντας ἀξιῶσαι.

Γ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΤΗΣ ΗΛΙΟΓΕΝΝΗΤΗΣ

«Ποῦθε πῆρες
 Τῇ γαληνῇ λάμψῃ
 Τῆς ἀκύμαντης θάλασσας,
 Τῇ ζεστῇ εὐωδιᾷ
 Τοῦ σκληρόκαρπου πεύκου ;
 Ποῦθε πῆρες
 Τὸ φῶς καὶ τῇ γλυκάδα
 Τῆς ὁμορφιάς ;»

Ἴσκιον πλανέματα
 Σὲ φυλλόσπαρτη γῆ,
 Ρῶγα ξανθῇ, ποῦ γλύκανες
 Τὴν κουρασμένην ὄψῃ μου,
 Σὲ κάμπον ἀμπελόφυτο πλατύ·
 Στὴ φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ
 Ὁ ὕπνος ποῦ κοιμήθηκα
 Μὲ ὀλάνοιχτα ματόφυλλα,
 Τὴν ἡμερὴν ἀλάφρωση ποῦ πῆρα,
 Σὰν τὸ λαδόφωτο χυμὸ
 Στὸν ἴσκιο τὸν πλατύφυλλο τῆς καρυδιάς·
 Ἄγραφον ὄνειρο ποῦ διάβασα
 Σὲ ἀνέφελο οὐρανό!
 Σὲ τύλιξεν ἡ τρεμουλὴ πνοή τους
 Καὶ στὴ ματιά τους ἀνάτειλες ἐσύ!

Καὶ ρώτησα
 Τὸ φλογομάτην ἥλιο,
 Τῇ χαμηλῇ συκιά,
 Τὸ κλήμα ποῦ σκάλωσε
 Στ' ἀνοιχτὸ παραθύρι :
 «Ποῦθε πῆρες
 Τῇ διάφωτῃ καρδιά,
 Τὸ ταπεινὸ γόνατο,
 Τῇ χάρῃ τ' ἀστρόσπαρτ' οὐρανοῦ;
 Ποῦθε πῆρες
 Τὴν ἀπλὴ καλωσύνη ;»

Κ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΝΑ ΕΡΩΤΕΥΜΕΝΟ ΑΣΚΗΜΟΚΟΡΙΤΣΟ (*)

Ἄπο κείνη τὴν ἡμέρα μὲ θλέπανε στὸ σπίτι πάντα μὲ κατεβασμένα μούτρα, δὲν τοὺς ἔλεγε δυὸ λόγια παραπάνω, κὺτταζε νὰ περιορίσω κί' αὐτὰ τὰ ἀπαραίτητα. Μὰ κί' αὐτὸ ἀπόφευγαν νὰ μὲ πιάων τὴν κουβέντα σὰν πρῶτα, ἦτανε σθεραοὶ μαζί μου κί' ἀπὸ περιποίηση ὅσο ἦταν ἀπαραίτητο. Νὰ σοὺ πῶ, καλύτερα ἔτσι. Νὰ μὲ λείπει τὸ παραπάνω ἂν εἶναι νὰ τὸ πλερώνω μὲ τέτοιες σπαζοκεφαλίες.

Τ' Ἀσκημόπαπο κοντὰ στ' ἀναστενάγματα ἔπαμε τώρα καὶ κείνες τὶς ματιές τὶς ξελιγωμένες, μὰ μί' ἄλλη χύθηκε στὸ πρόσωπό της, πού θλέποντας τὴν τὴν λυπόσον ἀληθινὰ. Περπάταγε πάντα σκυφτὴ κυττάζοντας ὄλο χάμου κί' ἐνοιῶθε πὼς τὸ μυαλό της δὲν ἦταν σὲ κείνο πούκαναν τὰ χέρια της ἢ πούθλεπαν τὰ μάτια της, μὰ πέταγε κάπου ἄλλου, ἴσως καὶ πουθενά, καὶ μετewορίζταν ἀνάμεσα σ' ὄνειρο καὶ πραγματικότητα, τυφλό, ἀνήμπορο.

* * *

Μπήκαμε τώρα γιὰ καλὰ στὸ καλοκαίρι. Οἱ μέρες μεγάλωσαν. Τὰ θραδάκια οἱ κοπέλλες ἄρχισαν νὰ σεργιανίζουν στὸ δημόσιο δρόμο πρὸς τοῦ Σουρλαντζή. Εἶχαν τελειώσει καὶ μὲ τὰ χωράφια. Ἐδῶ τὸ θέρος εἶναι πρῶτο. Κί' ὅσες δὲν σεργιανίζουν κάθονται στὰ ξεπέρτια τῶν σπιτιῶν τους. Ἐτσι θγαίνοντας ἀπ' τὸ γραφεῖο ἔκανα καὶ γῶ τὸ σεργιάνι μου κί' ἀπιστοῦσα νοερά στὴ Μάρω.

Ἀπιστοῦσα στὴ Μάρω!... Τί παράξενο αὐτὸ τὸ κορίτσι! Σίγουρα θὰ μὲ σκάσει αὐτὴ ἢ κοπέλλα. Δὲν μπορῶ νὰ τὴν πιάσω, νὰ βρῶ τὸ πιάσιμό της. Ἐκεῖ πὺ νόμιξα πὼς τὴν κρατοῦσα, τσοῦπ! μὲ ξεγλωστροῦσε σὰν χέλι πάλι! Κεῖν' ἢ ἀέχασθη θραδεία στὸ Φάληρο δὲ ξεναδευτέρωσε. Καὶ τὴν τελευταία Κυριακὴ δὲν τὴ θρήκα διόλου σπίτι. Βέβαια δὲ μπορῶ νὰ πῶ πὼς τὴν ἔκανα, μὰ ἄρχισαν πάλι οἱ λαχτάρες, οἱ ἀνυπομνησίες, οἱ πίκρες, οἱ ζήλειες, τὰ πεισματικά. Λὲς καὶ μὲ καταράστηκε τ' Ἀσκημόπαπο νὰ παθαῖν καὶ γῶ τὰ ἴδια τὰ δικά της! "Ἄς εἶναι! Ὅπωςδήποτε δὲ θὰ μὲ ξεφύγει στὸ τέλος.

Ἐκανα λοιπὸν κάθε θράδυ τὸ σεργιάνι μου νὰ κυττῶ τὰ κορίτσια. Ἀπαντοῦσα τώρα συχνὰ τὴν Ἀθανασία καὶ τὴν Ἐλένη, καθισμένες στὰ κατώφλια τους. Στεκόμουνα πέντε—δέκα λεπτά καὶ τὶς κουβέντιαζα. Κί' εὐχαριστιόμουνα. Ἐνα θράδυ μάλιστα εἶδα νὰ σεργιανίζουν μπροστὰ μου οἱ κόρες τοῦ ἠλεχτρολόγου. Ἡ καρδιά μου γοργοχτύπησε. Τὶς ἀκολούθησα. Ξεπερνώντας τοῦ Σουρλαντζή τὶς πλησίασα. Φάνηκαν καλόβολες μαζί μου. Περπατήσαμε κάμποσο μαζί καὶ κάθε παρεξήγηση τῶν περασμένων διαλύθηκε.

Ταχτικά πειὰ ἀπαντοῦσα τὰ κορίτσια τοῦ ἠλεχτρολόγου, τάφια νὰ ξεπεράσουν τοῦ Σουρλαντζή ὅπου δὲν ἦταν κόσμος, καὶ τότες τὰ πλησίαζα καὶ σεργιανάγαμε μαζί. Κάθε μέρα καὶ γενόντουσαν καὶ πειὸ καλόβολες μαζί μου κί' ἢ μεγάλη μ' ἄφινε τώρα νὰ τὴς σφίγγω κρυφὰ τὸ χεράκι.

Δὲν μὰς ἄφιναν ὠστόσο καὶ τόσο ἥσυχους ὅσο ἔλιζα. Ἐνα θράδυ μὲ προφτάσανε ἢ Ἀθανασία μὲ τὴν Ἐλένη, μὲ πλησίασανε θαρρετὰ μόλις ξεμπουκάραμε ἀπ' τοῦ Σουρλαντζή καὶ μὲ καπαρώσανε γιὰ καλὰ. Τὰ κορίτσια τοῦ ἠλεχτρολόγου μὲ κυττάζανε μὲ παράπονο, μαλλώνοντας με μὲ τὸ ὕφος τους, μὰ τί νὰ κάνω! Μποροῦσα νὰ τὶς ἀφήσω καὶ νὰ πάω μαζί τους πὺ θὰ γενόταν σουσουρο; Κί' ἐξὸν ἀπὸ τοῦτο, τί αὐτές, τί ἐκείνες! Κυρίαρχη ἢ σκέψη τὴς Μάρως ἔμπαινε ἀναμεσὸ μας καὶ δὲ μ' ἄφινε νὰ νοιώσω παρὰ μονάχα μί' ἔωπετη αἰσθησιακὴ ἱκανοποίηση, πὺ μοῦταν ἀδιάφορο σὲ ποῖο κορίτσι θὰ τὴν ἔβρισκα. Φτάνει νάταν ὁμορφο.

Ὡστόσο ὄλα τοῦτα γρήγορα μαθεύτηκαν, γιὰτὶ οἱ μικρὲς τὴς νοικοκυρὰς μου πὺ ὄλο γυρνοῦσαν στοῦ Σουρλαντζή ν' ἀκοῖνε τὸ ράδιο, μὲ εἶδαν ἀρκετὲς φορὲς μὲ τὰ κορίτσια καὶ τόπανε στὸ σπίτι. Κάτι πῆγε νὰ μὲ πει πάλι ἢ κυρὰ-Γιώργαινα, μὰ τὴς ἔκοψα τὴ φῶρα προτοῦ ν' ἀνοίξει τὸ στόμα της.

Μὰ τ' Ἀσκημόπαπο ἄρχισε τώρα νὰ μὲ καταδιώκει σὰν τὴν ἀδικη κατάρω. Ἐπιανε ἀγκαζὲς καὶ ἄλλες γειτονοῦλες δεκαεξάρες—δεκαεφτάρες, πασαλειθότανε μιογιές κί' ἀκολουθοῦσε τ' ἀχνάρια μου. Ὅσο μακρὰ καὶ νὰ τραβοῦσα μὲ τὰ κορίτσια τὴς παρέας μου — πειὸ συχνὰ μὲ τὶς κόρες τοῦ ἠλεχτρολόγου παρὰ μὲ τὶς ἄλλες — θὰ ρχόταν ἀπὸ πῶς μου καὶ θὰ διάβαινε

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

πλάι μου με σκυφτό το κεφάλι, λές κι' ήθελε να μου θυμήσει κάποιο παλιό μου έγκλημα, κάποια παλιά μου ξεχασμένη αμαρτία. Και γώ τότες πείσμωνα και σαν την ένοιωθα να σιμώνει γένουμουν πειό διαχυτικός με τα κορίτσια, έβρισκα ένα πρόχειρο άστειο για να χαχανίσουμε και καμιά φορά έπιανα και το χέρι της διπλανής μου και της τσούφιγγα. "Ενοιωθα μιá σαδιστική μανία να ξεφρενιάζω τούτο τ' άσκημόπλασμα που σκαρφίστηκε να μπλεχτεί στο δρόμο μου, να πεδουκλωθεί στα πόδια μου, να χώσει τ' άσκημόμουτρό της στη ζωή μου, στις σκέψεις μου, στα αισθήματά μου.

Όσο προέεξα πώς τ' Άσκημόπαπο ολοένα και χλώμαινε, ολοένα κι' αδυνάτιζε. 'Η θλίψη πούταν χυμένη στην πονεμένη της μορφή γένηκε πειό έντονη, τόσο έντονη, που λές κι' ήτανε κλαμένη ή έτοιμη να κλάψει. Το μέτωπό της ρυτιδώθηκε σαν από πόνο άσήκωτο κι' άπ' την πολλή αδυναμία δυό θαθείες ρυτίδες αυλάκωναν κάθετα και παράλληλα τα μάγουλα της, στις άκρες του στοματού.

"Άρχισα ν' άνησυχώ και να λυπούμαι. Μιά θλίψη όδυνηρή περιχυνόταν τώρα σ' όλο το σπίτι. Την έβλεπα στα πρόσωπα όλων, την ένοιωθα στις σιγαλές κουβέντες τους, στις άργες κινήσεις τους, στο ούρανοπέταμα του νου τους. "Ενοιωθα τη θλίψη τούτη να ζώνει όλο το σπίτι, να μολέθει την άτμόσφαιρα, να με σφίγγει και μένα από παντού, να μου κόβει την άνάσα.

"Ενα πρωί ήρθε ή ίδια ή νοικοκυρά να μου φέρει τόν καφέ. Ήταν θλιμμένη, άπειρα θλιμμένη κι' ένας στεναγμός όλος πόνου ξέφυγε σαν άθελά της άπ' τα στήθεια της. Άκούμπησε το δίσκο στο τραπέζι, στάθηκε και με κύτταξε. Την κύτταξα και γώ και περίμενα. 'Η καρδιά μου λαχταρούσε.

—'Η Βούλα είν' άρρωστη. Πάει ό Γιώργης να φέρει το γιατρό.

Μου κόπηκε ή άνάσα.

—Τί έχει ;

Κούνησε το κεφάλι της.

—Τί νάχει!... Λιώνει το κορίτσι μου, λιώνει μέρα με την ήμέρα. Θα τό χάσω το κορίτσι μου! "Αχ Θεέ μου!....

Κλαμουρίστηκε και θύγηκε άπ' την κάμαρα τρέχοντας σχεδόν.

Κάθησα μπροστά στο τραπέζι κι' έπιασα με τα δυό μου χέρια το κεφάλι. Είπα να σκεφτώ. Μα τί να σκεφτώ και τί ν' άποφασίσω! Καταλάβαινα πώς έμπλεξα σε μιάν άσκημη ύπόθεση και πώς παρασύρθηκα άπ' την κουταμάρα μου σ' ένα γλυστερό κατήφορο. 'Η ψυχή μου είχε γεμίσει θλίψη κι' ένοιωθα την άνάγκη μιás παρηγοριάς. "Εφερα το νου μου στα κορίτσια πούκανα παρέα : στην Έλένη, στην Άθανασία, στη Λίνα και στη Στέλλα του ήλεκτρολόγου. Κι' ένοιωσα άδηία για όλες. Τί γύρευα από δαυτες; Τί περίμενα; Με την πειό μεγάλη άσυνειδησία τις έκανα να έλπιζούν πράματα που δεν μπορούσαν να γένουν, έτσι που τώρα κατάντησα να συχαίνομαι τόν έαυτό μου κι' αυτές μαζύ! Τί παρηγοριά να προσμένω από δαυτες!

"Ο νους μου πέταξε στη Μάρω. Σάν με τούτη τη σκέψη νάθιξα καποιο εύθικτο και δυνατό ελατήριο, μιá άκατανίκητη πεθυμιά με περιάρπαξε να τρέξω το γρηγορότερο κοντά της. Τσούκασα νωρίς άπ' το γραφείο, πήδηξα σ' αυτοκίνητο των έξι και τράβηξα για την Άθήνα. Δέν τη βρήκα σπίτι. Είχε θγει με μιá φιλενάδα που είπε ή μάνα της. Είπα να περιμένω, μά καλύτερα να περάσω πειό άργά. Ήταν άνάγκη να τη δώ όπωσδήποτε.

Γύρισα σε καμιά ώρα, όλος άνυπομονησία, άγωνία, τρεμουλιασμα του κορμιού και της ψυχής. Δέν είχε γυρίσει. Περίμενα. Σε λίγο πρόβαλε γελαστή, πηδηχτή, χαρούμενη. Και πίσω της... "Εκείνος! Τάχασε που με είδε. Κόπηκε το γέλιο στο στόμα της, ή χαρά στα μάτια της. Κι' ό άλλος, ό τύρανός μου τούσον καιρό, ό διαλεχτός της καδιάς της, που έλπισα, που θάρρεψα, που πίστεψα άπ' την κατοπινή της στάση πώς παραγνώριστηκε, πώς άποδιώχτηκε, πώς χάθηκε, πώς άνοιξ' ή γή και τόν κατάπια, να τονε που στέκεται και με κυττάζει από το ύψος της λεβεντωσύνης του, περιφρονητικά, ειρωνικά, θριαμβευτικά.

Σηκώθηκα και χωρίς να πω λέξη χύμηξα κατά την πόρτα. Μόλις που πρόφταξα το τελευταίο αυτοκίνητο, έτρεξα στο σπίτι μου σαν κυνηγημένος, κλείστηκα στην κάμαρά μου, χώθηκα στο κρεβάτι, έκρυσπα το μούτρο μου στο μάξιλαρι. Θεέ μου! Βαστάει ό άνθρωπος σε τέτοιο πόνο ;

"Όλη τη νύχτα δέν έκλεισα μάτι. "Ο πόνος μ' έλυωνε, ή πίκρα κι' ό θυ-

μός με συντάραζαν, τὸ μυαλό μου πήγαινε νὰ σπάσει τὸ καύκαλο τοῦ κεφαλιού μου, νὰ ξεπεταχτεῖ ὄξω ἀπὸ τὴν πίκρα, ἔσφιγγα τὶς γροθιές μου, στριφογυρίζα σὰν πατημένο φίδι στὸ στρῶμα, θογγούσα, στέναζα, ξεφώνιζα. Τὸ πρῶτ' τὰ μάτια μου ἦσαν πρισιμένα, τὸ κεφάλι μου θουίξε, οἱ κλειδώσεις με πονοῦσαν, τὸ κορμί μου τόνοιωθα λυωμένο, ἄτονο. Θέλησα νὰ μείνω στὸ κρεβάτι. Μὰ ἔνοιωσα τὸ γελοίο τῆς θέσης μου ἀναλογιζόμενος πὼς ἔφτασα καὶ γὼ στὴν κατάντια τοῦ Ἀσκημόπαπου, συγκέντρωσα ὅλες μου τὶς δυνάμεις, σηκώθηκα.

— Πὼς πά' ἡ Βοῦλα ; θρῆκα τὸ κουράγιο νὰ ρωτήξω τὴ νοικοκυρά.

— Πὼς νὰ πάει!... Ἀχ! μὴ ρωτᾶς, μὴ ρωτᾶς! Καὶ ὄγῃκε ἀπ' τὴν κάμαρη μεῖ θιασύνη.

Ἔπιασα τὶς μικρὲς καὶ τὶς ρώτηξα. Μοῦπανε πὼς ὁ γιατρός τῆς ἔκανε ἐνέσεις δυναμωτικές. Τῆς ἔδωσε καὶ κάτι φάρμακα καὶ σὲ τρεῖς—τέσσερις μέρες ποῦ θὰ πάρει λιγάκι ἀπάνω της, νὰ τὴν πᾶνε σὲ κανένα ἐξοχικὸ μέρος γιὰ νὰ δυναμώσει.

Σὲ λίγες μέρες ἡ Βοῦλα εἶχε συνέρθει ὀπωσδήποτε. Μὰ Θεέ μου, πὼς εἶχε καταντήσει! Τὰ μάτια της ἦσαν θαθουλωμένα, μέσα σὲ μαύρους κύκλους ποῦ τῆς δίνανε ὄψη ἀπαίσια. Τὸ πρόσωπό της ἦταν κάτασπρὸ σὰν τὸ πανί κι' ἀδύνατο, ρυτιδωμένο, κοκκαλιάρικο. Τὴ λυπήθηκε ἡ ψυχὴ μου. Τὴ σίμωσα γεμάτος συντριβὴ καὶ τῆς εὐχθήκα περαστικά. Μ' εὐχαρίστησε μεῖ μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιού καὶ μ' ἓνα ἀνάλαφρο χαμόγελο ποῦ μοῦ φάνηκε σὰν εἰρωνικό. Καὶ τὰ θαθουλωμένα μάτια της στύλώθηκαν στὸ κενό, ἡ ἄτονη ματιὰ της πλανήθηκε στὴν ἀνυπαρξία.

Τὴν πήγανε τὸν Κίττα, μιὰ τοποθεσία λίγο περὶ ἔξω ἀπ' τὸ χωριό, ὅπου εἶχανε ἓνα ἀμπέλι σύρριζα στὸν πευκῶνα. Φτιάξανε μιὰ καλύθα κάτω ἀπὸ μιὰ τούφα πεῦκα κι' ἐγκατασταθήκαν ἐκεῖ. Κάθε πρωτὶ ἔρχονταν ἡ νοικοκυρά μου μετ' τὸ γαϊδούρι καὶ μιὰ ἀπ' τὶς μικρὲς, μοῦ συγίριζε τὴν κάμαρα, μοῦ μαγέρευε κάποιο πρόχειρο φαί, ψώνιζε κι' ἔφευγε.

Ἡ ρημιὰ τοῦ σπιτιοῦ μοῦ γέμιζε τὴν ψυχὴ μελαγχολία. Συλλογιζόμενα τὴν ἀμοιρὴ τὴ Βοῦλα κι' ἔνοιωθα τὰ φυλλοκάρδια μου νὰ κλειοῦνε ἐρημητικά, πολιορκημένα ἀπὸ μιὰ θλίψη ποῦ χτύπαγε ὡς καὶ στὸ κεφάλι, τὸ ζάλιζε, σκότιζε τὸ μυαλό. Φάνηκα πολὺ σκληρὸς μαζί της: σκληρὸς κι' ἐπιτόλαιος. Κατὰφερα μετ' τὴν ἀλαφρομυαλосύνη μου νὰ καταστρέψω μιὰ δλάκερη ζωὴ, μιὰ δλάκερη ὑπαρξή. Ἔτσι γιὰ τὸ τίποτε. Πότε γιὰ ἓνα πείσμα, πότε ἀπὸ ἓναν ἡλίθιο ἐγωισμό, πότε σπρωγμένος ἀπ' τὴ θύμηση, ἀπ' τὸν καῦμὸ τῆς Μάρως.

Ὁ καῦμὸς τῆς Μάρως! Μιὰ τιποτένια, μιὰ κοκέτα, μιὰ πρόστυχη, ποῦ τσακκωμένη ἴσως μετ' ἓνα ἔραστή της ἔγυρε τὸ κεφάλι της στὸν ὄμο τὸ δικό μου, ποῖος ξέρει ἂν δέν τόκανε καὶ ξεπίτηδες νὰ τὸν πικάρει, νὰ τοῦ κεντρίσει τὴ ζήλεια, κι' ὕστερα σὰν τὸν ξανάφερε στὰ νερά της, μοῦδωσε μιὰ σπρωξιὰ ἀδιαφορώντας ποῦ θὰ κατακύλαγα: στὰ ἴσα, ἡ θὰ γκεμοτσακκίζομουνα στὸ θάραθρο!

Παληγουναίκα, ναί, παληγουναίκα. Μὰ ἄθελά μου ἔκανα τὴ σκέψη: τί ἀξίζω γὰρ περισσότερο ἀπὸ κείνη; Κι' ὁ πόνος ὁ δικός μου πόσα λεφτὰ ἀξίζει μπροστὰ στὸν πόνο τούτου τοῦ ἀμοιροῦ κοριτσιοῦ, ποῦ κόντεψα νὰ τὸ ξαποστείλω στὸν τάφο! Κόντεψα! Μ' ἀληθινὰ γλύτωσε; Καὶ σὰν γυρίσει ἄς ποῦμε γιατρεμένη, θάναί καὶ στὴν καρδιά γιατρεμένη; Σκεπτόμουν ὅλα τούτα, ἔκανα τὴ σύγκριση κι' ἔβρισκα τὸν πόνο τὸ δικό μου γελοίο, ἀσήμαντο. Ἦμιον ἱκανὸς νὰ καταστρέψω τὴ ζωὴ μου γιὰ τὴν ἀγάπη ἐκείνης, ἀρρώστησα κἂν, μποροῦσα ν' ἀρρωστήσω;

Ρώταγα καθημερινὰ γιὰ τὴν ὑγεία τῆς Βούλας καὶ χαιρόμουν ἀληθινὰ σὰν ἡ μάνα της μοῦ δειχνόταν αἰσιόδοξη. Τὶς πρώτες μέρες ἔπαιρνε ὕψος ἔχτρικο σὰν τὴ ρωτοῦσα, μ' ἀπαντοῦσε ἀόριστα, μοῦφερνε καὶ καμιά μπηχτή, θυμίζοντάς μου ἀπὸ σπόντα τὶς εὐθύνες μου, ποῦ τώρα στὴ ψυχολογικὴ κατάσταση ποῦ θρισκόμουν ἤμιον ἔτοιμος νὰ παραδεχτῶ, νὰ μολογήσω χωρὶς καμιά δυσκολία. Σιγὰ σιγὰ ἐξευμενίστηκε καὶ πίστευε γιὰ εἰλικρινεῖς τὶς ἐρωτήσεις μου, τὸ ἐνδιαφέρο μου. Καὶ μιὰ Κυριακὴ θέλησε νὰ με πάρει μαζί της, νὰ περάσω τὴν ἡμέρα μου μαζί τους. Μὰ δὲ δέχτηκα ἀμέσως. Τὸ ἀνάβαλα γιὰ ἄλλη μέρα, ἂν κι' ἔνοιωθα μέσα μου μιὰ ἀλλόκοτη πεθυμιὰ νὰ πάω, μιὰ ἀκατανίκητὴ δύναμη νὰ με σπρώχνει πρὸς τὰ κεί.

(Ἡ συνέχεια στὸ ἐπόμενο)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΚΥΠΡΟΛΕΩΝ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Η ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΗ

ΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ

ΕΡΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἀπὸ τὸ ἐναρκτήριο μάθημα «Λογοτεχνία Νεοελληνική καὶ Λογοτεχνία Εὐρωπαϊκή» τοῦ καθηγητῆ τῆς νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης κ. Λίνου Πολίτη (γιουιοῦ τοῦ λογογράφου Νικολάου Πολίτη καὶ ἀδελφοῦ τοῦ κριτικοῦ Φώτου Πολίτη) δημοσιεύουμε πρὶ κατω χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀναφερόμενο στὴν Κυπριακὴ ποίηση τοῦ 15οῦ αἰώνα. Ὁ κ. Πολίτης διακρίνει στὰ Κυπριακὰ Ἐρωτικά Τραγούδια τοῦ 15οῦ αἰώνα τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ποιητὴ τῆς Ἀναγέννησης καὶ τὰ θεωρεῖ ὡς ἀπαρχὴ τῆς νεώτερης Ἑλληνικῆς λυρικῆς ποιητικῆς παραγωγῆς:

Ἐπάρχει μιὰ ἐνιαία λογοτεχνική καὶ πλατύτερα πνευματικὴ ἱστορία τῆς Εὐρώπης, ποῦ συναπαρτίζεται ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ καθενὸς καὶ ὄλων μαζί τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἔθνῶν σ' ἓνα ἀβροσίμα ὄργανο, ὅπου τὸ κάθε ἔθνος, μ' ὅλο ποῦ ἀνήκει στὸ σύνολο, διατηρεῖ παράλληλα καὶ τὴ δική του τὴν αὐθυπαρξία καὶ τὴ νομοτέλεια. Μόνο ποῦ τὸ ἐπίκεντρο μετατοπίζεται μὲ τὶς ἐποχὲς ἀπὸ τὴ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη... Γιατὶ πραγματικά, ἂν στρέψουμε τὸ βλέμμα μας μέσα στὰ ἴδια χρόνια πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία, θὰ διαπιστώσουμε, ὅτι κι' ἐδῶ ἡ πορεία στὶς γενικὲς γραμμὲς δὲν εἶναι διαφορετικὴ. Κι' ἐδῶ τὸ πρῶτο γραπτὸ μνημεῖο εἶναι ἓνα ἔπος, τὸ ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ἀδιάφορα ἂν δὲν ἔχει τὴν ἀνώτερη ποιητικὴ ἀξία τῶν ἀνάλογων Δυτικῶν, ἓνα ἔπος ποῦ στηρίχτηκε, ὅπως κι' ἐκεῖνα, πάνω σὲ λαϊκοὺς θρύλους καὶ τραγούδια δημοτικά. Κι' ὕστερα, τὸν 15' καὶ τὸν 16' αἰώνα, ἀρέσκειται ἡ λογοτεχνία σὲ τόνους λυρικώτερους, πρὶ ρωμαντικούς. Μὲ τὰ «ρωμαντικά», ὅπως τὰ λέμε, μυθιστορήματα, τὸν Λίβιστρο, τὸν Βέλθανδρο, πλανιέται σὲ κόσμους μαγικοὺς καὶ παραμυθένιους, ὅπως τὴν ἴδια ἐποχὴ στὴ Δύση. Κι' ἀργότερα, τὸν 17' καὶ τὸν 18' αἰώνα, ἀρῶνται στὰ νησιά, στὴν Κύπρο, στὴν Κρήτη, μιὰ ποίηση μὲ διαφορετικὸν ἐντελῶς χαρακτηριστὴ, πρὶ δροσερῆ, πρὶ προσωπικῆ, πρὶ ἀνετη, μὲ μιὰ ὀλότελα διαφορετικὴ ἀναπνοή. Ζοῦμε σ' ἓναν ἄλλο κόσμο, ὄχι πιά στὸν ἠρωικὸ τοῦ ἔπους, οὔτε στὸν ρωμαντικὸ τῶν μυθιστορημάτων, ἀλλὰ σ' ἓναν κόσμο ὅπου λογαριάζεται περισσότερο ἡ ἀξία ἢ προσωπικὴ, ἢ θερμὴ σχέση ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπο—σ' ἓναν κόσμο ὅπως τὸν ζῆ κι' ὅπως τὸν ἔχει διαμορφώσει ὁ νέος ἀνθρώπινος τύ-

πος ποῦ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν Ἀναγέννηση.

Τὶ σημασία ἔχει πιά νὰ ἐξακριβώσουμε ποῖο ξένο ἔργο στάθηκε τὸ ἄμεσο πρότυπο γιὰ τὸν Λίβιστρο καὶ ποῖο γιὰ τὰ Κυπριώτικα τραγούδια τὰ ἐρωτικά; Ὅτι μὰς ἐνδιαφέρει πολὺ περισσότερο ὡς ἱστορικοὺς καὶ ὡς κριτικοὺς τῆς λογοτεχνίας εἶναι ὅτι ἀνάμεσα στὰ Κυπριώτικα τραγούδια καὶ στὸ ρομαντικὸ μυθιστόρημα ὑπάρχει μιὰ διαφορὰ οὐσίας, πὼς ἐκφράζουν δύο κόσμους διαφορετικοὺς. Τὸν κόσμο τὸν μεσαιωνικὸν ἐποῦτο, τὸν κόσμο τῆς Ἀναγέννησης ἐκεῖνα. Καὶ πῶς τὸν ἐκφράζουν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα. Τὸ πνεῦμα εἶναι ποῦ μὰς ἐνδιαφέρει καὶ τὸ πνεῦμα τῶν τελευταίων αἰώνων τοῦ μεσαίωνα μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ φανταστικὸ καὶ τὶς περιπέτειες καὶ τὰ ἐρωτόκαστρα εἶναι ποῦ πέρασε στὴν Ἑλλάδα καὶ γέννησε τὸν Καλλίμαχο καὶ τὸν Λίβιστρο καὶ τὸν Βέλθανδρο καὶ ὄχι τυχαία καὶ μεμονωμένα τὸ πρεβηγκιανὸ παραμῦθι τοῦ Ἰμπέριου ἢ τὸ τσοκανικὸ *La Hilarie* τοῦ Φλώριου. Καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Ἀναγέννησης εἶναι πάλι ποῦ περνά στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου καὶ στὴν Κρήτη καὶ δίνει στὰ τραγούδια τὴν ἀνάλαφρη αὐτὴ χάρη καὶ τὴν τρυφερόδα καὶ τὸ χρώμα τὸ ρεαλιστικὸ. Ἐπίδραση βέβαια, ἐπίδραση ὅμως ποῦ πάει στὸ βάθος, ποῦ ἀπορροφάται πέρα ὡς πέρα καὶ ποῦ γεννᾷ καινούργια δημιουργήματα ἀπὸ ἐνῆ καινούργιο σπόρο—μιὰ ἐπίδραση ποῦ γεννᾷ ἱστορία».

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Ο ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Ε.Π.Ο.Κ.

Κατὰ τὴ Γενικὴ Συνέλευση τῶν μελῶν τοῦ Ε. Π. Ο. Κ., τῆς 7ης παρελθ. Ἰουλίου, ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ διαγωνισμοῦ διηγῆματος, ποῦ προκηρύχθηκε ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Ὅμιλο Κύπρου, ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς κ.κ. Χρ. Παπαχρυσόστομου, Ν. Κρανιδιώτην καὶ Μ. Κιτρομηλίδην, ἀνακοίνωσε τὴν κρίση τῆς ἐπὶ τῶν υποβληθέντων 14 ἔργων. Σύμφωνα μ' αὐτὴν ἀπονεμήθηκα ἐξ ἴσου ὁ ἔπαινος α) στὸ ἔργον «Ὁ Ἀκαμάτης» τοῦ κ. Ι. Κυθρεώτη καὶ β) στὸ ἔργον «Τὸ Ζεσθίκωμα τοῦ Ὀκτώβρη» τοῦ κ. Φ. Χατζησωτηρίου.

Τόσο στὰ ἐπαινεθέντα ἔργα ὅσο καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα, ἀπ' ἐκεῖνα ποῦ υποβλήθηκαν, ἡ Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ εὐρίσκει ἀρκετὰ ἐνθαρρυντικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁ-

ποία παρέχουν εύλογες ελπίδες για τὴν ἀνάπτυξη τῆς Κυπριακῆς διηγηματογραφίας.

Ἡ ἔκθεση τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰ ἐπαινεθέντα ἔργα θὰ δημοσιευτοῦν στὸ προσεχές τεύχος τῶν «Κυπριακῶν Γραμμάτων».

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ντεκάρτ : Λόγος περὶ τῆς Μεθόδου. Γαλλικὸ κείμενο μὲ εἰσαγωγή, μετάφραση καὶ σημειώσεις Χρ. Χρηστίδη. Ἐκδόσεις Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν. Σελ. α—νς + 1—190. Ἀθῆναι, 1948.

Ποιά εἶναι ἡ σημασία πού θὰ εἶχε σήμερα ἡ μελέτη ἑνὸς φιλοσόφου σάν τὸν Ντεκάρτ, ἐκτός τοῦ ὅτι ἱκανοποιεῖ τὴν περιέργειά μας νὰ ξέρουμε ποιοὶ προηγήθηκαν στὸν στίβο τῆς ἀνθρώπινης σκέψεως; Εἶναι ἕνα ερώτημα πού προβάλλει, φαντάζομαι, στοὺς περισσότερους, ὅταν τοὺς προσφέρεται ἕνας παλαιότερος φιλόσοφος γιὰ μελέτη. Τὸ παράδειγμα λοιπὸν τοῦ Ντεκάρτ θὰ ἦταν πολὺ διδακτικὸ στὸ σημεῖο αὐτό, νὰ πεισοῦμε δηλαδὴ ὅτι ἡ σημερινὴ ἐξέλιξη στὴ σκέψη καὶ στὴ ζωὴ εἶναι κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο κληρονομία τοῦ παρελθόντος. Ὁ Ντεκάρτ ἦταν πρῶτα μιὰ ἀρνήση τῆς μέχρι τότε παραδεδομένης σκέψεως καὶ ἡ θέση μιᾶς ἄλλης, πού πίστευε πῶς θὰ μπορούσε νὰ καθορίσῃ διαφορητικὰ ἢ τοὐλάχιστο νὰ θεβαιώσῃ θετικότερα τὶς παραδεδομένους ἀξίες στὸ πνευματικὸ πεδίο (ὄχι τὶς ἠθικὲς μονάχα, γιατί αὐτὲς φαίνεται πῶς πίστευε ὅτι ἀνάγονται σὲ ἄλλες περιοχὲς πού ἐκφεύγουν τὸν ἔλεγχο τοῦ λόγου). Εἶναι ἀκόμη ἡ περίπτωση τοῦ Ντεκάρτ ἕνα παράδειγμα τοῦ πόσο ξεφεύγει τὴ γνώση μας ἡ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, παρὰ τὴ φαινομενικὴν ἐνότητα καὶ τὴ λογικὴ ἀλληλουχία μὲ τὴν ὁποῖαν ἐκδηλώνεται κάποτε. Ἡ ἀναλυτικὴ μέθοδος πού ἐφήρμοσεν ὁ Ντεκάρτ (νὰ δέχεται τὴν ἐκ τῶν προτέρων λύση ἑνὸς προβλήματος καὶ ὕστερα νὰ τὴ δικαιολογῇ), φαίνεται νὰ ἔρχεται σ' ἀντίθεση μὲ τὴ θεμελιώδη ἀρχὴ του νὰ μὴ παραδέχεται τίποτε σάν ἀληθινόν, ἂν δὲν τὸ ἀποδείξῃ ἀναμφισβήτητα. Ἐνῶ δηλ. ἀρνιέται κάθε ἀ π ρ ι ο ρ ι ἰ θεωρία, ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ξεκινᾷ εἶναι μιὰ ἀ π ρ ι ο ρ ι ἰ ἀλήθεια.

Αὕτῃ ἡ ἀντίφαση ὑπάρχει καὶ μεταξὺ τῆς σκέψεώς του καὶ τοῦ ἀνθρώπου Ντεκάρτ. Γιατί ὅσο ἐπαναστατικὴ ἦταν ἡ φιλοσοφία του (εἰς τὴν μέθοδόν της), τό-

σο συντηρητικὸς ὑπῆρξε στὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις του. Ἡ σκέψη τοῦ Ντεκάρτ δὲν ἦταν τρικυμώδης, ἦταν ἡρεμὴ καὶ μεθοδικὴ καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξή της ἐχρειάζταν ἡρεμὴ ζωὴ χωρὶς φόβους καὶ ἐπικίνδυνα ἐπεισόδια. Τὸ παράδειγμα τοῦ Γαλιλαίου εἶναι γεγονός ὅτι ἐμπόδισε τὸν Ντεκάρτ νὰ ἐκδηλωθῇ, ὅπως ἤθελε, καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὸ σύστημά του κι' αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ θλιβερὴ διαπίστωση τοῦ πόσο μπορεῖ νὰ βλάψῃ τὴν πνευματικὴ δραστηριότητα ὁ περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως, ὅπως συνέβαινε τότε μὲ τὴν Ἱερὰν Ἐξέταση.

Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ντεκάρτ μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως ἀπὸ μιὰν ἄλλη πλευρὰ: Μὲ τὸ νὰ γκρεμίσῃ ἀπὸ τὸ θρόνο του τὸ δογματικὸ καὶ τὸν μεσαιωνικὸ μυστικισμὸ καὶ νὰ εἰσαγάγῃ στὴ σκέψη τὸν ἐπιστημονικὸ ὀρθολογισμὸ ἔγινεν ἡ αἰτία μιᾶς ἀνατσαρχίης, πού ὑπῆρξε πολὺ γόνιμη σὲ πολλὰ (σ' αὐτὴν ὀφείλεται ἡ νεώτερη ἐπιστήμη), ἀλλὰ καὶ πολὺ καταστρεπτικὴ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά μὲ τὴν ὑπερτροφικὴ κατεύθυνση πού πήρε. Σήμερα ἀκριβῶς ἐμεῖς δοκιμάζουμε τὶς δυσάρεστες συνέπειες αὐτῆς τῆς μονόπλευρης κατεβύσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος καὶ νοιάζομε πολὺ βαθύ τὸ κενὸ πού ἄφισε ἡ ὑπερτροφικὴ αὕτη καλλιέργεια τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ ἡ παραγνώριση τῶν ἄλλων πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου. Φυσικὰ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτὸ τὸ κατάντημα ὁ Ντεκάρτ. Τὸ ἴδιο συμβαίνει πάντα. Κάθε πνευματικὴ κατὰκτηση γρήγορα ξεφεύγει ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο πού τὴν ἤθελαν οἱ ἰδρυτὲς της καὶ ξεπερνεῖ σὲ χεῖρα βάνουσα καὶ καταντᾷ στὶς ἀκρότητες. Ὁ ἴδιος ἄλλωστε ὁ Ντεκάρτ εἶχεν ἐκδηλώσει, πού ἀποτελοῦσαν ἀντίθεση μὲ ὅ,τι ἐδίδασκε. Αὐτὸς πού εἶχε τόση πίστη στὰ δεδομένα τῆς θετικῆς ἐπιστήμης ἔτρεφε π.χ. κάποια περιφρόνηση γιὰ τὴν ἱατρικὴ, ἐνῶ ἡ πίστι του στὶς δυνατότητες τῆς Φυσικῆς, στὴν ὁποῖα ἀπέβλεπε μὲ κάποια χρησιμοθηρικὴ διάθεση, ἔφτανε τὰ ὅρια τῆς ψυχώσεως. Δεῖγμα κι' αὐτὸ τοῦ πόσο ἀποφασιστικὴ στροφή ἀποτελοῦσε ἡ θεωρία τοῦ Ντεκάρτ στὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς του.

Ἴσως ὅμως νὰ φαινόταν υπερβολή, ἐὰν ἔλεγα πῶς τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον σήμερα σημεῖο τῆς διδασκαλίας τοῦ Ντεκάρτ ἦταν ἡ ἀποκήρυξη τοῦ ἰσχύοντος τότε συστήματος ἐκπαιδεύσεως, πού στηριζόταν πάνω στὴ γνώση τῶν παλαιότερων συγγραφέων κι' αὐτῶν ἀκόμη τῶν κλασσικῶν, ὅπως γίνεται καὶ σήμε-

ρα, και για το όποιο ομιλεί με αρκετή περιφρόνηση. Και μόνη ή δήλωσή του: «Πίστευα πώς αρκετόν καιρό είχα διαθέσει για την ανάγνωση των αρχαίων συγγραμμάτων. Το να συναναστρέφεται κανένας ανθρώπους των περασμένων αιώνων είναι περίπου το ίδιο σαν να ταξιδεύει..... "Όταν όμως διαθέτει κανένας πάρα πολύν καιρό σε ταξίδια, καταντᾶ στο τέλος ξένος στον τόπο του, κι' όταν είναι πάρα πολύν περίεργος για όσα εφαρμόζονταν στους περασμένους αιώνες, άπομένει συνήθως πολύ άμαθης για κείνα που εφαρμόζονται στον αιώνα που ζει.....», μάς θυθίζει σε πολλή συλλογή πάνω σε ό,τι γίνεται σήμερα σ' έμάς. "Όσο κι' αν δεχτούμε ότι η θεωρία αυτή του Ντεκάρτ άπορρέει από την άρνηση κάθε έκ παραδόσεως γνώσεως, για ν' άφίση χώρο στην καινούργια του πίστη, πάντως έθεσε ένα πρόβλημα για την εκπαίδευση, που έξακολουθεί να τίθεται άπαιτητικά και σήμερα. Δέ ξέρω όμως, αν θάταν ικανοποιημένος αν ζούσε κι' έβλεπε να τίθεται έτσι και σήμερα το πρόβλημα για την κλασσικήν εκπαίδευση.

Άσφαλώς όμως δέν θάταν ικανοποιημένος από τη σημερινή διάσπαση των επί μέρους έπιστημών, που έκανε να χαθή ή έσωτερική ενότητα της έπιστήμης, την όποιαν ακριβώς ζητούσε να βρή ό Ντεκάρτ. "Όσο μεγαλοφυής κι' αν είναι ως σύλληψη ό έπιστημονικός όρθολογισμός του κι' όσο δημιουργικός κι' αν υπήρξε, είναι δέβαιο πώς άπλοποιεί ύπερβολικά τη φύση του ανθρώπινου πνεύματος, γιατί στηρίζεται σε μία μόνη εκδήλωσή του, που ζήτησε να την τυποήσει κι' αυτή μέσα σε μαθηματικούς τύπους. Πίστευε πώς αυτή ήταν ή μόνη μέθοδος που ώδηγούσε στην αλήθεια.

Για κείνον ό όποιος έχει ύπ' όψιν του τον κλασσικόν όρισμό της φιλοσοφίας ή που είναι συνηθισμένος με τους αρχαίους Έλληνας φιλοσόφους, το φιλοσοφικό σύστημα του Ντεκάρτ, (αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τον όρο αυτόν για τον Ντεκάρτ), δέν θά φαινόταν πλήρες. Κι' αυτό όχι από ανεπάρκεια, αλλά από ύπολογισμό. Ό Ντεκάρτ ενδιαφερόταν πρώτιστα για τη σκέψη, τᾶ όρια της, τις πιθανότητές της. Δέν τᾶ έθεαρούσε σκοπίμο να δεσμευτή μέσα σ' άλλες περιοχές της ανθρώπινης φύσεως και ιδίως στην Ήθική, που τη θεωρούσε, ως φαίνεται, αυτόματο επακόλουθο της τέτοιας ή τέτοιας διαμορφώσεως της σκέψεως ή ανεξέλεγκτη εκδήλωση της ανθρώπινης

φύσεως και όχι πρωταρχικόν αίτημα. Παρ' όλα αυτά μερικοί κανόνες ήθικής, που διατυπώνει πρόχειρα, όπως λέγει ό ίδιος, φαίνεται ότι άποτελούν πάντα πρωταρχικά αίτήματα για μία λογική ζωή ή τουλάχιστο για μία ζωή που επιτρέπει να κινήται πιό έλευθερα ή λογική. Αυτό δείχνει ένας κανόνας του που λέγει ότι ό άνθρωπος «πρέπει να προσπαθή πάντα να νικά τον εαυτό του μάλλον παρά την τύχη, και ν' αλλάζει τις έπιθυμίες του μάλλον παρά την τάξη του κόσμου».

Τη βασικόν άρχή από την όποια ξεκινά ό Ντεκάρτ, (τό περίφημο: άμφιβάλλω, άρα ύπάρχω), τη βρίσκουμε στο 4ο μέρος του Λόγου του. Είναι κι' αυτό ένα σημείο που έγινε, χωρίς να τό θέλη ό ίδιος, αίτιο μεγάλου κακού για τον σημερινόν άνθρωπο. Γιατί ή άμφιβολία, που για τον Ντεκάρτ ήταν μία σίγουρη άφετηρία για άκρόντο ξεκινημα, κατάντησε ύστερα σ' ακάτερογαστα μαλά πλήρης άπιστία.

Φυσικά αυτές είναι κρίσεις έκ των ύστερών και σκεφτόμαστε σήμερα έτσι, γιατί έχουμε μπροστά μας τᾶ άποτελέσματα μιας μακράς εφαρμογής. Έδώ όμως ακριβώς βρίσκεται ή σημασία της θεωρίας του Ντεκάρτ για μάς, και γι' αυτό ή μελέτη του δέν είναι μία άπλή άναδρομή στο παρελθόν της ανθρώπινης γνώσεως, που έδαφάει μόνο τους ειδικούς. Όλόκληρη ή βασική του θεωρία βρίσκεται και αναπτύσσεται στον Λόγο ο περι τής Μεθόδου, που μάς τον δίνει μεταφρασμένα μαζί με τό γαλλικό κείμενο ό κ. Χρ. Χρηστίδης, στη σειρά των εκδόσεων του Γαλλικού Ινστιτούτου 'Αθηνών. Δέν είμαστε έμεις οί άρμόδιοι να μιλήσουμε για τη συμβολή του Γαλλικού αυτού 'Ιδρύματος στην πνευματική ζωή της σημερινής Έλλάδος. "Αν κρίνουμε όμως από τό είδος των εκδόσεων και από την πολλαπλή άρρωχη του σε κάθε έργο νεοελληνικού πολιτισμού, δέν θάταν ύπερβολή να πούμε ότι τό χρέος των σημερινών Έλλήνων στο Γαλλικό 'Ινστιτούτο είναι σημαντικό. Η δράση αυτή του Γαλλ. 'Ινστιτούτου 'Αθηνών θά μπορούσε να γίνη ένα φωτεινό παράδειγμα για άλλα ανάλογα ιδρύματα άλλων χωρών, που σκορπίζουν τους πόρους και την δραστηριότητά τους σε άλλα έργα άμφιβολής πολιτικής σκοπιμότητας.

Η εισαγωγή (βιογραφικό σημείωμα), πολύ ενδιαφέρουσα καθ' εαυτή για τη ζωή του φιλοσόφου, φαίνεται σαν να έπιμένη πολύ σε διάφορα στοιχεία που

ἔχουν πολὺ προσωπικὸ χαρακτῆρα καὶ ἀφοροῦν τὴν ἐντελῶς ἰδιωτικὴ ζωὴ τοῦ φιλοσόφου καὶ ἔτσι σὰν νὰ παρουσιάζε-
ται κάπως ἀπότομα ἡ ἐπανελημμένη δῆ-
λωση τοῦ μεταφραστῆ πῶς ὁ Ντεκάρτ
«ἦταν πιὰ φυσιογνωμία ἐνδῶς σ' ὅλη
τὴν Εὐρώπην». Ἰκανοποιεῖ τὴν περιέρ-
γεια τοῦ ἀναγνώστη, ἀλλὰ σὰν νὰ μὴν
τοῦ προμηνᾷ τὸ φιλόσοφο. Ὁ ἄνθρω-
πος Ντεκάρτ εἶναι κάπως μακρῦα μας
καὶ σὰν νὰ μὴ μᾶς ἐνδιαφέρει, ἐνῶ ὁ
φιλόσοφος εἶναι μπροστὰ μας καὶ αὐτὸς
κυρίως μᾶς ἐνδιαφέρει. Ἰσως ἡ φιλοσο-
φία νὰ εἶναι ἡ μόνη πνευματικὴ δημιουρ-
γία ποῦ θὰ θέλαμε νὰ τὴν καταλάβουμε
ἀποσπώντάς τὴν ὅσο εἶναι δυνατόν ἀπὸ
τὸν ἄνθρωπο, πράγμα ποῦ δὲ μπορεῖ νὰ
συμβαῖνῃ τόσο στὶς ἄλλες δημιουργίες.
Οἱ καιροί, τὰ ἱστορικὰ πλαίσια μᾶς
ἐνδιαφέρουν πιὸ πολὺ γιὰ τὴν φιλοσοφία
παρὰ οἱ προσωπικὲς λεπτομέρειες καὶ
μάλιστα ὅταν μᾶς δίνονται μὲ τόνο οἰ-
κειότητος.

Εἶναι ὅμως πολὺ ὑποβοηθητικὸ τὸ δ'
μέρος τῆς εἰσαγωγῆς, ἡ ἀνάλυση τοῦ
Λόγου, γιὰτὶ μᾶς δίνει πολὺ περιεκτικὰ
μὰ καὶ μὲ πολλὴ πληρότητα καὶ σαφή-
νεια τὸ περιεχόμενον τῶν 6 μερῶν τοῦ
Λόγου κατὰ παραγράφους. Ὅταν μάλι-
στα διαβάσῃ κανεὶς ὁλόκληρο τὸ ἔρ-
ργο καὶ ξαναγυρίσῃ στὴν περιληπτικὴν
αὐτὴν ἀνάλυση, ἔχει μπροστὰ τοῦ ἐναρ-
γέστατα ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενον τοῦ
κειμένου. Τὸ ἴδιο ὑποβοηθητικὸς εἶναι
καὶ οἱ ἐρμηνευτικὲς σημειώσεις, χωρὶς
ἐπίδειξη πολυμάθειας, μόνον ὅ,τι χρειά-
ζεται γιὰ τὴν κατανόησιν τοῦ κειμένου,
πράγμα σπάνιον γιὰ ἑλληνικὴ ἔκδοσιν,
ὅπου συνήθως γίνεται ἐπίδειξη ἀκαδη-
μαϊκῆς σοφίας.

Καὶ τώρα γιὰ τὸ κείμενον: Ἡ σκέψις νὰ
ἐκδοθῇ μαζί μὲ τὴν μετάφρασιν καὶ τὸ
πρωτότυπον κείμενον (γαλλικόν), ὅπως
στοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς εἶναι πολὺ
σωστὴ, γιὰ τοὺς ἴδιους ἀκριβῶς λόγους
ποῦ γίνεται αὐτὸ καὶ στοὺς κλασσικοὺς
π.χ. συγγραφεῖς. Πάντα μιὰ μετάφρασις
ἀφίνει κάποια ὑπόνοια πῶς πιθανὸν στὸ
ἓνα ἢ στὸ ἄλλο σημεῖον νὰ μὴν ἀποδόθη-
κε πιστὰ ἡ σκέψις τοῦ συγγραφέως, ἐνῶ
μὲ τὴν ἀντιπαραβολὴν γίνεται ἀμέσως ὁ
ἐλεγχος, ὅχι τόσο γι' αὐτὸ τὸν ἐλεγχό-
φυσικὰ, ἀλλὰ γιὰ τὴν πληρέστερη διαφῶ-
τιση τοῦ ἀναγνώστη, ποῦ τοῦ εἶναι κά-
ποτε ἐξαιρετικὰ γόνιμη ἡ προσπάθεια
νὰ συλλάβῃ τις πιὸ λεπτεῖς ἀποχρώσεις
τῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐκφράσεως ἑνὸς
συγγραφέως. Στὸ ζήτημα αὐτὸ ὁ σεβασ-
μὸς τοῦ μεταφραστοῦ φτάνει εἰς τὸ ση-
μεῖον νὰ κρατήσῃ σχεδὸν καὶ τὴν σειρά
τῶν λέξεων ὅπως εἶναι στὸ κείμενον, ἀ-

ποδίδοντας ἔτσι τὸ προσωπικὸ ὄφος τοῦ
συγγραφέως, ἔστω κι' ἂν μ' αὐτὸ κάπου
-κάπου ἡ ὅλη φράσις μοιάζῃ σὰν ἀσυ-
νήθιστη στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα (ὀμαλὴ
δημοτικὴ ποῦ μπορεῖ καὶ ἀποδίδει θαυ-
μάσια τὸ φιλοσοφικὸν κείμενον, πράγμα
γιὰ τὸ ὁποῖον ἔχον διατυπωθῆ κάποτε
ἐπιφυλάξεις). Πάντως πούθεν ἡ φράσις
δὲ γίνεται δύσκολη καὶ σκοτεινὴ. Τού-
ναντίον θάλεγε κανεὶς πῶς ὁ ἀναλυτικὸς
χαρακτῆρ τῆς νεοελληνικῆς γλώσσης
ταιριάζει ἐξαιρετικὰ μὲ τὴν ἀναλυτικὴν
σκέψιν τοῦ φιλοσόφου. Ὁ μεταφραστὴς
φαίνεται πῶς τὸ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του αὐ-
τό, γιὰ αὐτὸ καὶ δὲν παρασύρθηκε σὲ
στοιχῶδες ἀποδόσεις ἐκεῖ ποῦ καὶ στὴ
γαλλικὴν κείμενον ὁ λόγος εἶναι κάπως
συνθετικώτερος. Ἀκόμη θέλησε νὰ κρα-
τήσῃ καὶ τὴν κάποια πεισματικὴν προ-
σπαθειὰ τοῦ συγγραφέως νὰ πείσῃ, ποῦ
ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα στοιχεῖα
τοῦ ὄφους του. Τὸ πολὺ πολὺ θὰ μπο-
ροῦσε νάχῃ κανεὶς κάποια ἐπιφύλαξιν γιὰ
μερικὰς κάπως ἀναχρονιστικὰς ἐκφρά-
σεις, ὅσο παραστατικὰς κι' ἂν εἶναι (π.χ.
ἔστω κι' ἂν μιλοῦν 6 λ ἄ χ ι κ α =
bas breton σελ. 15) ἢ γιὰ μερικοὺς
νεολογισμοὺς (ὅπως π.χ. προφά-
νεια τῶν συλλογισμῶν τους = l'evnience
de leurs rais-on, σελ. 15), ὅσο ἀκριβεῖς
κι' ἂν εἶναι. Πάντως τόσο οἱ πρῶτες ὁ-
σο καὶ οἱ δεῦτεροι εἶναι στανιώτατοι.

Εἶναι φανερὸ πῶς ὁ μεταφραστὴς κα-
ταπίστεκε μὲ τὸ ἔργον του μὲ ἀγάπην
καὶ μὲ πολλὴν σεβασμὸν καὶ κατανόησιν.
Τὸ αἰσθάνεται σὰν ἐκπλήρωσις ἑνὸς
χρέους θάλεγα. Ὅσο γιὰ τὴν ὀρθογρα-
φίαν του (καταργεῖ τὰ πνεύματα καὶ
τοὺς τόνους ἐκτός ἀπὸ μιὰν ὀξεῖαν στὴν
τονούμενην συλλαβὴν), ποῦ φοβάται πῶς
θὰ σκανδαλίσῃ ἀρκετοὺς, φαίνεται εὐ-
τυχῶς ὅτι δὲν συμβαίνει ἔτσι. Τὸ μάτι
συνηθίζει ἀπὸ τις πρῶτες γραμμὰς—ὀ-
χι σελίδες—κι' αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ
χρησιμεύσῃ σὰν ἓνα ἀκόμη προηγούμε-
νον γιὰ τὴν ἀπλοποίησιν τῆς ἱστορικῆς
ὀρθογραφίας μας.

Εἶναι δίκαιον νὰ ποῦμε πῶς γιὰ τὴν
ἐκδοσιν αὐτὴν ἀξίζει κάθε ἔπαινον καὶ ὁ
μεταφραστὴς καὶ τὸ Γαλλικὸ Ἰνστι-
τούτο, ποῦ χωρὶς αὐτὸ εἶναι ζήτημα ἂν
θάβλεπε τὸ πῶς ἡ μετάφρασις.

Ε. Α. ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Κυπριακαὶ Σπυδαὶ: Δελτίον τῆς
Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν. Τόμος
I' 1946. Πανηγυρικὸς ἐπὶ τῇ δεκαετη-
ρίδι τῆς Ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπου-
δῶν. Ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου 1948.

Ἡ Ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν
μὲ τὴν ἐκδοσιν τοῦ 10ου πανηγυρικοῦ

της τόμου συμπλήρωσε μιά δεκαετία γόνιμης επιστημονικής εργασίας και δράσεως. Χωρίς υπερβολή, το γεγονός τούτο πρέπει και αξίζει να χαρακτηριστεί ως ένας σπουδαίος και σημαντικός σταθμός στα 'Επιστημονικά χρονικά τής μικρής μας πατρίδος και, χωρίς αμφιβολία, τὸ ἔργο τῆς 'Εταιρείας θὰ εἶναι περισσότερο καρποφόρο καὶ δημιουργικὸ στὶς μελλοντικὲς τῆς προσπάθειες γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν εὐγενικῶν τῆς σκοπῶν, ἂν εὕρει τὴν προπύμνη ἀπ' ὅλους κατανοήση, τὴν ἠθική καὶ τὴν οικονομική τους ὑποστήριξη.

Ἡ σπουδαία καὶ σοβαρὰ επιστημονικὴ ἐργασία τῆς ἑταιρείας καθρεφτίζεται μέσα στοὺς δέκα πρώτους τόμους τοῦ δελτίου τῆς. 18 Ἑλληνας Κύπριοι, 1 καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ 4 Ἀγγλοὶ δημοσίευσαν 96 μεγάλες ἢ μικρὲς μελέτες ἄξιες κάθε προσοχῆς καὶ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὰ νέα καὶ πολλὰς φορές πρωτότυπα στοιχεία τους, πού σχετίζονται μὲ τὴν ἀρχαιολογία, τὴν Ἱστορία, τὴν λαογραφία, τὴ θρησκεία, τὴ γλῶσσα, τὴν τέχνη κ' ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ ἔθνικου καὶ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου. Δὲν εἶναι ὑπερβολικὰ ὅσα σχετικῶς εἶπε ὁ πρόεδρος κ. Κ. Σπυριδάκης στὸ λόγο του γιὰ τὰ δεκάχρονα τῆς ἑταιρείας: «... ἐπαρουσιάσαμεν τὴν Πνευματικὴν Κύπρον εἰς τὰ μεγάλα πνευματικὰ κέντρα τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀξίαν ἀνὰ διεκδικητὴ θέσιν μεταξὺ αὐτῶν ἀξιόζηλον καὶ θετικὰς ἐργαζομένην ἀντὶ τῶν συνήθων φωνασκιῶν τῶν καφενοβίων ἀργοσχόλων. Εἴμεθα διὰ τὸ ἔργον τοῦτο ὑπερήφανοι. Πλὴν τούτου, οἱ τόμοι τοῦ δελτίου ἀποτελοῦσιν σήμερον πηγὴν διὰ τὴν περὶ Κύπρου ἐπιστήμην, οὐχὶ δὲ σπανίως βλέπομεν ὅτι ὑπὸ κορυφαίων τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιστημόνων γίνεται παραπομπὴ εἰς τὰς τοιαύτας δημοσιεύσεις (σελ. 18)». «Ὅ, τι ἔκαμε ὡς τώρα ἡ ἑταιρεία δὲν ἔχει μόνον ἐπιστημονικὴν σημασίαν. Οἱ ἐπιστήμονες τῶν μεγάλων πνευματικῶν κέντρων τῆς Ἑυρώπης καὶ Ἀμερικῆς δὲν θὰ ἰκανοποιηθῶν μόνον ἐπιστημονικὰ ἐνδιαφέροντα στοὺς τόμους τῆς ἑταιρείας. Θὰ δοῦν ἀκόμη καὶ τὴν εἰκόνα μιᾶς Ἑλληνικῆς Κύπρου καὶ θὰ διαπιστώσων ἀκόμη μιὰ φορά τούς στενοὺς δεσμούς αἵματος, γλώσσας, θρησκείας καὶ γενικὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τούς ἀρχαίους χρόνους ὡς σήμερα. Τὸ ἔργο, λοιπὸν, τῆς ἑταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν εἶναι συγχρόνως ἔθνικόν: ἐξυπηρετεῖ καὶ θὰ ἐξυπηρετήσῃ

μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἐπιστήμην τὰ ἔθνηκα μὲς ζητήματα στὸ ἐξωτερικὸν καὶ μάλιστα τὸ θετικώτερον τρόπον.

Αὐτὸ τὸ διπλὸ κέρδος ἐπέτυχον γιὰ τὴν Κύπρον οἱ λίγοι συνεργάτες τῆς ἑταιρείας. Καὶ τὸ κέρδος αὐτὸ πρέπει να ἐκτιμηθεῖ ἀκόμη περισσότερο ὅταν ληφθῶν ὑπ' ὄψιν οἱ μεγάλες δυσκολίες πού συναντοῦν οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς Κύπρου. Δὲν εἶναι οικονομικὰ ἀνεξάρτητοι γιὰ νὰ δοθοῦν ἀπερίσπαστοι στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα. Ἐχὸν ὅλοι τὶς καθημερινὲς κ' ἄλλες ἀνάγκες τους πού πρέπει νὰ ἰκανοποιήσων μὲ τὴν σκληρὴν διοπάλη, καὶ μάλιστα οἱ ἐκπαιδευτικοί, πού ἀποτελοῦν καὶ τὴν πλειοψηφίαν τῶν συνεργατῶν τοῦ Δελτίου. Δὲν μποροῦν νὰ βοῦν καὶ ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα. Δὲν ἔχομε ἀκόμη τὶς ἀρτίες ἐπιστημονικὲς διδασκαλίας πού ὑπάρχουν στὸ ἐξωτερικόν, μὲ ὅλες τὶς πηγὰς καὶ τὰ βοηθήματα γιὰ τὴν Κύπρον.

Δίκαια, λοιπὸν, ἐβράβευσε τὸ Δελτίον τῆς ἑταιρείας, μαζὶ μὲ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», τὸ Ἀνώτατον Πνευματικὸν Ἰδρυμα τῆς Ἑλλάδος, τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, τῆς ὁποίας τὰ περισσότερα μέλη εἶναι ἐπιστήμονες μὲ παγκόσμιον κύρος.

Ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι, ἔτσι καὶ ὁ 10ος πανηγυρικὸς τόμος, πού κυκλοφόρησε φέτος, παρουσιάζει μεγάλο ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον. Στὶς πρώτες σελίδες (4—24) δημοσιεύεται ὁ λόγος τοῦ προέδρου κ. Κ. Σπυριδάκη πού εἶπε στὸ γιορτασμὸ γιὰ τὰ δεκάχρονα τῆς ἑταιρείας: «Αἱ Κυπριακαὶ Σπουδαὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ σήμερον». Στὰ στενὰ χρονικὰ ὄρια τῆς ὁμιλίας του ὁ κ. Κ. Σπυριδάκης ἔκαμε μίαν ἱστορικὴν ἀνασκόπηση καὶ μᾶς ἔδωσε μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν του σαφήνεια καὶ παραστατικότητα μιὰ γενικὴ —ἀναγκαστικὰ— εἰκόνα τῆς ἐξελίξεως τῶν Κυπριακῶν Σπουδῶν ἀπὸ τούς ἀρχαίους χρόνους μέχρι σήμερον. Ἐξέτασε ὅλες τὶς ἐποχὰς καὶ τὴ πρόσπεραν ἢ καθεμιὰ γιὰ τὴ γνώση τῆς Κύπρου καὶ στάθηκε σὲ ὀρισμένες βασικὰς ἐργασίες πού ἀποτελοῦν σταθμούς γιὰ τὴν Κυπριολογίαν καὶ ἀπέτισε μ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν προεπομὲνον φόρον τιμῆς καὶ ἐγνωνμοσύνης πρὸς ὅλους ἐκείνους —τούς δικούς μας καὶ ξένους— πού ἀσχολήθησαν γενικὰ ἢ εἰδικὰ μὲ τὴν πατρίδα μας καὶ μᾶς ἐδημιούργησαν παράδοση ἐπιστημονικὴν, πού ἔχουν καθήκον οἱ Κύπριοι νὰ συνεχίσουν. Γι' αὐτὸ ἰδρύθηκε καὶ ἡ ἑταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ὁ κ. Κ. Σπυριδάκης συνεχίζοντας ἐξιστόρησε

τό πῶς ἰδρύθηκε ἡ Ἐταιρεία καὶ τὴς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετώπισε — καὶ ἀντιμετωπίζει ἀκόμη— γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν σκοπῶν της, καὶ τί ἐπέτυχε νὰ κάμει στὰ πρῶτα δέκα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ καὶ πνευματικὴ Κύπρο μὲ τὰ φτωχικὰ τῆς μέσα: ἔκδοση τοῦ δελτίου της, προκηρύξεις διαγωνισμῶν ἱστορικῶν ἢ συλλογῆς λαογραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου, ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις, διαλέξεις καὶ ἄλλα. Ὁ λόγος τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι πρέπει νὰ διαβαστεῖ ἀπ' ὅλους τοὺς Κυπρίους γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ ἔργο καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς Ἐταιρείας, καὶ ποιὲς εἶναι οἱ ὑποχρεώσεις τους πρὸς αὐτή.

Ὁ κ. Γ. Παπαχαράλμπους δημοσιεύει μιὰ πολὺ σοβαρὴ λαογραφικὴ μελέτη: «Πρόκλησις μαντικῶν ὀνειρῶν καὶ λατρείαι τοῦ Ἀδώνιδος ἐν Κύπρῳ» (σελ. 25—35). Ὅπως καὶ σὲ προηγούμενες μελέτες του, ὁ συγγραφεὺς πραγματεύεται μὲ ἐπιτυχία καὶ παρατηρητικότητα ὀριζόμενες λαϊκὲς δοξασίες, πού κρατοῦν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὡς σήμερα, σχετικὰ μὲ τὴν πρόγνωση τοῦ μέλλοντος, καθὼς καὶ γιὰ τὴν λατρεία τοῦ Ἀδώνιδος στὴν Κύπρῳ πού ἐξακολουθεῖ νὰ σώζεται καὶ στὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ, ποὺ εἶναι καὶ παλαιὰ ἔθιμα «τῶν ὁποίων μέρος διεφύλαξεν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ ὁ Κυπριακὸς λαός, καὶ ἐκ τούτων ἀποδεικνύεται ὁ στενὸς του σύνδεσμος πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαϊότητα».

Ἀκολουθεῖ κατόπιν (σελ. 37—43) μιὰ σπουδαιοτάτη μελέτη τοῦ κ. Κ. Σπυριδάκι: «Κύπριος χαρακτήρ παρ' Αἰσχύλου» (ἰκέτιδ. 277 Κ. Ε.) ποὺ ἀσφαλῶς θὰ προκαλέσει τὸ ζῶηρον ἐνδιαφέρον τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πολιτικοῦ κόσμου, γιὰτὶ εἶναι συγχρόνως ἐπιστημονικὴ ἀπάντησις πρὸς τὸν μακαρίτη Sir G. Hill σὲ ὅτι ἔγραψε στὸν πρῶτο τόμο τοῦ ἔργου του (*A History of Cyprus* I σελ. 74). Παραμερίζοντας ὁ Ἄγγλος ἱστορικὸς τῆς Κύπρου τὰ θετικὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης σχετικὰ μὲ τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτήρα τῶν Κυπρίων καὶ γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ὄχι αὐστηρῶς ἐπιστημονικοὺς σκοπούς, ἀλλὰ τὸν ἀδικο ἰμπεριαλισμὸ τῆς πατρίδος του, προσπάθησε ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ Κύπριοι δὲν εἶναι Ἕλληνες καὶ ὅτι εἶναι μάταια κάθε προσπάθεια ποὺ γίνεται ἢ θὰ γίνῃ πρὸς τὴν κατεύθυνση τούτη, βασισζόμενος ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο σ' ἓνα χωρίο τῶν «Ἰκέτιδων» τοῦ Αἰσχύλου. Τὸ χωρίο τοῦτο εἶχε ἀπασχολήσει τοὺς φιλολόγους καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους δι-

άφορες εἶναι οἱ ἐρμηνεῖες ποὺ δόθησαν — γεγονός ποὺ δείχνει ὅτι οἱ στίχοι αὐτοὶ δὲν ἦσαν εὐκολονόητοι — καὶ ὑποστηρίχθηκε μάλιστα ὅτι ὁ Αἰσχύλος ἔκαμε λόγο γιὰ Κυπριακὰ ἔργα τέχνης, καὶ πῶς συγκεκριμένα τῆς γλυπτικῆς ἢ καὶ τῆς νομισματικῆς. Ἄν καὶ ὁ Sir G. Hill ἀπόρριψε λογικὰ τὴν ἄποψη ὅτι οἱ στίχοι τῶν Ἰκέτιδων 277 κ. ἔ. σχετίζονται μὲ τὴν κυπριακὴ τέχνη, ὁμως αὐθαίρετα τοὺς ἐρμηνεύσε ὅτι δῆθεν ἀπεικονίζουν τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτήρα τῶν Κυπρίων καὶ ὅτι—στὰ μάτια τοῦ Αἰσχύλου—οἱ Κύπριοι δὲν εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες, ἀλλὰ ξένοι. Ὁ κ. Σπυριδάκις ἀνάλυσεν μὲ κριτικότητα τοὺς σχετικὸς στίχους τῶν Ἰκέτιδων καὶ μᾶς ἔδωσε μιὰ πρωτότυπη καὶ αὐστηρὰ ἐπιστημονικὴ ἐρμηνεία τί ἐννοεῖ ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς μὲ τὸ «Κύπριος χαρακτήρ». Ὁ Αἰσχύλος δὲν κάμνει ἐδῶ ἐθνολογικὴ διάκριση τῶν Κυπρίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας γενικῶς, γιὰτὶ τὸ ὄνομα «Ἀργεῖος» δὲν ἔχει στὸν Ἀθηναῖο τραγικὸ τὴν γενικὴ σημασίαν «Ἕλληνας» ἀλλὰ μόνο τοπογραφικὴ, καὶ ἐπομένως μόνο ἀπὸ τὴν ἄποψη τούτη δὲν ἔχουν συγγένεια οἱ Κύπριοι μὲ τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Ἀργεῶν. Καὶ πραγματικὰ τοῦτο συμβαίνει: ὁ ἴδιος ὁ Ἀθηναῖος ποιητὴς στὸ ἱστορικὸν τοῦ δράμα «Πέρσαι» (στιχ. 887 κ. ἔ.) τοποθετεῖ τὴν Κύπρῳ μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τονίζει τὴς σχέσεις τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὴ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου, καὶ ἐπομένως δὲν μπορούσε στίς «Ἰκέτιδες» νὰ ἐκφράσῃ ἐθνολογικὲς ἀντιλήψεις, ἀλλὰ μόνο τοπογραφικὰς. Ἡ ἐρμηνεία τοῦ κ. Σπυριδάκι ἀσφαλῶς θὰ προκαλέσῃ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον στοὺς φιλόλογους, ἀρχαιολόγους, ἱστορικοὺς καὶ τοὺς πολιτικοὺς ἀκόμη, καὶ ἔχει ὅλες τὴς πιθανότητες νὰ γίνῃ ἀσπαστὴ χωρὶς ἐπιφυλάξεις ἀπ' ὅλους γιὰ τὴν αὐστηρὴ τῆς ἐπιστημονικῆς βάσει, πάνω στὴν ὁποία στηρίζεται. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπεκταθῶ περισσότερο στὴν ἐξαιρετικὴ μελέτη τοῦ κ. Σπυριδάκι, μὰ δυστυχῶς ὁ χώρος τοῦ περιοδικοῦ δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει.

Ὁ κ. Γιαγκ. Μιχαηλίδης μᾶς παρουσιάζει μιὰ μουσικὴ μελέτη: «Ψυχολογικὰ πορίσματα ἐκ τῆς μελέτης τῶν κυπριακῶν τραγουδιῶν» (σελ. 45-52) ποὺ εἶναι γεμάτη λεπτεῖς καλλιτεχνικὲς καὶ ψυχολογικὰς παρατηρήσεις πάνω στὸ λαϊκὸ κυπριακὸ τραγούδι. Ἔτσι φανερώνεται ὅτι ὁ Κυπριακὸς λαὸς δὲν στερεῖται μουσικῆς ἀγάγης. Τὰ κυπριακὰ λαϊκὰ τραγούδια, ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς τους βρῆκαν ἄξιον μελετητὸν κ.

Γ. Μιχαηλίδη, που υπόσχεται να συνεχίσει την εργασία αυτή.

Δημοσιεύονται κατόπιν δύο μελέτες του υποφαινόμενου, 1) «Οί αντιπρόσωποι τής Ἐκκλησίας Κύπρου στὴν πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδο τῆς Νικαίας», καὶ 2) «Οἱ ἐπίσκοποι Σαλαμῖνος τοῦ 5ου αἰῶνα. Δύο Ἑλληνικά κείμενα τῶν πρακτικῶν τῆς 7ης συνεδρίας τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Ἐφέσου». Γι' αὐτὲς ὅμως ἄλλοι πρέπει νὰ ἐκφράσουν γνώμη.

Ὁ κ. Ν. Κληρίδης, γνωστὸς γιὰ τὶς ἐνδιαφέρουσες ἀγιολογικὲς του μελέτες, καὶ συνεχίζοντας τὰ ὅσα ἔγραψε στὸν Θ' τόμο γιὰ τὸν «ὄσιον καὶ θεοφόρον πατέρα ἡμῶν Κενθέαν τὸν θαυματουργόν», δημοσιεύει τὴν ἀκολουθία του (σελ. 69-84) μὲ βάση τὸ χειρόγραφο τοῦ ἁγίου Σάββα, ποῦ συμπληρώνει τὰ κενὰ του ἀπὸ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ Χρυσάνθου (Ἑνετία 1779).

Ὁ κ. Γ. Καργῶτης συνεχίζει τὶς κυπριακὲς τοπωνυμικὲς του μελέτες (σελ. 85-94) ὅπου ἀξιέπαινα προσπαθεῖ νὰ ἐρμηνεύσει ὠρισμένα τοπωνύμια τῆς Μαδαρῆς. Μερικὰ τοπωνύμια παρουσιάζουν δυσκολία στὴν ἐρμηνεία ἀλλ' ὅπως-δήποτε θὰ γίνουν ἀφορμὴ νὰ τὰ προσέξουν καὶ ἄλλοι, κι' ἔτσι θὰ βρεθῆι στὸ τέλος ἢ πιὸ πιθανὴ καὶ ἱκανοποιητικὴ λύση τους.

Ἡ τελευταία μελέτη τοῦ τόμου εἶναι «ὁ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Στέγης παρὰ τὴν Κακοπετριά». Ἄγνωστον μουσεῖον βυζαντινῆς Τέχνης». Εἶναι γραμμένη ἀπὸ τὸ ζεύγος Α. καὶ Ι. Στυλιανοῦ, ποῦ κάμνουν μιὰ πολὺ λεπτομερῆ περιγραφή τοῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς. Τέτοιες περιγραφὲς εἶναι ἀναγκαῖες νὰ γίνουν καὶ γι' ἄλλα βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου καὶ γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ νὰ μποροῦσι οἱ ἱστορικοὶ τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης νὰ θῶναι τὰ θετικά συμπεράσματά του ἀπὸ τὴ λεπτομερειακὴ τους μελέτη. Ἡ ἐργασία τοῦ ζεύγους Στυλιανοῦ εἶναι, λοιπόν, πολὺ ἀξιέπαινη καὶ φρόντισαν νὰ τὴ συνοδεύσουν μὲ πλούσιες εἰκόνες καὶ σχέδια σὲ τρόπο ποῦ κάμνουν τὴ μελέτη τοῦ ναοῦ καὶ τῶν τοιχογραφιῶν ἀνετη, εὐχάριστη, καὶ ωφέλιμη. Ἐλπίζουμε ἀκόμα ὅτι τὸ ζεύγος Στυλιανοῦ θὰ μάς χαρίσει κι' ἄλλες τέτοιες ἐνδιαφέρουσες ἐργασίες γιὰ τὴν Βυζαντινὴ Τέχνη τῆς Κύπρου, τῆς ὁποίας μόλις τελευταία ἀποκαλύφθηκε ὁ πλούτος καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ τῆς σημασία.

ΚΩΣΤΑΣ ΧΑΤΖΗΦΑΛΗΣ

Σάββα Θεοδ. Χρίστη: Ἐκκλησία καὶ Κομμουνισμός.

Θ. Σοφοκλέους: Ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης.

Κ. Σπυριδάκη: Κύπρος καὶ Ἑλλάς εἰς τὴν Ἀρχαιότητα.

Σ. Λοϊζίδου: Ἡ Κύπρος, Μεγάλῃ Ἰδέα τοῦ Ἑλληνισμοῦ σήμερα.

Θ. Σοφοκλέους: Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Κυπριῶν ἐπὶ Φραγκοκρατίας. Ἐκδόσεις τοῦ Γραφείου Ἐθναρχίας Κύπρου. Ἐν Λευκωσία Κύπρου, 1949.

Τὸ Γραφεῖον Ἐθναρχίας Κύπρου — στὴν προσπάθειά του νὰ διαφωτίσει πληρέστερα τὸν Ἑλληνικὸ Κυπριακὸ λαὸ καὶ νὰ τὸν ὀπλίσει μὲ τὰ ἀπαραίτητα ἠθικά καὶ πνευματικά ἐφόδια γιὰ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ ἐθνικοῦ του ἀγῶνα — συνέχισε τὴ σειρά τῶν ἐθνικῶν ἐκδόσεων, ποῦ εἶχαν ἐγκαινιάσει τὸ προηγούμενον Ἐθναρχικὸ Συμβόλιο, καὶ προέβη ἐντὸς τοῦ 1949 σὲ πέντε σημαντικὲς δημοσιεύσεις, τόσο ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς καθαρῶς ἐθνικῆς. Τὰ πέντε αὐτὰ τεύχη, ποῦ κυκλοφόρησαν εὐρύτητα, ἔδωσαν στὸ λαὸ τὴν εὐκαιρίαν νάρθη σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ ἰδέες καὶ ζητήματα, γιὰ τὰ ὁποῖα — ἐκτὸς τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀπεριόριστης πίστεως ποῦ ἔτρεφε γι'αὐτὰ — δὲν εἶχε, τὶς περισσότερες φορές, παρὰ μιὰ ἀόριστη καὶ θεωρητικὴ μονάχα γνώση. Θεωρίες καὶ σύμβολα, ἱερὰ κι' ἀγαπητὰ στὴν καταπληκτικὴ πλειονότητα τῶν Ἑλλήνων Κυπριῶν, ἀναλύθηκαν κι' ἐρμηνεύθηκαν στὶς σελίδες τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν μὲ τρόπο παραστατικὸ καὶ πειστικὸ. Κακόβουλα κηρύγματα καὶ παραπλανητικὲς ἱστορικὲς δοξασίες ἀνασκευάστηκαν καὶ πολεμήθηκαν. Μακρυνὲς κι' ἄγνωστες στοὺς πολλοὺς σελίδες τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας ἀνασύρθηκαν ἀπὸ τὴ λήθη καὶ μελετήθηκαν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῶν ἐπιστημονικῶν δεδομένων. Ἐτσι, παρ' ὅλον ὅτι ἡ κατανομὴ τῆς ὕλης καὶ ἡ σύνθεσις τῶν δημοσιευμάτων αὐτῶν δὲν ἔγινε ἐπὶ τῆς βάσεως σχεδίου (τὰ κείμενα τῶν περισσότερων δόθηκαν ἀρχικὰ σὲ διαλέξεις), ὥστε νὰ ἀλληλοσυμπληρώνονται καὶ νὰ ἐξαντλοῦν ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἕνα ὀρισμένο τομέα τῆς ἐθνικῆς Κυπριακῆς ἢ γενικώτερα τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς, ἐν τούτοις ὁ ἀναγνώστης συλλαμβάνει μέσα ἀπὸ τὶς σελίδες τους καθαρή καὶ παραστατικὴ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρα τοῦ νησιοῦ καὶ ἐμβαθύνει σὲ χαρακτηριστικὲς ἐκδηλώσεις τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ παράδοσης.

Στὴ μελέτη του «Ἐκκλησία καὶ Κομ-

μουσισμός», πού τυπώθηκε αρχικά στο επίσημο ὄργανο τῆς Κυπριακῆς Ἐκκλησίας «Ἀπόστολος Βαρνάβας», ὁ κ. Σ. Χρῆστος ἐξετάζει τὸν Κομμουνισμὸ σὰ θεωρία ἀντίθετη πρὸς τὶς ἐννοιες τῆς θρησκείας καὶ τοῦ ἔθνους. «Φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀπορρίψεως τῆς θρησκείας, γράφει ὁ κ. Χρῆστος, εἶναι καὶ ἡ ἀπόρριψις τῆς θρησκευτικῆς ἠθικῆς καὶ — φυσικώτατα — τῆς ὑπεροχωτέρας ἠθικῆς, ἡ ὁποία ἐφάνη ἀνά τοὺς αἰῶνας εἰς τὸν κόσμον, τῆς Χριστιανικῆς.» Καὶ ὁ κ. Χρῆστος καταλήγει: «Εἰκόνος ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὸν Κομμουνισμὸν ἢ συνεργάζεται μετ' αὐτοῦ ἢ διστάζει νὰ ταχθῆ πάσῃ δυνάμει ἀντιμέτωπος αὐτοῦ, ἀναμφιλέκτως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἐπίγνωσιν Χριστιανός.»

«Ὁ ἔθνικὸς χαρακτήρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως», πού ἀποτελεῖ τὸ δεύτερο τεῦχος στῆ σειρά τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν ἐκδόσεων, εἶναι ὁ πανηγυρικὸς λόγος, πού ὁ κ. Θ. Σοφοκλέους ἐξεφώνησε στὸν ἰ. ναὸ Φανερωμένης κατὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς 25ης Μαρτίου 1949. Ὁ κ. Σοφοκλέους μετ' ἄλλων γλαφυρῶν καὶ ἐπιχειρήματα πειστικὰ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐξέγερσις τοῦ 1821 δὲν εἶχε ἄλλα ἐλαττήρια ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πόθον τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας. Στὴν ἐπανάστασιν δὲν παρακίνησε τοὺς Ἑλληνας οὔτε ἡ ἀπόκτησις πολιτικῶν ἐλευθεριῶν, οὔτε ἡ ἐξασφάλισις κοινωνικῆς δικαιοσύνης. «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἐν τῷ συνόλῳ τῆς ἀποτελεῖ ἕνα θρίαμβον τῆς ἑλληνικῆς ἀρετῆς ὑπ' ὅλας τὰς ἐννοίας, αἱ ὁποῖαι τὴν συναποτελοῦν.»

Στῆ μελέτῃ τοῦ «Κύπρος καὶ Ἑλλάς εἰς τὴν Ἀρχαιότητα», πού δόθηκε ἀρχικὰ στῆ σειρά τῶν διαλέξεων τῆς Ἐταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν, ὁ κ. Κ. Σπυριδάκις ἐξετάζει μετ' ἀσφηνείας καὶ ἐπιστημονικῆν ἐμβριθείαν τὸν τρόπον μετ' ὁποῖον ἡ Κύπρος ἐντάσσεται μέσα στὴν ὅλην Ἑλληνικὴν ἱστορίαν, κι' ἰδιαίτερα στὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ κ. Σπυριδάκις ἐξετάζει, πρῶτα, τὴν ἔγκατάστασιν τῶν Ἀχαιῶν στὴν Κύπρον κι' ἀποδεικνύει ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης οἱ δεσμοὶ τοῦ νησιοῦ μετ' ἄλλων Ἑλληνικῶν κόσμων ὑπῆρξαν στενωτάτοι. Ἀναφέρεται ὕστερα στὴν κοινὴ θρησκείαν, τὴν κοινὴν γλῶσσαν, τὰ κοινὰ ἰδεώδη καὶ τοὺς κοινούς θεσμούς τῶν Κυπρίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κι' ἀποδεικνύει ὅτι σὲ μιὰ ἐποχῇ πού δὲν ὑπῆρχε π ο λ ι τ ι κ ῆ ἔ ν ό τ η ς μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, ἡ Κύπρος συνεδέετο μετ' ἄλλων Ἑλληνικῶν κορμῶν μετ' ἄλλων κοινῶν ἠθικῶν καὶ ἐκπολιτιστικῶν δεσμῶν, πού

ἤνωναν τότε καὶ ἐχαρακτήριζαν ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον. Ὁ πολιτισμὸς τῆς Κύπρου, συμπεραίνει ὁ κ. Σπυριδάκις, ὑπῆρξεν Ἑλληνικὸς κι' ὄχι Ἑλληνιστικὸς. Ἄν ἦτο Ἑλληνιστικὸς, δὲν θὰ εἶχε βαθειὰς τὶς ρίζες του καὶ θὰ ἐξερριζώνετο καὶ ἀπὸ τὴν Κύπρον, ὅπως ἐξερριζώθη ἀπὸ ἄλλες χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Τούναντίον ἡ Κύπρος διατήρησε τὸ γνήσιον Ἑλληνικὸν χαρακτήρα τῆς γιατί τὸ χαρακτήρα αὐτὸ εἶχε ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς, γιατί «τὸ βασικὸν στοιχεῖον τοῦ λαοῦ τῆς νήσου ἦτο τὸ ἑλληνικόν.»

«Ἡ Κύπρος, Μεγάλῃ Ἰδέᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ σήμερον», τοῦ κ. Σάββα Λοιζίδου — διάλεξις ἐπίσης πού δόθηκε στὸ «Τράστ» καὶ τὰ «Πάτρια» — εἶναι μιὰ ψυχραίμη καὶ ἀντικειμενικὴ μελέτη τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος, ἡ λύσις τοῦ ὁποῖου ἀποτελεῖ τὸν ὁμόθυμον πόθον καὶ τὴν «Μεγάλῃ Ἰδέᾳ» τοῦ Ἑλληνισμοῦ σήμερον. Ὁ κ. Λοιζίδης ἐξετάζει τοὺς σημερινούς παράγοντας — ἐσωτερικούς καὶ ἐξωτερικούς — πού εὐνοοῦν εἴτε ἀντιμάχονται τὴν πραγματοποιήσιν τῆς Ἐνώσεως καὶ δίδει πολυτίμες συμβουλὰς καὶ ἀδηγίας.

Τὸ πέμπτον δημοσίευμα, «Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Κυπρίων ἐπὶ Φραγκοκρατίας», τοῦ κ. Θ. Σοφοκλέους, εἶναι ὅπως καὶ τὸ προηγούμενον — διάλεξις πού δόθηκε στὴν Ἐταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν. Ὁ κ. Σοφοκλέους καθορίζει στὴν ἀρχὴ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐννοίας «ἐθνικῆς συνείδησις» κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ προχωρεῖ ὕστερα στὴν ἐξέτασιν τῆς μορφῆς τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν ἑλλήνων Κυπρίων ἐπὶ Φραγκοκρατίας, αἰσθήματος τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε μέσα στὴν κοινὴ συνείδησιν καταγωγῆς, θρησκείας καὶ γλώσσας, πού ἔνωσε τοὺς Κυπρίους μετ' ἄλλους Ἑλληνας. Ὁ κ. Σοφοκλέους ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Κύπριοι ἀπέβλεπαν πρὸς τοὺς Φράγκους κυριάρχους τὸν ὡς πρὸς ἐπὶ ἡλῦδας καὶ ξένους, καὶ διαπιστώνει σὲ πλείστες περιπτώσεις τὴν ἀμιγῆ ἑλληνικὴν παράδοσιν τοῦ τόπου, ἰδιαίτερα μέσα στὴν Δημῶδη Κυπριακὴν Ποίησιν, πού τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἔχει τὴν ἀρχὴν του στὰ χρόνια τῆς Φραγκοκρατίας.

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι τὸ Γραφεῖον Ἐθναρχίας θὰ πλουτίσει τὴν σειράν τῶν ἐκδόσεων του μετ' ἐνέαις ἀνάλογες μελέτες, πού ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ ἐνδιαφέροντος πού παρουσιάζουν, ἐνέχουν — ἰδιαίτερα γιὰ μᾶς τοὺς ἀλτρωτοὺς Κυπρίους — μιὰ τόσο βαθειὰ ἐθνικὴ σημασία.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

Ρίτσας Έλευθερίου - Καπετανάκη: Πικραμένα Χαμόγελα (Βραβείον Φιλαδελφείου Διαγωνισμού). Ἀθήνα - 1949.

Τὰ «Πικραμένα Χαμόγελα» εἶναι ἡ πρώτη ποιητικὴ συλλογὴ τῆς Ρίτσας Έλευθερίου - Καπετανάκη. Μέσα στὰ 24 σύντομα τραγούδια τῆς ὑπάρχει ἀρκετὴ εὐαισθησία, εἰλικρινὴς ἀνθρώπινος πόνος καὶ προσπάθεια ἐξύψωσης τῶν καθημερινῶν γεγονότων τῆς ζωῆς στὴν περιοχὴ τῆς καθαρῆς πνευματικῆς συγκίνησης. Ἡ κ. Καπετανάκη εἶναι προσηλωμένη στὴν ἀκαδημαϊκὴ ποιητικὴ παράδοση, τόσο ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν θεμάτων τῆς, ὅσο κι' ἀπὸ τὸν τρόπο πού τὰ ἀντιμετωπίζει καὶ τὴν τεχνικὴ πού τὰ ἐπεξεργάζεται. Ἡ ποιήσῃ τῆς δὲν ἔχει τὸ καινούργιο ρίγος. Δὲν ἔχει οὔτε τὴ δύναμη, τὴ σταθερότητα καὶ τὸ κύρος τῆς κληρονομημένης Ποιητικῆς. Οἱ τόνοι τῆς εἶναι μάλλον χαμηλοὶ, δειλοὶ, συγκρατημένοι. Οἱ στίχοι τῆς πολλὰς φορὲς χλωαίνουν. Οἱ ἔννοιες πλατειάζουν, ἰδίως ὅπου ἡ ἐπίμονη ἀναζήτησις τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἀφαιρεῖ τὴν πρωτοβουλία ἀπὸ τὴν ποιήτρια καὶ τὴν παρασύρει σὲ στιχουργικὰ παιγνίδια. Ἐν τούτοις παρὰ τὴν τεχνικὴ ἀδυναμία τῶν στίχων τῆς, παρὰ τὴν περιορισμένην περιοχὴ τῶν ἐμπνεύσεων καὶ τὸ στενὸν κύκλο τῶν θεμάτων τῆς, ἡ κ. Καπετανάκη εὐρίσκει τὸν τρόπο νὰ μᾶς συγκινεῖ. Τὸ θέμα τοῦ ἔρωτα ἀποκτὰ στὰ χέρια τῆς μιὰ ζωντανὴ πηγὴ λυρικῆς ἀνάμνησης, ἡ ὁποία, μ' ὄλο πού δὲν φθάει ποτὲ τὰ ὅρια τοῦ πάθους, μετουσιώνεται ὡστόσο σὲ ποιητικὴ συγκίνηση, μιὰ συγκίνηση, πού ἀπηχεῖ γνώριμους ἤχους καὶ κινεῖται σὲ γνώριμα ποιητικὰ τοπία.

Ἐνα ἄλλο προσφιλὲς θέμα τῆς ποιήτριας εἶναι οἱ παράλληλες εἰκόνες ἀπὸ τὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ, μιὰ τοπιογραφία πού βαδίζει παράλληλα μὲ τὴ ψυχογραφία τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ τῆς :

Βαρεῖά στὰ στήθεια μου οἱ θλίψεις
(ἀκούμπανε.
Βαρεῖά τὰ σύννεφα στὸν οὐρανὸ κυ-
(λάνε,
Τρέχουν τὰ δάκρυα 'πο τὰ μάτια τὰ
(σβουμένα,
Κλαῖνε τὰ σύννεφα, βογγάνε πνε-
(μένα....

Καλύτερες εἶναι οἱ στοργικὲς στιγμὲς κι' οἱ στίχοι πού ἀφιερώνει σὲ ἀγαπημένα τῆς πρόσωπα, ὅπως τὰ τραγούδια «Ἄλλο δὲν ἔχω», «Ἀπαράλλαχτα ἔμένα...» κ.λπ.

Ἐπάρχει ὡστόσο στὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ἕνας διάχυτος τόνος μελαγχολίας, σχεδὸν πεσσιμισμού. Ὅταν ἀπολυτρωθεῖ ἀπὸ τὸ αἶσθημα αὐτὸ καὶ ἀνα-

νεώσει τὰ ποιητικὰ τῆς μέσα, εἶναι βέβαιο ὅτι ἡ κ. Καπετανάκη, μὲ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴ λεπτὴ αἴσθησις πού τὴ χαρακτηρίζει, θὰ μᾶς δώσει πολὺ ὠριότερα τραγούδια.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΟΙ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Ἡ Ἐκθεσις Τέχνης τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου.

Ἀπὸ τὶς 3-10 Ἰουλίου ὁργανώθηκε στὴς αἰθούσες τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου ἡ ἑτήσια Ἐκθεσις Ζωγραφικῆς καὶ Ἐργασίου τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Σχολῆς. Ἀνάμεσα στὶς 100 περίπου ὕδατογραφίες πού ἐξετέθησαν ὑπάρχουν ἀξιόλογες συνθέσεις καὶ μελέτες, τοπία, προσωπογραφίες, χιουμοριστικὰ σκίτσα, σκηνὲς ἀπὸ τὴ σχολικὴ, ἀγροτικὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ, ζωγραφισμένες μὲ πολλὴν ἀφέλεια καὶ γάρη καὶ ἐξαιρετικὴ — πολλὰς φορὲς — ἀντίληψις σχεδίου καὶ χρώματος. Ἡ συγκινητικὴ ἀπλότης μὲ τὴν ὁποίαν οἱ περισσότεροὶ ἀντιμετωπίζουν τὸ θέμα τους κ' ἡ γνήσια Κυπριακὴ ἀτμόσφαιρα, μᾶσα στὴν ὁποῖαν τὸ τοποθειοῦν ἀποτελεῖσθαι δειγμὰ ἐξαιρετικῆς εἰλικρίνειας καὶ αὐθρομητισμοῦ. Ὑπάρχει πραγματικὰ πολλὴ ποίηση καὶ πολλὴ δροσιά στὰ νεανικά αὐτὰ ἔργα, πού μαρτυροῦν ἕνα πλούσιο ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ κόσμον, συγκροτημένον αἶσθημα καὶ μεγάλες δημιουργικὲς ἰκανότητες.

Ὑπάρχει ὁμως καὶ μιὰ ἄλλη πλευρὰ τῆς Ἐκθεσῆς ἐξ ἴσου ἀξιόπροσεκτη πρὸς τὴν πρώτη: Πίσω ἀπὸ τὴ χρωματικὴν ποίηση, τὴν ἀφέλεια τοῦ σχεδίου καὶ τὴν ἀπλότητα τῶν μορφῶν ἐξεροβάλλει — τίς πὶο πολλὰς φορὲς — ἕνας ἠθογραφικὸς πλοῦτος, μιὰ σταθερὴ καὶ ἔμμονη προσήλωσις στὴν ἀρχαία παράδοσις καὶ τὴν Ἑλληνικὴ κληρονομία τοῦ νησιοῦ μας. Πραγματικὰ, μὲ τὰ ἔργα τους οἱ μικροὶ μαθητὲς φέρνουν στὴν ἐπιφάνεια τίς κρυμμένες ἀρετὲς τοῦ λαοῦ μας, ὑπογραμμίζοντες τὴν προσήλωσιν τοῦ στίς παραδόσεις μας, ἀπεικονίζοντες τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Κυπρίου ἀγρότη στὸ πάτριον ἔδαφος καὶ τὸ μόχθο του γιὰ νὰ κατακτήσῃ — μὲς' ἀπὸ τὴ δημιουργικὴ του ἐργασία — τὴ ζωὴ. Ἡ πλευρὰ αὕτη, μολοστὶ λανθάνουσα, ἀναδεικνύει ἀκόμη περισσότερον τὴν ἀξία τῶν ἐκτιθεμένων ἔργων καὶ δίδει περισσότερη πληρότητα στὸ χαρακτήρα τους.

Ξεχωρίζουμε τὰ ἔργα τοῦ Γ. Π. Γεωργιάδη (Σ.Τ.), στὸν ὁποῖον ἀπνευσήθηκε τὸ Βραβεῖον Τέχνης τῆς Κυπριακῆς Ἀδελφότητος Λονδίνου, τοῦ Ἰακώβου Φιλίππου (Σ.Τ.), τῆς Ἡἱερώς Μακρῆς (Γ.), τῆς Στάλως Παπαϊωάννου (Ε.), τῆς Ρέας Χριστοφίδου (Γ.), τοῦ Χρ. Ζεμπύλα (Σ.Πρ.), τοῦ Κύπρου Χριστοδουλῆ (Ε.) κ.λπ.

Ἐξαιρετικὴ ὑπῆρξε κ' ἡ Ἐκθεσις Ἐργασίου τῶν μαθητριῶν τοῦ Παγκυπρίου Γυμνασίου. Τὰ ἐκθέματα περιελάμβαναν χαρακτηριστικὰ ἔργογερα μὲ σχέδια Ἑλληνικῆς λαϊκῆς τέχνης, πλούσια διακοσμητικὰ μοτίβα, ἀντίγραφα παλαιῶν Κυπριακῶν ὑφαντῶν καὶ χειροτεχνημάτων κ.λπ. Ἄξιοπρόσεκτος ἦτο ὁ συνδυασμὸς τῶν χρωμάτων, κ' ἡ λεπτὴ κ' ἐπιμελημένη τεχνικὴ. Ἀναφέρουμε τὰ ἔργογερα τῶν Ἰωάννας Κυριακοῦ, Στάλως Παπαϊωάννου (μιὰ θαυμαστὰ Κυπριακὴ μανδηλιὰ μὲ σχέδια σταυροβελονιάς, ἐξαηκόμενα ἀπὸ ὕφαντο τοῦ περασμένου αἰῶνα), Ἐλισάβετ Εὐγενίδου, Θέλμας Βεγκλῆ καὶ Εὐαγγελίας Στυλιανού.

Στους καθηγητές που καθοδήγησαν τα παιδιά στην τόσο πλούσια και δημιουργική αυτήν εργασία κ. Α. Διαμαντή, της ζωγραφικής, και κ. Αύγην Ίωαννίδου, του έργου χείρου, καθώς και στη Διευθύντρια της Σχολής αξίζουν τα πιο θερμά συγχαρητήρια.

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Οί Έκθέσεις

Με την ευκαιρία της παροχής από το Έθνικό Ίδρυμα δωρεάν αίθουσών στο μέγαρο του Ζαπτείου για εκθέσεις ζωγραφικής, πολλοί είναι οι καλλιτέχνες που σπεύδουν να έπωφεληθούν από την καλήν αυτή πρωτοβουλία. Έτσι υπάρχει πάντα κάτι ενδιαφέρον να δει κανείς στις αίθουσες του Ζαπτείου, που κατακλύζονται από κόσμο καθημερινά, παρ' όλο το ακατάλληλο της εποχής.

Στη μεγάλη αίθουσα υπάρχει η έκθεση της παλαιμάχου ζωγράφου Θάλειας Φλωρά—Καραβία που εκθέτει 260 περίπου λάδια, παστέλ, άκουαρέλλες και σχέδια καμωμένα σε διάφορες εποχές της μακράς καλλιτεχνικής σταδιοδρομίας της. Κάποιο ιστορικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σκίτσα της από τον πόλεμο του 1912-13, που τα είχε κάμει τότε παρακολουθώντας την προέλαση του στρατού μας. Επίσης πολύ καλή η αυτοπροσωπογραφία της.

Σ' άλλη αίθουσα εκθέτουν τρεις νέοι καλλιτέχνες, οι ζωγράφοι Μ. Βελουδάκης, Σεβ. Κούρκουλος και ο γλύπτης Α. Καραχάλιος. Τα λάδια του Βελουδάκη παρουσιάζουν πολύ ενδιαφέρον, γιατί δείχνουν μιάν αδιάκοπη αναζήτηση και μιὰ προσπάθεια ανανέωσης από τόν ένα πίνακα στον άλλο, που μαρτυρεί τις έσωτερικές του ανησυχίες, πράγμα πολύ σπουδαίο για τη σταδιοδρομία ενός νέου καλλιτέχνη. Ο «Ελληνικός χορός» έχει θαυμαστά κίνηση και αρμονικό χρώμα και πολύ έλευθερα καμωμένο με σπάτουλα (όπως τα πλείστα των έργων του). Επίσης η «Τράτα», το «Στις στροφές των θάλας» και τα πορτραίτα του, έχουν άπειρες άρετες και προβλέπω ότι πολύ γρήγορα ο νέος ζωγράφος θα καταλάβει μιὰ εξέχουσα θέση στην καλλιτεχνική Έλληνική οικογένεια. Είναι βέβαιο ότι έχει την ιερή φλόγα της τέχνης μέσα του και όπως είναι μακριά από ξένες επιδράσεις και έλευθερος από τους ακαδημαϊκούς σχολαστικούς κανόνες της Σχολής Καλών Τεχνών (είναι σχεδόν αυτοδίδακτος), θα παρουσιάσει εις το μέλλον πολλές εκπλήξεις.

Το αντίθετο ακριβώς φαινόμενο δεί-

χνουν οι άκουαρέλλες του Κούρκουλου. Ακαδημαϊκή αντίληψη στο σχέδιο, λεπτομερειακή έξιστόρηση των τοπίων (από την Κέρκυρα ως επί το πλείστον), αναζήτηση της γραφικότητας, τεχνική λαδιού στην άκουαρέλλα. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον προκαλούν οι δύο τέμπρες του και ιδίως η «Σπουδή» του που θυμίζει λιγάκι το νεοακαδημαϊκό τρόπο του ζωγραφίζει ο Μόραλης.

Οί πέντε μικρές γλυπτικές προσπάθειες του Α. Καραχάλιου δείχνουν ένα καλλιτέχνη με σαφή αντίληψη του πλαστικού όγκου στις γενικές φόρμες (ξεχωρίζω το «Ίκεσία»).

Σ' άλλη αίθουσα του Ζαπτείου Μεγάρου, ο έρασιτέχνης φωτογράφος Παπαδημός εκθέτει μιὰ πολύ ώραια σειρά τουριστικών φωτογραφιών από την Αίγυπτο, που είναι αξίες ιδιαίτερης προσοχής για το καλλιτεχνικό τους γούστο. Ο φωτογράφος αυτός ζέρει όχι μόνο να «βλέπει» καλά το αντικείμενο ή το τοπίο ή το πρόσωπο που θέλει να φωτογραφίσει, αλλά ζέρει να βρίσκει και την κατάλληλη όπτική γωνία από την οποία θα τραβήξει τη φωτογραφία του. Έτσι το αποτέλεσμα είναι σχεδόν πάντα επιτυχημένο και η φωτογραφία παύει να είναι μηχανικό μέσο αποτυπώσεως έντυπώσεων. Γίνεται έργο τέχνης.

Διάφορα Νέα

Πραγματική καλλιτεχνική απόλαυση ήταν η κλασική όρχηστρική επίδειξη της Χορευτικής Σχολής Πράτσικα στο Ώδειο Ήρωδη του Άττικου. Δεν ήξερε κανένας τί να πρωτοθαυμάσει στην ώραια αυτή γιορτή. Τη χάρη και τις αρμονικές κινήσεις των χορευτριών με επί κεφαλής τη δ. Άγάπη, τη χορογραφική δεινότητα της Πράτσικα μαζί με τη δημιουργική της φαντασία, τα πολύπτυχα κλασικά κοστούμια, μελετημένα ως την τελευταία λεπτομέρεια, την ώραια μουσική που έγραψε ο Παλάντιος επίτηδες και που είναι βασισμένη στα αρχαία ελληνικά μέτρα με συνδυασμό τη βυζαντινή μουσική και τα νεοελληνικά δημοτικά πρότυπα, τη μουσική διέθυνση του Βαβογιάννη; "Ολ' αυτά μαζί και ίσως ακόμα και το περιβάλλον του αρχαίου θεάτρου και το χρυσώμα κάποιας γωνιάς του Παρθενώνα από τις δυσμικές άκτινες, συνέτειναν να δημιουργήσουν μιάν ατμόσφαιρα απόλυτα υποβλητική και καλλιτεχνική και να ξαναζωντανέψουν οι Νύμφες κι' οι Σάτυροι κι' οι Φαύνοι με τους όργιαστικούς χορούς των, οι Πυρρίχοι πολεμικοί χοροί, οι θρησκευτικές

τελετουργικές πομπές κι' οί διθύραμβοι.

—Ξαναγύρισε στην 'Αθήνα, ύστερ' από μακράν άπουσία ό περίφημος θαρύτονος τής Μετροπόλιταν Όπερα τής Νέας Υόρκης, Μοσχονάς. Ό Μοσχονάς θά παρουσιαστεί στο 'Αθηναικό κοινό σε μιá ειδική παράσταση τής Λυρικής Σκηνης, στο 'Όδείο 'Ηρώδη του 'Αττικού με άποσπάσματα από διάφορες όπερες. Έπίσης σε μιá μοναδική εμφάνιση στο Στάδιο, τή νύχτα τής πασελίου του Αύγουστου με 'Ελληνικά Δημοτικά τραγούδια.

—Έξακολουθούν κάθε Δευτέρα θράδυ οί Συναυλιές τής Κρατικής Όρχήστρας 'Αθηνών στο 'Όδείο 'Ηρώδη του 'Αττικού, με πάντα έκλεκτά και ενδιαφέροντα προγράμματα. Διευθύνουν κατά σειράν οί Μαέστροι: Οικονομίδης, Βαθαγιάννης και Λυκούδης. Με μεγάλην ανυπομονησιάν περιμένουν οί φιλόμουσοι στη σειρά τών συναυλιών αυτών τήν έκτέλεση τής 'Ενάτης Συμφωνίας του Μπετόβεν με τήν Χωρωδιάν 'Αθηνών και με σολιστ τόν θαρύτονον Μοσχονά.

Τ. Μ. Φ.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στις 23 'Ιουνίου το Διδασκαλικό Κολέγιο Μόρφου ανέθεσε με πολλή επιμέλεια, στην Αίθουσα τής Κεντρικής Αγροτικής Σχολής, τόν Οιδίποδα Τυράννο του Σοφοκλέους (μετφρ. Δ. Σάρρου), κατά διδασκαλία του κ. Κ. Χατζηγιάννου.

—'Η έτήσια Έκθεσις Ζωγραφικής και Έργοχειρόν τών μαθητών και μαθητριών του Παγκυπρίου Γυμνασίου έγινε φέτος από τής 3—10 'Ιουλίου στις αίθουσες του κεντρικού κτιρίου τής Σχολής.

—Σε έκτακτη Γενική Συνέλευση τών μελών του 'Ελληνικού Πνευματικού Όμιλου Κύπρου (7.7.1948) ό πρόεδρος αυτού κ. Κ. Σπυριδάκης έκαμε σύντομη άνασκόπηση τών έργων τών Όμιλου, κατά τήν λήξαν περιόδον, και προέβλεψε τή μελλοντική του δραστηριότητα. Έγιναν πολλές εισηγήσεις για τα θέματα που θα άπασχολήσουν τόν Όμιλο στην προσεχή περίοδο: 1) άποφασίστηκαν μεταξύ άλλων: 1) να έορτασθή η 200ρίς από τής γεννήσεως του Γκαίτε, 2) να οργανωθή Έκθεση Κυπριακής Ζωγραφικής, 3) να οργανωθούν μουσικές συγκεντρώσεις, 4) να συνεχισθούν οί έσωτερικές συγκεντρώσεις και συζητήσεις τών μελών του Όμιλου κ.λ.π. Κατά τή διάρκεια τής Συνελεύσεως ό κ. Ν. Κρανιδιώτης διάβασε τήν έκθεση τής κριτικής επιτροπής κι' ανακοίνωσε τ' άποτελέσματα του διαγωνισμού διηγημάτων, που προκήρυξε ό Όμιλος. Τα άποτελέσματα αυτά δημοσιεύονται σε άλλη στήλη του περιοδικού.

—Στις 9 'Ιουλίου ό 'Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου γιόρτασε τήν επέτειο τής θανάτωσης τών Κυπρίων έννομαρτύρων. Ό κ. Χρ. Παπαχρυσόστου προσεφώνησε και έστειψε τόν άνδριάντα του 'Αρχιεπισκόπου Κυπριανού κι' ύστερα από σύντομη εισαγωγική όμιλία του Προέδρου, ό κ. Γ. Ζαμπάρτας εξέφώνησε τόν Έπιμνημόσυνο λόγο τής ημέρας.

—'Η επέτειος τής 9ης 'Ιουλίου γιορτά-

στηκε με ζωηρό πατριωτικό χαρακτήρα σ' όλες τις πόλεις και κωμοπόλεις τής Κύπρου.

—Υπό τήν προεδριάν του Θ. Χωρεπιακόπου Σαλαμίνος καταρτίστηκε επιτροπή από τις κυρίες 'Ελένη Χριστού, Μ. Καφιέρου, Μαρίαν Τοφαρίδου, Αλεξάνδραν 'Ιακωβίδου, Μαρίαν Π. 'Ιωάννου, 'Αθηνάια Λαντίου, Αγγήν 'Ιωαννίδου και τους κ. κ. Α. Δισμαντή, Ν. Κρανιδιώτην, Τηλ. Κάνθον και Κυρ. Απέτην, η οποία θα φροντίσει για τήν καλύτερη αντιπροσώπευση τής Κύπρου στην Έκθεση Λαϊκής Χειροτεχνίας και Βιοτεχνίας, που οργανώνει, υπό τήν προεδριάν του Βασιλέως, τ' Έθνικόν 'Ιδρυμα στις αίθουσες του Ζαπτείου τόν προσεχή 'Οκτώριον.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Κυπριακί Σπουδαί: Δελτίον τής 'Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών (Βραβευθέν υπό τής 'Ακαδημίας 'Αθηνών). Τόμος Ι' (1946), Πανηγυρικός επί τής δεκαετηριδίου τής 'Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών (1937—1946). Έν Λευκωσίᾳ, Κύπρου, 1948.

Collection de l'Institut Français d'Athènes: La Chatelaine de Vergy. Traduction: Fr. Baulier & A. Andréopoulos. Athènes, 1949.

Constantin D. Sterghiopoulos, Diplômé de l'École Pratique des Hautes Études, Proviseur du VIe Lycée d'Athènes: Les Finances Grecques au VIe siècle. Collection de l'Institut Français d'Athènes (16), dirigée par Octave Merlier. Athènes, 1949.

Φάνη Μιχαλόπουλου: Κωνσταντίνος Σάθας (1842—1914). Βιβλιογραφία 'Ελλήνων λογίων και έπιστημόνων. Έκδοσις Βιβλιοπωλείου Β. Ν. Γρηγοριάδη, όδος Χαρίλ. Τρικοπούτη 26. 'Αθήναι.

Γάσος Μιχαλακία: Λαμπετά, Όνειρόδραμα. 'Αθήνα, 1949.

Θάνου Βιλιέρη: Μεσοπορεία (Ποιήματα). 'Αθήνα, 1949.

Χρ. Ευελπίδη: Πλάτων και 'Αριστοφάνης (Δοκίμιο). 'Αθήνα, 1949.

Διονυσίου Ι. Βεγοπούλου: Γύρω από το πρόβλημα τής εργαζόμενης γυναικάς (Β' έκδοσις ανανεωμένη). 'Αθήνα, 1949.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Κωνσταντίνη, Λευκωσία: Πολύ καλά τα ποιήματά σας και θα δημοσιευτούν. Τραβάτε μπροστά με θάρρος. Θα περιμένουμε τα διηγηματά σας. Δώστε μας τή διεύθυνση σας για να σας στέλλουμε το περιοδικό.—Μιχ. Γ. 'Ιακ. Μιχαηλίδη, 'Αγρό: Πλούσια σε αίσθημα, αλλά πτωχά σε ποιητικά μέσα. Οί στίχοι μάλλον άρρυθμοί. Οί «Νοσταλγίες» είναι σχετικά καλύτερα και θα το δημοσιεύσουμε.—Λοο Βακία Χρ. Κωνσταντινίδου, Βαρώσια: 'Η «'Ελληνική Κύπρος» δε δημοσιεύει ποιήματα. Ευχαριστώ θα εξέτασουμε συνεργασία σας, που θα σταλή στα «Κυπριακά Γράμματα».

ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Κ.Ε.Ο.

★ Είναι η μάρκα που

άποτελεῖ ἐγγύησιν.

— ★ —
Α. Σ. ΑΡΑΟΥΖΟΣ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ : Λευκωσίας — Κυρηνείας

Δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἔδειψες πλέον....

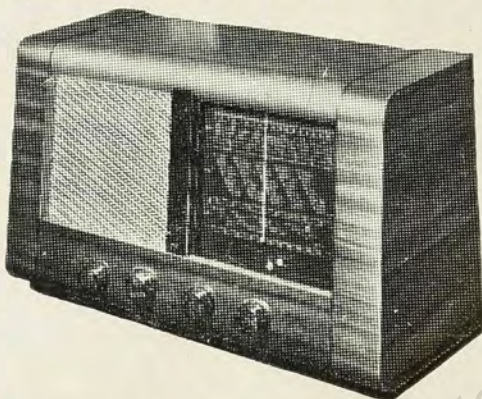
ΓΑΛΑ ΒΛΑΧΑΣ
ΝΕΣΤΛΕ

ΡΑΔΙΟΦΩΝΑ **A C E**

Model 500

6 λαμπών μέ
μαγικό μάτι

Short- Medium
Long

Επίσης

και ύγρῶς

μπαταρίας

6 Volts.

Γίνονται εύκολία εις τὴν πληρωμὴν.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ

CYPRUS ENGINEERING STORES

ΛΕΜΕΣΟΣ ὁδὸς Ἐλευθερίας
ἀρ. 62

ΛΕΥΚΩΣΙΑ ὁδὸς Κυρηνείας ἀρ. 7 Α
Τηλέφ. 363.

GRESHAM

ΑΓΓΛΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΩΗΣ

Ἔτος Ἰδρύσεως

1848

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Κύπρον:

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

Τ. Κ. 180 — ΤΗΛ. 487

ΛΕΥΚΩΣΙΑ

Υπεύθυνος ἰδιοκτῆτης: Ν. Κρανιδιώτης, Λευκωσία
Τύποις: «ΚΟΣΜΟΥ» Ι. Χ. Κυριακίδη, Λευκωσία